

**Міністерство освіти і науки
України
Міністерство охорони здоров'я
України
Харківський національний
медичний університет
Навчально-науковий інститут з
підготовки іноземних громадян**

МЕТОДОЛОГІЯ ТА ПРАКТИКА ЛІНГВІСТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції

ВИПУСК 15

Харків 2021

УДК 800-7: 881-2: 882-3

Редакційна колегія: проф. Краснікова С. О., ст. викл. Аль-Газо Н. В., доц. Заборовська С. В., доц. Мірошнік Л. В., викл. Баткіна М. В.

ОРГКОМІТЕТ:

Капустник В. А. – голова, ректор Харківського національного медичного університету, д. мед. н., професор, заслужений працівник освіти України

М'ясоєдов В. В. – проректор з наукової роботи Харківського національного медичного університету, д. мед. н., професор, заслужений діяч науки і техніки України

Марковський В. Д. – проректор з науково-педагогічної роботи Харківського національного медичного університету, д. мед. н., професор

Легік І. В. – проректор з науково-педагогічної роботи Харківського національного медичного університету, к. мед. н., професор, заслужений лікар України

Маракушин Д. І. – директор Навчально-наукового інституту з підготовки іноземних громадян Харківського національного медичного університету, д. мед. н., професор

Краснікова С. О. – декан V факультету з підготовки іноземних студентів Харківського національного медичного університету, к. філ. н., професор

Сінайко В. М. – декан VI факультету з підготовки іноземних студентів Харківського національного медичного університету, д. мед. н., професор

Васильєва О. В. – декан VII факультету з підготовки іноземних студентів Харківського національного медичного університету, к. мед. н., доцент

Заборовська С. В. – доцент кафедри мовної підготовки іноземних громадян Харківського національного медичного університету, к. філ. н.

*Затверджено Вченою радою ХНМУ
Протокол № 5 від 22 квітня 2021 р.*

Методологія та практика лінгвістичної підготовки іноземних студентів: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, 14 квітня 2021 р. – Харків: ХНМУ, 2021 – 148 с.

© Харківський національний
медичний університет, 2021

МЕТОДИЧНІ ПРИЙОМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО СПРИЙНЯТТЯ ІНОЗЕМНИМИ СЛУХАЧАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З ПОЧАТКОВОГО КУРСУ НАУКОВОГО СТИЛЮ МОВЛЕННЯ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Богиня Л.В.

Українська медична стоматологічна академія

Екстрене впровадження карантинних заходів, вимушений перехід закладів вищої освіти до дистанційної моделі навчання кардинально змінили звичну систему передачі й отримання знань і стали поштовхом до пошуку нового в практиці навчання іноземних слухачів на пропедевтичному етапі.

Інформатизація навчального процесу, розвиток нового освітнього середовища, проведення онлайн-занять вимагають оновлення методів педагогічного спілкування між викладачами і слухачами, урізноманітнення форм навчальної діяльності, підтримку мотивації до вивчення дисципліни [3].

Якісна підготовка фахівців для зарубіжних країн можлива лише за умови якісної мовної підготовки іноземних слухачів до навчання у закладах вищої медичної освіти України.

Викладачі-мовники, що працюють з іноземними слухачами першого року навчання, постали перед необхідністю пошуку таких методів подання навчального матеріалу, які б зацікавили слухачів, активізували їхню пізнавальну діяльність, акцентували увагу на необхідності вивчення мови як інструменту засвоєння фахових знань, мотивували до самостійної роботи [5]. Організація й проведення

навчально-виховного процесу в змішаному форматі окреслили нові вимоги до викладача щодо набуття цифрових компетенцій і довели, що від його методичних умінь, креативного підходу у поєднанні традиційного й нового залежить результат – опанування іноземними слухачами мови навчання.

Принагідно зазначимо, що попри активні дослідження переваг і недоліків дистанційного навчання у системі вищої освіти, зокрема й іноземних студентів, віддалене навчання мови як іноземної з практичною метою здобуття фаху лишається поза увагою, потребує досконального вивчення й узагальнення.

Науковий стиль мовлення (як розділ програми з української мови як іноземної) слухачі починають вивчати з четвертого тижня навчання. Початковий курс цієї дисципліни має на меті підготувати здобувачів освіти до вивчення науково-природничих дисциплін. Традиційно заняття розпочиналося з вивчення лексичних одиниць відповідної теми, актуалізації лексико-граматичних конструкцій, притаманних науковому мовленню. Власне читання адаптованого наукового тексту навчального посібника носило коментований характер, коли викладач пояснював найважливіші аспекти прочитаного. Перевірка розуміння здійснювалася шляхом відповідей на запитання до тексту. Таким чином, під час традиційного аудиторного заняття у слухачів формувалися навички пошукового читання, вміння складання відповідей на запитання, власних висловлювань за темою. Унаочненню матеріалу слугували, здебільшого, малюнки, таблиці, фантоми тощо. Для забезпечення викладання наукового стилю мовлення нами укладено навчальний посібник [1], який містить традиційні для навчальної літератури такого типу завдання

репродуктивного характеру, й нові – продуктивного характеру, зокрема ментальні карти.

Створення освітнього середовища для онлайн-занять потребувало переосмислення методів і прийомів викладання, структури уроку, завдань для формування акцентологічних навичок, умінь правильної вимови термінів і загальнонаукової лексики, форм контролю тощо.

Дидактично вмотивовано, на нашу думку, використання навчальних презентацій, перш за все як засобу візуалізації навчального матеріалу, чіткої структурованості заняття. Нами створено навчальні Google презентації, які, за допомогою додатків Slido і Pear Deck, перетворюємо на інтерактивні, що значно активізує слухачів під час занять. Після проведення заняття слухачі отримують доступ до презентацій і мають можливість переглядати їх у зручний для них час, при необхідності – повернутися до раніше вивченої теми. Лексичні одиниці, за можливості, семантизуються з оперттям на малюнки, фотографії, відео. До кожного заняття в презентації додано аудіофайл, що дозволяє слухачам кілька разів прослухати словник заняття, повторити за викладачем нові слова, сформувати навички правильної вимови. Адаптований навчальний текст теж додано у презентацію, унаочнено. Під час онлайн-заняття слухачі читають текст (з посібника або з екрану), формулюють запитання чи відповіді (залежно від мети).

Уважаємо методично доцільним проведення перевірки розуміння прочитаного й закріплення навичок уживання нових термінів за допомогою електронних ресурсів Kahoot, Quizlet, Quizizz тощо. Охарактеризуємо деякі аспекти використання цих сервісів.

Для вивчення лексики активно застосовуємо можливості сервісу Quizlet [2], який дозволяє слухачам вивчити значення, правильне

написання того чи іншого терміну. На жаль, на сьогодні цей ресурс не забезпечений українською аудіопідтримкою, тому функція прослуховування недоступна. За нашими спостереженнями, слухачі демонструють кращі результати запам'ятовування термінів і їх визначення за умови використання опції «Звільни поле», коли до кожного терміну необхідно підібрати відповідне визначення, або до запитання – правильну відповідь. Quizlet уможливорює використання завдань як в інтерактивному форматі під час занять, так і для самостійної роботи у позааудиторний час.

Платформа Quizizz надає можливість проводити тестування також у двох форматах, крім того, під час занять в інтерактивному форматі можливо розподілити слухачів на групи. Привабливою видається функція перегляду запитання, на яке неправильно відповіли, й вивчити правильну відповідь за допомогою флешкарток. Обидва ресурси мають опцію «Додати зображення», що актуально для вивчення мови як іноземної.

З досвіду проведення онлайн-занять і контрольних заходів, зауважимо, що використання тестових завдань на платформах Kahoot, Quizizz позитивно сприймається слухачами, дозволяє викладачеві уникати зайвих стресових факторів, що впливають на психоемоційний стан здобувачів освіти, і, як наслідок, об'єктивно оцінювати їхні знання і вміння.

Нові освітні умови змушують викладачів постійно експериментувати, а позитивні результати слухачів надихають на пошуки нових форм організації навчального матеріалу й методів роботи. Перспективу подальших розвідок вбачаємо у створенні комплексу навчальних презентацій та інтерактивних завдань до

основного курсу наукового стилю мовлення для іноземних слухачів пропедевтичного етапу навчання.

Література

1. Богиня Л.В. Сходинки. Початково-предметні курси з природничих дисциплін: навч.посібник з укр. мови як іноземної / Л.В. Богиня – Полтава: ТОВ НВП «Укрпромторгсервіс», 2020. – 118 с.
2. Богиня Л.В. Ефективність застосування електронного сервісу Quizlet під час вивчення мови іноземними студентами на початковому етапі / Л.В. Богиня // Проблеми і перспективи мовної підготовки іноземних студентів: зб. наукових статей за матеріалами XIV Міжнар.наук.-практ. конф. (23 жовтня 2020 р.). – Харків: ХНАДУ, 2020. – с. 81-87
3. Вишнівський В.В. Організація дистанційного навчання. Створення електронних навчальних курсів та електронних тестів: посібник / Вишнівський В.В., Гніденко М.П., Гайдур Г.І., Ільїн О.О. – К., 2014. – 147 с.
4. Дегтярьова К.В. Комп'ютерна мультимедійна презентація у системі засобів навчання з української мови як іноземної / К.Дегтярьова // Актуальні питання лінгвістики, професійної лінгводидактики, психології і педагогіки вищої школи : зб. статей IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 7-8 листопада 2019р.) – Полтава: Вид-во «Астроя», 2019. – С.101-107.
5. Савицька Т.В. Роль постаті викладача у створенні мотивації до опанування іноземної мови /Т.В. Савицька, Н.М. Маджар, І.М. Іотова // Реалії, проблеми та перспективи вищої медичної освіти : Матеріали навч.-наук. конф. з міжнар. участю (м. Полтава, 25 березня 2021р.) – Полтава: РВВ «УМСА», 2021. – С. 227-229

УВЕДЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ РЕЛІГІЙНО-КУЛЬТУРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ДО ТЕКСТІВ ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧОГО СПРЯМУВАННЯ ДЛЯ ЗАНЯТЬ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Валіт О.С., Вержанська О.М., Лагута Т.М.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Постановка проблеми в загальному вигляді. Навчання української мови як іноземної (далі УМІ) передбачає залучення студентів до української культури, оскільки мова є частиною культури, засобом її пізнання й вираження. У багатонаціональній аудиторії в навчальному процесі беруть участь іноземні студенти, які є представниками різних культур, менталітетів, релігій, форм поведінки, часто взаємоне прийнятних, що може спричинити непорозуміння, напругу, конфлікт.

Для успішного міжкультурного діалогу необхідна толерантність – шанобливе й доброзичливе ставлення до чужої культури, розуміння того, що інша культура, як і своя рідна, має право на існування. У лінгводидактиці толерантність тлумачать як терпимість до чужої думки, ідей, концепцій, до незвичних норм поведінки тощо. Завдання толерантного формування свідомості іноземних студентів методисти визначають як особливу мету навчання української мови. Толерантність означає повагу, прийняття й правильне розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, наших форм самовираження і способів проявів людської індивідуальності. Їй сприяють знання, відкритість, спілкування та свобода думки, сумління й переконань. Толерантність – це гармонія в різноманітті. Це не тільки

моральний обов'язок, а й політична та правова потреба. Толерантність становить чесноту, що робить можливим досягнення миру і сприяє заміні культури війни культурою миру.

Викладач повинен допомогти подолати культурні бар'єри, культурний шок, що виникають у всіх без винятку іноземців, які опинилися в чужому для них мовному та культурному середовищі. Вивчення української мови ускладнюється в інтернаціональній групі, де навчаються представники різних культур. Одним із завдань викладача в такій групі є створення на заняттях сприятливої для успішної комунікації атмосфери, оптимізація міжкультурної взаємодії.

Національно-орієнтована методика викладання мови – етнометодика – новий науковий напрям, пов'язаний зі створенням етноорієнтованої моделі навчання української мови як іноземної. Зазначена модель передбачає вивчення на порівняльному ґрунті мовної детермінації, національних традицій і етнопсихологічних особливостей україномовних людей, з одного боку, і іноземців, з іншого.

Національно-культурні особливості яскраво відображаються в лексиці: топоніми, антропоніми, назви народних свят і звичаїв, назви страв національної кухні, релігійна лексика та ін. Факти української культури відображені в текстах, які знайомлять студентів з історією, відомими людьми, традиціями й формують у них лінгвокраїнознавчу компетенцію. Текст як джерело країнознавчих знань повинен сприяти й соціокультурній адаптації іноземних студентів, містити відомості про те, що є дозволеним чи недозволеним у спілкуванні в певному мовному середовищі, як поводити себе за тієї чи іншої ситуації тощо. Процес соціокультурної адаптації сприяє розумінню цінностей іншого

народу, іншої культури, незнання ж провокує негативне ставлення до незрозумілої дійсності. Отримані студентами під час роботи з текстом відомості про вербальну й невербальну поведінку за різних комунікативних ситуацій можна використовувати для міжкультурного порівняння. Такий вид роботи пропонуємо використовувати на заняттях у багатонаціональних групах. Формуючи мовленнєву та комунікативну компетенції, студенти підвищують культуру міжособистісного спілкування. У процесі вивчення української мови як іноземної студенти долучаються до нової для них культури. Пізнаючи чужу культуру й мову, вони глибше занурюються у власну культуру і краще розуміють свою мову. Участь в міжкультурній комунікації допомагає позитивно сприймати дійсність, що відрізняється від звичної, толерантно ставитися до нерідної культури.

Для реалізації завдання формування толерантної свідомості під час навчання української мови недостатньо «занурення» студента у вивчення тільки української культури, традицій, звичаїв, національних стереотипів. Необхідно мотивувати студента-іноземця розповісти про культурні особливості своєї країни, зокрема про релігійну культуру і традиції. Кожен іноземець, перебуваючи далеко від своєї батьківщини, особливо тепло ставиться до звичних йому з дитинства традицій і звичаїв. Завдання викладача УМІ полягає в тому, щоб знайти такі форми й технології в навчанні, які допоможуть зіставити відмінності культурних явищ, зокрема релігійних, знайти спільні та відмінні риси, а головне – реалізувати завдання міжкультурної комунікації.

Досвід викладання УМІ засвідчує, що вивчення на заняттях з УМІ таких культурних одиниць у різних народів, як імена, вітання, казки, пісні, свята, у тому числі релігійні, тощо у формі зіставлення

допомагає реалізувати кілька завдань: забезпечити комунікацію; подолати «культурний шок», викликаний зіткненням з іншим лінгвокультурним середовищем; розширити словниковий запас студентів; сформувати толерантну свідомість.

Взаємовідносини мови й релігії унікальні: вони є самостійними самобутніми знаками зі своїм змістом і способом передачі; це дві форми суспільної свідомості. Проте, як зазначає Н. Мечковська, « мова – це універсальний засіб, техніка спілкування; релігія – це універсальні смисли, що транслюються у спілкуванні, заповітні смисли, найважливіші для людини й суспільства. Незважаючи на полярну протилежність планів змісту мови й релігії, між ними існують складні взаємозв'язки – унаслідок їхньої глибокої вкоріненості у свідомості людини, укоріненості, що пов'язана із витоками людського в людині» (переклад наш – Т.Л., О.В.) [4, с. 13].

Аналіз наукових досліджень показує, що, починаючи від робіт О.Горбача, І.Огієнка, М.Юрковського до сучасних праць С.Біблої, Ю.Браїлко, Н.Дзюбишин-Мельник, П.Мацьківа, М.Навальної, В.Німчука, Ю.Осінчука, Н.Пуряєвої, М.Скаб, М.Скаба, О.Стишова та ін. науковців, коло дослідників релігійної лексики розширюється, а об'єкт вивчення виходить далеко за межі конфесійного стилю. Не тільки релігійна література, але й світська спрагло вбирає в себе вербальні одиниці сакрального простору.

Разом із тим певні позитивні тенденції щодо висвітлення проблематики релігійного стилю спостерігаються і в сучасній навчально-методичній літературі для вищої школи, зокрема в підручниках та посібниках зі стилістики, сучасної української літературної мови та ділового мовлення. На жаль, поодинокі праці

присвячені вивченню релігійної лексики в іноземній аудиторії (З.Мацюк, І.Процик). Уважаємо, що релігійний стиль сучасної української мови заслуговує й потребує детальнішого висвітлення в працях навчально-методичного характеру.

Мета дослідження – описати елементи релігійно-культурної інформації в текстах лінгвокраїнознавчого спрямування, створених для занять з української мови як іноземної; обґрунтувати доцільність введення зазначених елементів із метою формування толерантності іноземних студентів до сприйняття й усвідомлення нових релігійно-культурних одиниць, іншого світогляду, інших способів самовираження.

Виклад основного матеріалу. Так, на одному із занять з УМІ в інтернаціональній групі (початковий етап навчання, II семестр) була введена релігійна лексика до текстів про релігійну культуру українців (*«Релігії в Україні»*), про релігійні свята (*«Різдво»*, *«Великдень»* тощо). До лексики релігійної культури належать номінації, пов'язані як із віруваннями християнського й нехристиянського світу, так і з давньої та слов'янської міфології, виключаючи лексеми, що називають казкових і фантастичних істот і належать до магії, чарівництва, заклинань. Наприклад, у тексті *«Різдво»* студенти можуть ознайомитися з такою лексикою: *духовний, Христос, християни, християнство, християнський, Біблія, біблійний, Син Божий, релігія, віра, віруючий, Бог, колядування, щедрування, коляда, щедрівка, піст, милосердя, нужденні, милостиня, православний*. А ось уривок із тексту про Великдень: *«Великдень – це найбільше релігійне свято, яке відзначають навесні. У цей день, згідно з християнською легендою, воскрес Ісус Христос після того, як його було розп'ято на хресті. Це*

*диво символізує звільнення від гріхів для віруючих людей. У народному уявленні це свято оновлення землі та природи. Підготовка до свята займає цілий тиждень. Кожен день цього тижня має особливе значення. У ці дні проводять певні обряди. Передує Великодню Великий семитижневий піст. Відзначають Великдень по-різному в різних країнах світу й навіть різних регіонах України. Перед Великоднем у всіх родинах печуть смачні паски та роблять крашанки або просто фарбують яйця в яскраві кольори. Українцям подобається запах та смак пасок. Діти люблять їхні верхівки, присипані різнокольоровим цукром. Рано-вранці в неділю всі йдуть до церкви, а після повернення сідають за святковий стіл. У церкві священник бризкає на людей та їжу святою водою. Є традиція запалювати свічку та вставляти її у паску під час освячення. Якщо донести свічку, що горить, до самого дому, то буде щастя та багатство протягом цілого року. У цей день зазвичай збирається вся родина для спілкування та веселоців. Навкруги панує радісна святкова атмосфера. Великдень – одне з найулюбленіших свят українців!» У цьому тексті наявна така сакральна лексика: *хрест, гріх, піст, церква, священник, свічка, освячення* та ін.*

Оскільки теми релігії, віри, конфесії, культури ми розглядаємо не з погляду богослов'я, філософії, антропології або соціології, ці теми необхідно включити до широкого контексту повсякденної діяльності студентів: навчальної, професійної, побутової, культурної та ін. Зазначені тексти необхідні для поглиблення сприйняття інформації, включення в емоційний і естетичний контекст розглянутих культурних і релігійних картин світу.

У групі навчаються студенти-мусульмани і студенти-християни. Викладач заздалегідь підготував запитання, на які відповідали

студенти. Відповіді записувалися в таблицю. Наприклад: 1) *Як називається головна книга для християн? Для мусульман?* 2) *Як називається будинок, де віруючі люди моляться? Читають намаз?* 3) *Які свята святкують мусульмани? Християни? і под.* Поряд із запитаннями, підготовленими викладачем, у студентів виникли питання до викладача і до одногрупників: *як святкують те або інше свято у вашій країні? А у вашій родині? Яку головну страву готують в цей день за традицією? А хто зазвичай готує цю страву у вашій родині? У якому одязі люди ходять до церкви? До мечеті?* тощо. Заняття було результативним і цікавим.

Таким чином, підготовлені тексти й питання для бесід спрямовані на розширення культурного кругозору студентів, виховання поваги як до своєї, так і чужої віри, релігії, релігійної культури, збагачення словникового запасу, розвиток навичок письма, читання, участі в дискусії із соціально й культурної важливих тем. Також одним із найважливіших завдань подібних занять є полегшення культурної адаптації, формування позитивного образу нового середовища спілкування.

Отже, знання про різні моральні та релігійні переконання, хоча й є необхідними, мають досягти головної мети: викликати повагу до людей, які також мають людську гідність. Тому в контексті міжкультурної освіти повага до поглядів та переконань інших людей виходить далеко за межі просто знань про їх існування. Набагато важливіше виховати шанобливе ставлення до цих людей, даючи їм можливість відчувати себе сприйнятими такими, якими вони є. Також іноземні студенти мають навчитися жити, не відчуваючи загрози через свою відмінність від інших. Мета міжкультурної освіти полягає в

розвитку уміння розуміти погляди людей із відмінними релігійними та філософськими переконаннями.

Висновки. У сучасних умовах глобалізації вивчення мови, зокрема української, доцільно здійснювати через культуру народу, а також на ґрунті порівняльного вивчення різних мов і культур, що забезпечує толерантність до сприйняття й усвідомлення нових культурних одиниць, іншого світогляду, інших способів самовираження. Сучасні вимоги до вивчення мови диктують необхідність пошуку нових лінгводидактичних рішень, що ґрунтуються на культурологічному підході. В інтернаціональних групах українська мова часто є єдиним засобом комунікації студентів із різних країн. В аспекті створення умов для сприятливої атмосфери в інтернаціональній групі необхідно дотримуватися міжкультурної толерантності, навчити студентів справедливо й об'єктивно ставитися до думок і вчинків своїх однокласників – представників різних культур і релігій; виявляти активний інтерес до чужих ідей, думок, способів мислення, життєвих цінностей і орієнтирів; адекватно оформлювати ці складові в мовленні під час комунікації, що виражається в комунікативних стратегіях і тактиках комунікантів. Якщо для викладача УМІ така поведінка в аудиторії є природною, тоді на занятті пануватимуть взаєморозуміння, співпраця, буде знято психологічну напругу у студентів через нерозуміння їх студентом іншої культури. Отже, і результативність занять, де постійно присутня толерантність, значно підвищується. Під час міжкультурної комунікації відбуваються взаємозбагачення культур, що контактують, і взаємопроникнення мовних засобів і культурних елементів.

Література

1. Бондаренко Л. Релігійно-християнська лексика і фразеологія в поезії Дмитра Загула /Л. Бондаренко //Християнство й українська мова: Матеріали наукової конференції. – Львів: Вид-во Львівської Богословської Академії, 2000. – С. 289 – 292.
2. Браїлко Ю. Конфесійна лексика у творчості українських поетів 60 – 80-х років XX століття (семантико-стилістичний аспект): дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук: 10.02.01 – українська мова / Юлія Браїлко. – К., 2005. – 245 с.
3. Гриньків К. Сакральні лексеми та вислови і трудність їх ужитку в сучасному українському мовному просторі (на прикладі поезії Є. Маланюка) /К. Гриньків //Сучасна українська богословська термінологія: від історичних традицій до нових концепцій: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. – Львів, 1998. – С. 264 – 273.
4. Мечковская Н.Б. Язык и религия: Лекции по философии и истории религий / Н. Б. Мечковская. – М.: Агентство «ФАИР», 1998. – 352 с.
5. Ципердюк О. Вивчення релігійного стилю сучасної української літературної мови: методичний аспект. URL:
<http://194.44.152.155/elib/local/2407.pdf>

ОЛЬГА ДЖИГУРДА – ВІЙСЬКОВИЙ ЛІКАР І ПИСЬМЕННИК

Гетманець І.О.

Харківський національний медичний університет

Життєва доля Ольги Петрівни Джигурди (1901–1986), яка є характерною для першого покоління інтелігенції повоєнного часу. Народилася вона в селі Печеніги нині Чугуївського району Харківської

області в родині земського лікаря. Незабаром батька перевели до лікарні міста Вовчанська, в якому пройшли її дитячі та юнацькі роки. Це був складний час: революція 1905 року, перша світова війна, революція 1917 року, громадянська війна, голодні роки повосенного часу. Проте вона в 1919 році з відзнакою закінчила гімназію і вирішила отримати вищу освіту. За сімейною традицією вона хотіла стати лікарем і подала документи до медичного факультету Харківського університету, який щойно відкрився і розпочав нове життя. У 1925 році вона закінчила університет і отримала спеціальність лікаря-фтизіатра, яка була дуже важливою й актуальною в ті важкі часи. Протягом декількох років вона працювала дитячим лікарем у Вовчанській лікарні й лікувала дітей, хворих на туберкульоз. Тут вона проявила себе добре підготовленим молодим лікарем, глибоко зацікавленим у пошуках нових методів лікування цього захворювання. Про це свідчить той факт, що вона встановила контакт з відомим фахівцем з дитячого туберкульозу академіком Медуновим Петром Сергійовичем (1873–1941), який працював на той час в Ленінградській медичній академії Вочевидь, її листи справили на академіка позитивне враження, тому що він запросив її на роботу до дитячого протитуберкульозного санаторію в місті Євпаторії, яким опікувалася його кафедра. Тут вона як лікар повністю розкрила свою ґрунтовну професійну підготовку і незабаром була призначена завідувачкою одного з відділень цього санаторію. У 1934 році вона за сімейними обставинами залишила Євпаторію і переїхала до міста Запоріжжя, де до війни працювала лікарем в протитуберкульозному диспансері [3, с.100].

За два дні після початку війни, 24 червня 1941 року, Ольга Джигурда була призвана в діючу армію й направлена в розпорядження штабу Чорноморського флоту. З листопада 1941 року по червень 1942 вона служила лікарем на легендарному транспортному кораблі «Абхазія», який доставляв захисникам Севастополя боеприпаси, а на зворотньому шляху вивозив поранених. Медичний персонал теплохода докладав героїчних зусиль, щоб урятувати життя пораненим бійцям. Особливо важко було хірургам, у тому числі й Джигурді, які цілодобово не відходили від операційного столу. Про те, яка складна і небезпечна була обстановка, свідчить той факт, що корабель щодня піддавався лютим атакам фашистської авіації, а також важкої артилерії і був потоплений 10 червня 1942 року. Коли важко поранена «Абхазія» повільно йшла під воду, лікар Джигурда разом з командою виносила поранених в підземний шпиталь Інкермана й однією з останніх залишила корабель. Про цю героїчну подію вона розповіла в повісті «Теплохід "Кахетія"», над якою в складних умовах війни думала й занотовувала нариси про пережите. Зійшовши на берег, вона працювала в шпиталях на Кавказі і в Севастополі, закінчила військову службу 1949 року на посаді хірурга військово-морського шпиталю Чорноморського флоту у званні майора медичної служби. Повернувшись до Запоріжжя, вона працювала дільничним лікарем-фтизіатром міського протитуберкульозного диспансеру до виходу на пенсію

Усі ці роки вона горіла бажанням узагальнити свій багатий військовий досвід і розповісти людям про героїзм захисників Севастополя. Вона писала спогади про війну й публікувала в журналах фрагменти написаного. А 1948-го року окремим виданням вийшла її

перша автобіографічна повість «Теплохід "Кахетія"», яка викликала велике зацікавлення не тільки читачів, але й письменників. [1, с.651]. Після повісті «Теплохід "Кахетія"» нею були написані ще два документальні твори – «Підземний шпиталь» (1958) і «Тилові будні» (1961), які міцно утвердили її письменницький авторитет.

У повісті «Теплохід "Кахетія"» досить виразно проявилися особливості творчої манери Ольги Джигурди як письменника: фактична основа сюжету, простота і лаконізм оповіді, у центрі зображення найважливіші події та найбільш характерні представники маси. Персонажі мають тільки прізвища чи імена, розгорнутих характеристик немає, їх внутрішня сутність розкривається зображенням вчинків в умовах надзвичайної бойової обстановки. Виняток становить лише головний герой – автор-оповідач, який розкривається не тільки у вчинках і мові, як всі персонажі, але й у авторських характеристиках його внутрішнього стану.

Композиційно повість нагадує репортаж про дії медичного персоналу санітарного корабля в умовах запеклих боїв за місто Севастополь. Обстановка надзвичайна, тому персонажі – лікарі, сестри, санітарки, члени екіпажу – характеризуються вкрай лаконічно, буквально окремими фразами. Тільки автор-оповідач дозволяє собі говорити про свій внутрішній стан, що побічно характеризує всіх: і медичних працівників, і членів екіпажу, і воїнів, які обороняли корабель.

Мова автора емоційна, але стримана, вона набуває схвильованого, патетичного характеру тільки тоді, коли він говорить про долю міста Севастополя й про його героїчних захисників: «Героїчна чорноморська фортеця! Незважаючи на запеклий штурм, незважаючи на шалені

нальоти, ти обороняєшся і стоїш, як фортеця, символом людської самовідданості і волі ... Слава тобі, наша стійка, що не здається, фортеця! Слава людям, що захищають її!» [2].

Характерна риса автора, як і всіх людей нашої країни в той час, – непохитна віра в перемогу. «Адже все одно немає такої сили на світі, – заявляє вона, – щоб перемогти нас ... Адже все одно переможцями будемо ми, навіщо ж стільки тупої і злобної завзятості у ворога» [2].

Аналогічні почуття висловлюють всі члени команди. Автор чує в темряві чийсь голос: «Чи відчуває сволота, що не бути йому тут господарем, і руйнує все, сучий син! ...» [2]. Останній раз теплохід прийшов до Севастополя вночі 10 червня. У розвантаженні беруть участь всі – і екіпаж, і санчастина. Ворожі літаки несамовито атакують корабель. До зенітки «Кохетії» приєднуються зенітки берега і есмінець, який супроводжував корабель, проте відбити атаку неможливо. У «Кохетію» попадають чотири бомби, спалахує пожежа, і ранок, що почався у звичній бойовій обстановці, скінчився катастрофою. Змучені люди, що залишилися в живих, перебралися в штольню. Закінчується повість такими словами: «Затонула «Кохетія», і ми розійшлися групами в різні боки, на все життя запам'ятавши наш прекрасний корабель, наше важке життя, наші бойові походи, несучи в серці любов до товаришів і надію на краще життя» [2].

В Україні є ряд прикладів, коли відомі лікарі проявили себе талановитими письменниками й залишили помітний слід у літературі. Досить назвати такі імена, як Чехов, Вересаєв, Булгаков, Микитенко. Ольгу Джигурду, можливо, немає підстав віднести до цього поважного ряду, але її творчість, зокрема, повість «Теплохід "Кохетія"», внесли дещо принципово нове у зображення людей медичної професії. Воно

полягає передусім у тому, що вперше в нашій літературі показано діяльність лікаря в екстремальних умовах бойових дій морського флоту, правдиво і яскраво відображено один з епізодів героїзму народу у війні 1941–1945 років – обороні Севастополя. Півість має велике виховне значення для студентів медичних навчальних закладів, оскільки розкриває складність і важливість обраної ними професії, психологічно готує їх до можливих життєвих труднощів і до здатності їх подолати.

Література

1. Бахрах М.Л. Джигурда Ольга Петровна // Краткая литературная энциклопедия, т.2. – М., 1964.– 1056 с.
2. Джигурда О. Теплоход «Кахетия»: записки военного врача / О.Джигурда; редактор С. Разумовская. – Москва: Советский писатель, 1948. – 262 с.
3. Доценко І.І. Джигурда Ольга Петрівна // Літературна Харківщина. – Харків: «Майдан», 2007. – 243 с.
4. Енциклопедія Сучасної України. : Т.7. Г-Ді. / Гол. ред. колегія: Дзюба І.М., Жуковський А.І., Романів О.М. та ін.; Керівник наук.-ред. підготовки ЕСУ Железняк М.Г. – [б. м.] : Координаційне бюро ЕСУ НАН України., 2007. – 708 с.

КУЛЬТУРА І КОМУНІКАЦІЯ.
ВИХОВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСОБИСТОСТІ
НА ЕТАПІ ДОВУЗІВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ
ІНОЗЕМНОЇ МОЛОДІ

Гутнікова Т. Ю.

Інститут міжнародної освіти

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Культура – одне з найглобальніших понять сучасності, що має безліч дефініцій, підсумувавши котрі можна визначити її як сутнісну характеристику людини, пов'язану зі здатністю цілеспрямованого перетворення навколишнього світу, результатом якого є створений світ речей, символів, зв'язків та взаємин між людьми. Все, що створено людиною та має відношення до неї, є частиною культури. Це стосується і комунікації – одного з найважливіших складників людського життя.

Відомий американський фахівець з міжкультурної комунікації Е.Холл, котрий вважається засновником цього поняття ("Культура як комунікація" ("Culture as Communication"), 1954), стверджує, що культура – це комунікація, а комунікація – це культура. Розвиваючи свої ідеї про взаємозв'язок цих понять, Холл дійшов висновку про необхідність навчання культурі. Тобто він першим запропонував зробити проблему міжкультурної комунікації не тільки предметом наукових досліджень, але й самостійною навчальною дисципліною.

У 80-90-х роках минулого століття, і особливо після створення Європейського союзу, інтерес вчених до проблем міжкультурного спілкування значно зріс. До прикладу, у деяких західноєвропейських університетах були відкриті відділення міжкультурної комунікації

(університети Мюнхена, Єни). Із розвитком глобалізації та інтернетизації суспільства комунікаційна, а отже і культурна ситуація зазнала значних трансформацій. Одним з найпоказовіших у парадигмі сучасної культури став запропонований канадським культурологом М. Маклюеном термін "глобальне село".

У своїх книгах "Галактика Гутенберга" ("The Gutenberg Galaxy: The Making of Typographic Man", 1962) та "Осягнення засобів масової інформації" ("Understanding Media", 1964) М. Маклюен говорить про те, що після виникнення електронних засобів зв'язку, коли стало можливим передавання інформації з будь-якого континенту у будь-яку точку світу, світ "стиснувся" до розмірів села. Тобто термін "глобальне село" від початку використовувався як метафора Інтернету та Всесвітньої павутини. В Інтернеті фізична відстань між співбесідниками не має для спілкування ніякого значення, таким чином не тільки втрачають сенс простір і час, але й відбувається зближення культур, світоглядів, традицій та цінностей.

Вступаючи у комунікацію один з одним через електронні засоби зв'язку, люди думають та чинять так, неначе вони знаходяться зовсім поряд, живуть в "одному селі". Ця форма комунікації формує нову структуру у межах існуючого контексту культури. Але для ефективного спілкування з представниками різних культур недостатньо наявності Інтернету чи володіння іноземною мовою, тому що проблема міжкультурної комунікації – не тільки мовні проблема.

Почасту культуру зображають у вигляді айсберга, основою якого є культурні цінності та норми, а вершиною – індивідуальна поведінка людини, що базується на них та проявляється у спілкуванні з іншими людьми. Саме спілкуючись, людина стає тим, ким вона є, дитина стає

дорослою, коли проходить необхідну соціалізацію і стає представником певної культури. І саме спілкування у всіх його формах (вербальне та невербальне), типах (міжособистісне, міжгрупове, міжкультурне) стає тим дзеркалом, у якому уповні відбивається специфіка людського суспільства.

Спілкування завжди обумовлюється культурними рамками, через які кожен із нас бачить світ. Ці рамки (норми), будучи частиною особистості, людиною, як правило, не усвідомлюються, але саме вони й програмують спосіб людського мислення і поведінки, мають потужний вплив на характер світосприйняття та міжособистісні відносини. Різноманіття проявів культури ми часто можемо спостерігати у вигляді відмінностей у поведінці студентів у тих чи інших типах діяльності, ритуалах, традиціях, й зумовлені вони так званими "правилами гри", прийнятими в процесі тривалого колективного існування етносу.

Тому довузівська підготовка студентів займає особливе місце у формуванні полікультурної особистості та адекватного ставлення до носіїв чужих культур. Іноземні студенти, що є представниками сучасного суспільства інформаційних технологій, з одного боку, є мешканцями "глобального села" з його культурологічною конвергенцією, а з іншого – так само лишаються представниками різних культур і у психологічному плані можуть дуже відрізнятися один від одного і від тих, хто живе у обраній ними для отримання освіти країні. Не дивно, що у перший рік перебування в цій країні, що припадає на навчання на підготовчому факультеті, вони стикаються з найбільшими комунікативними та культурологічними труднощами. Це відбувається з декількох причин.

По-перше, більшість з них не дуже добре проінформована про політичну, економічну та соціальну системи України, про традиції, звичаї та культуру народу, про наявну тут систему вищої освіти. Значна частина цих студентів вперше потрапляє в ситуацію необхідності спілкування з представниками різних національних норм та культур. По-друге, це етап соціалізації особистості в умовах, як правило, дуже відмінних від звичних. При цьому студенти – вже зрілі особистості, що сформувалися під впливом того оточення, в якому виховувалися. Вони вже мають певну життєву позицію, цілі та ціннісні орієнтації, а також свої специфічні особливості: національно-психологічні, психофізичні, особистісні тощо.

По-третє, це етап значного психічного, інтелектуального та фізичного навантаження. Стан стресу у іноземного студента викликає як емоційне перевантаження (нові зв'язки, комунікації, мовний бар'єр тощо), так і побутова адаптація (самостійність у розподіленні бюджету, самообслуговування, різниця в умовах життя, клімат та ін.). Зустріч із новою культурою у новій країні не завжди відбувається гладко. Досить важливими тут є загальні умови (весь об'єм соціокультурного оточення особистості) та приватні умови (мікроклімат безпосереднього оточення студентів: приналежність до певної етнічної, релігійної чи субкультурної групи; сфера соціально-культурної діяльності).

Враховуючи ці особливості, з метою пришвидшення адаптаційних процесів та формування навичок міжкультурної комунікації викладачеві необхідно прискіпливо обирати форми та методи психологічного та соціально-педагогічного впливу, враховуючи інтереси, життєвий досвід та індивідуальні особливості студентів

різних національностей. Важливою тут є орієнтація на розширення культурного кругозору та стабілізацію їх емоційно-особистісного стану. Педагог повинен сприяти формуванню толерантних моделей поведінки, розвитку здібностей до аналізу складних міжкультурних ситуацій спілкування й самоконтролю. Це може бути досягнуто створенням певних комунікативних ситуацій, їх подальшим обговоренням, розширенням рамок навчання за рахунок організації позакласних заходів, де студент зможе повніше осягнути особливості нових культурних моделей. Допустимим є й притягнення до виховної роботи найближчого соціального оточення студентів (друзів, одногрупників).

Для успішної організації міжнаціонального й міжкультурного спілкування сучасної студентської молоді доцільною стане виховна духовно-моральна робота, пропаганда національної терпимості та здорового способу життя, створення й закріплення міцних дружніх стосунків між представниками різних культур, максимальне об'єднання виховної та учбової частин навчального процесу, організація підтримки у подоланні культурних протиріч і головне – створення довірчої атмосфери між викладачем та студентом як повноправним та активним суб'єктом процесу виховання полікультурної особистості.

Література:

1. Верещагін Є.М., Костомаров В.Г. Мова і культура. Лінгвокраїнознавство у викладанні російської мови як іноземної / Є.М. Верещагін, В.Г. Костомаров. – М.: Рос. мова, 1987. – 213 с.

2. Воркачов С.Г. Лінгвокультурологія, мовна особистість, концепт: становлення антропоцентричної парадигми у мовознавстві / С.Г. Воркачов // Філологічні науки. – 2001. – № 1. – С. 64-72
3. Свиридов Н.А. Адаптаційні процеси у сфері молоді / Н. А. Свиридов // Социс. – 2002. – №1. – С. 45-48.
4. Стефаненко Т.Г. Етнопсихологія: Підручник для вузів / Т. Г. Стефаненко. – М., 1999. – 267 с.

**ВИКОРИСТАННЯ ТАНДЕМ-МЕТОДУ
ЯК ФОРМИ ПОЗААУДИТОРНОЇ РОБОТИ
ПРИ НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ**

Заборовська С.В., Ткаченко О.В.

Харківський національний медичний університет

Позааудиторна робота з іноземної мови вирішує різні проблеми, серед яких практичне застосування знань, навичок і умінь, отриманих на заняттях; подальше вдосконалення мовних навичок і умінь у всіх видах мовленнєвої діяльності; розвиток інтересу до мови, що вивчається, і створення позитивної мотивації по оволодінню нею. Проведення позааудиторних заходів переслідує ті ж цілі, що і навчальні заняття – практичні, виховні, розвиваючі та освітні. Відмінності проявляються: «а) у добровільному характері позакласної роботи; б) у позаурочному характері самої роботи; в) у більшій самостійності та ініціативності учнів у виконанні позаурочних доручень; г) у відсутності суворої регламентації за часом, місцем,

формою проведення заходу; д) у відсутності обліку знань, навичок і умінь » [4, с. 171].

Традиційними і найбільш популярними формами позааудиторної роботи з іноземними студентами є екскурсії, перегляди вистав і кінофільмів, студентські наукові конференції, олімпіади. Вони грають величезну роль у формуванні комунікативної компетенції, яка є першочерговим завданням практичного курсу іноземної мови.

Однією з нових форм позакласної роботи з іноземними студентами, на наш погляд, може стати тандем – «спосіб самостійного вивчення іноземної мови двома партнерами з різними рідними мовами, які працюють в парі. Мета тандему – оволодіння рідною мовою свого партнера в ситуації реального або віртуального спілкування, знайомство з його особистістю, культурою країни мови, що вивчається...» [2, с. 271]. Таким чином, поряд з формуванням у студента-іноземця комунікативної компетенції відбувається формування і соціокультурної компетенції, нової мовної картини світу, яка не завжди збігається з рідної.

Провідним принципом тандему є принцип взаємодопомоги і підтримки. Тобто кожен учасник допомагає своєму партнеру під час роботи на своїй рідній мові, а тому відчуває відповідальність за його успіхи в цій галузі. Викладач у даному випадку відходить на другий план: він може лише коригувати роботу пар в міру необхідності, якщо учасники потребують його допомоги. Крім того, викладач може стежити за тим, щоб обидві мови використовувалися не одночасно, а по черзі, своєчасно повідомляючи про зміну мов. Не менш важливими принципами тандем-методу є принцип взаємності і автономності. Перший з них полягає в тому, що обидва партнери повинні отримувати

однакову користь від співпраці, тобто на кожну мову має відводитися рівна кількість часу. Другий ґрунтується на тому, що «кожен з партнерів самостійно несе відповідальність в своїй частині навчання за вибір мети, змісту і засобів навчання, а також його кінцеві результати» [2, с. 271]. Таким чином, навчання в тандемі сприяє розвитку здібностей до самостійного вивчення мови, а також формуванню відповідальності за якість виконаної роботи, в даному випадку – навчання.

Дуже часто студенти-іноземці скаржаться на брак живого спілкування іноземною мовою поза навчальної аудиторії. Використання тандем-методу заповнює цей недолік, а застосування новітніх Інтернет-технологій при навчанні в тандемі дозволяє удосконалювати не тільки навички та вміння писемного мовлення (наприклад, в соціальних мережах Facebook, Instagram та ін.), а й усний (за допомогою месенджерів WhatsApp або Viber). При цьому студент залишається в звичному та комфортному для нього навколишньому оточенні, що досить важливо для успішного протікання процесу комунікації; може спілкуватися в будь-який зручний для нього час, а сам процес комунікації, особливо при наявності веб камери, мало чим відрізняється від розмови в умовах природного, реального спілкування. Однак в цьому випадку через технічні особливості різних програм інтернет-спілкування викладач не завжди має можливість коригувати роботу пар або надати необхідну допомогу.

Виділяють 2 основних форми роботи в рамках тандем-методу – індивідуальну і колективну, які при бажанні можуть інтегруватися одна в іншу. «Учасники індивідуального тандему підбираються на основі спеціально розроблених опитувальників, націлених на

максимальне врахування індивідуальних рис особистості, таких як вік, мотивація вивчення мови, місце роботи/навчання, стать, рівень наявних знань, захоплення та вподобання. Тандем-центри організовують також первинні особистісні контакти між бажаними вивчати мову таким методом. Партнери по вивченню мови спільно визначають цілі, зміст і засоби взаємонавчання, а також визначають його стратегію» [3, с. 13]. У нашому випадку, ймовірно за все, індивідуальна форма роботи краще. При цьому викладач бере на себе роль Тандем-центру, та підбирає учасників тандему та організує первинні особистісні контакти, а також визначає цілі навчання та його стратегії. Ідеальними тандем-партнерами іноземних студентів можуть стати студенти мовних вузів або факультетів відповідних спеціальностей. Наприклад, для турецьких студентів – студенти, які вивчають турецьку мову, для китайських студентів – синологі і т.д., яким спілкування з носіями мови особливо необхідно, оскільки мова вивчається ними поза мовного середовища.

Таким чином, на наш погляд, Тандем-метод можна розглядати в якості однієї з перспективних форм позакласної роботи з іноземними студентами при вивченні іноземної мови, спрямованої не тільки на розвиток комунікативної і соціокультурної компетенцій, а й на формування навичок і умінь самостійної роботи при вивченні мови. Що особливо актуально саме зараз, коли студенти змушені вчитися дистанційно.

Література.

1. Бердичівський А.Л. Удвох все-таки краще! Навчання міжкультурного спілкування з використанням методу тандему // Російська мова за кордоном, №1, 2008. – С. 4-19.

2. Капітонова Т.Н., Московкін Л.В., Щукін О.М. Методи і технології навчання російської мови як іноземної. – М.: Рус. яз. Курси, 2008. – С. 271-273.

3. Тамбовкіна Т.Ю. ТанDEM-метод – один із шляхів реалізації особистісно орієнтованого підходу в мовній освіті // Іноземні мови в школі, №5, 2003. – С. 13-17.

4. Шамов А.Н. Позакласна і позашкільна робота з іноземної мови // Методика викладання іноземних мов: загальний курс. - М. АСТ МОСКВА: Схід-Захід, 2008. – С.170-175.

ОБРАЗ РУКИ: ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОФЕСІЙНИХ ТА ЗАГАЛЬНОМОВНИХ ОЦІННИХ УЯВЛЕНЬ

Зудіна Л.Ю., Макаренко Т.М.

Харківський національний медичний університет

Формування нашого спілкування з незнайомою людиною починається з оцінки її зовнішності. У народі кажуть: «Зустрічають по одягу – проводжають по розуму». Ці слова свідчать про те, що зовнішності людини надається велике значення. Мова йде не лише про одяг. Нас цікавить усе, що впадає в очі: фігура, обличчя, його риси, погляд, голос і, безумовно, руки, на які ми вперше звертаємо увагу під час привітання, а потім придивляємося до них впродовж більш тісного знайомства. М.М. Бахтін охарактеризував руки як елементи людського тіла, що вміють говорити. І вони таки чимало можуть розказати про людину: яке в неї походження, який характер, що вміє робити своїми руками. І саме цей природний факт пояснює наявність у мові великої кількості оцінок руки.

Мета даної роботи полягає у спробі визначити відмінність між оцінками руки, що використовуються в професійній сфері, зокрема, в медицині, та оцінками руки, які зустрічаються у творах художньої літератури.

В медицині еталон руки здорової людини визначається за суворими медичними параметрами, які сформувалися внаслідок довгих спостережень за станом людини: форма, колір, температура, вологість/сухість, особливості шкіряного покриву. Прикметники й іменники, за допомогою яких в медицині створюється еталонний образ руки здорової людини, містять у собі нормативну, емоційно нейтральну оцінку, що свідчить про ідеальну відповідність предмета своїй природі: *тепла, помірно-волога рука блідо-рожевого кольору, з гладкою, чистою шкірою*. Усяке відхилення від норми розглядається як синдром захворювання, який у мові позначається спеціальними словами – термінами. Вони також несуть у собі нормативну, емоційно нейтральну оцінку, що вказує на невідповідність тому чи іншому параметру: *«павукові пальці»* (зміна форми), *«печінкові долоні»* (зміна кольору), *«луската шкіра»* (зміна шкіряного покриву). Завданням таких мовних знаків є максимально точне фіксування зміни в стані людини внаслідок захворювання

Аналізуючи особливості загальномовних оцінок образу руки за ознакою здоров'я/нездоров'я, відзначаємо, що до прагматичного аспекту в тій чи іншій мірі додається ще й естетичний аспект. Це означає, що «ознаки фізичного здоров'я, фізичної міцності є водночас і ознаками естетичними. Естетична позитивна оцінка формується в даному випадку за допомогою вказівки на прагматичні ознаки» [1, с.20]. Прикладом цього може бути образ руки лікаря, створений

М. Булгаковим у «Записках юного лікаря» лише трьома словами: *«ідеальної білизни й чистоти руки»*. Наведений приклад показує, що загальномовні оцінки образу руки можуть збігатися з прагматичними медичними оцінками за ознакою здоров'я / нездоров'я.

Однак нерідко загальномовні оцінки не збігаються з професійними. Розглянемо приклади з прикметниками *гарячий*, *мармуровий*. В медицині обидва слова означають відхилення від норми: *гарячий* – вказівка на температуру тіла вище норми, тобто хворобливий стан; *мармуровий* – нерівномірне забарвлення шкіри внаслідок порушення кровопостачання. Тепер подивимося, якого оцінного значення набувають ці слова в наступних контекстах: *«В душе Боброва передавалась тоска по Нине, по нервному пожатию ее всегда горячих рук»* (Куприн) – емоційно-естетичний аспект (вказівка на життєлюбний, активний, темпераментний характер дівчини) підкреслює наявність гарного здоров'я; *“Мне взора не отвестъ от пальцев белоснежных. От мраморной руки с поднятым рукавом»* (Майков) – у цьому фрагменті різниця в оцінних значеннях слова *«мармуровий»* зростає завдяки тому, що, крім прагматичного аспекту, тут присутні емоційний, естетичний, соціальний і віковий аспекти. По мармуровій руці – з ніжною, гладкою, шкірою (додайте ще й *білосніжні пальці*) – ми відтворюємо образ молодої, прекрасної особи шляхетного походження.

ВИСНОВКИ

Зіставивши професійні та загальномовні оцінні уявлення образу руки людини, можна зробити наступні висновки:

1. Аналіз оцінок образу руки у вузькопрофесійному полі вказує на їхній вузькопредметний прагматичний характер. Параметри оцінки

пов'язані з анатомічною будовою людини, її фізичним та фізіологічним станом.

2. На відміну від професійних, загальномовні оцінки вирізняються своєю багатоаспектністю. В них відбивається поєднання естетичної і прагматичної основ, існує взаємозв'язок фізичних даних людини та її внутрішнього світу, відображається її соціальна приналежність.

3. Можливості оцінних уявлень образу руки людини можуть звужуватися або розширюватися залежно від того, у якому полі вони функціонують – вузькопрофесійному чи загальнолюдському.

Література

1. В.М. Богуславский. Оценки внешности человека.— М.: изд. «АСТ», 2004 – 254с.

КРИТЕРІЇ ВИБОРУ ТЕМАТИКИ ДІАЛОГІВ В ІНШОМОВНІЙ АУДИТОРІЇ

Ковальчук О.В. Баткіна М.В.

Харківський національний медичний університет

Безперечним показником успішного вивчення граматики іноземної мови є вихід у вільний діалог. Уміння підтримувати бесіду на запропоновану викладачем тему – це необхідна навичка, яка значною мірою виробляється в аудиторії при закріпленні теми "Відмінкова система". Відповідаючи на питання викладача, студент актуалізує інформацію про відмінкові закінчення, переводячи змінні

словоформи в активний словниковий запас. Однією з умов продуктивності мовної взаємодії між викладачем і студентом є психологічний комфорт останнього. Цей чинник неабиякою мірою залежить від соціокультурного змісту тем, запропонованих викладачем для усного обговорення.

Однією із складових компетенції викладача при роботі з іноземними студентами є знання про історичну та сучасну побутову культуру навчаних. Нерідко джерелом таких знань є самі студенти – дуже цінні інформанти, зазвичай готові довго говорити про себе, про традиції своєї країни і про життя своєї родини. Обираючи теми для діалогів при закріпленні відмінкових форм іменників, викладачеві необхідно дотримуватися принципу соціокультурної толерантності, щоб не спровокувати комунікативну невдачу в аудиторії, тобто ситуацію, в якій комунікативний намір ініціатора діалогу не досягає своєї мети.

Вивчення відмінкової системи традиційно розпочинається з форм місцевого відмінка і відповідей на питання "Де"? У переліку дієслів, валентності яких включають місцевий відмінок, зазвичай пропонуються такі лексеми, як *жити*, *бути*, *знаходитися*, *відпочивати* і ін. з семантичним компонентом локалізації. З першими трьома дієсловами діалог на будь-яку тему буде, швидше за все, продуктивним і не викликатиме ускладнень: – *Де ти живеш?* – *В гуртожитку/ в Харкові/ в Індії*. Що стосується дієслова *відпочивати*, то його введення в діалог в іноземній аудиторії повинне відбуватися з урахуванням мовної і культурної полісемії цієї дії.

На мовному рівні слід розрізняти два значення дієслова, що реалізуються у таких висловлюваннях, як «*я вже виконав роботу і*

зараз відпочиваю» і «мої друзі люблять відпочивати на морі, а я – в горах». При включенні дієслова *відпочивати* в другому значенні – 'розважатися, отримувати задоволення' – в діалоги в іноземній аудиторії необхідно враховувати наступні чинники. У свідомості викладача, як правило, закріплений стереотип про регулярний сімейний відпочинок, прийнятий в нашому соціокультурному просторі. Про це свідчить найпоширеніший приклад з підручників для іноземців: – *Де ви відпочиваєте? (Де зазвичай відпочиває ваша сім'я?)* – *На морі*. У сім'ях іноземних студентів нашого університету, а це переважно громадяни Індії, Африки і Близького Сходу, це не прийнято. Вони розуміють, що можна поїхати (подорожувати) на морі, але значення фрази *Моя сім'я відпочиває на морі* ним незрозуміло. Той факт, що українські сім'ї хоч би раз на рік виїжджають *на море* з метою оздоровлення, зазвичай викликає здивування. В силу асиметрії культурних чинників питання *"Де зазвичай відпочиває ваше сім'я?"*, швидше за все, не буде вірно зрозуміло і приведе до комунікативної невдачі. На питання *"Де ви зазвичай відпочиваєте?"* найпоширенішими відповідями іноземців є: *"Удома"*, *"На дивані"*, *"В квартирі"*, а іноді – *"В парку"*, *"В кафе"*, *"В ресторані"*, *"В клубі"*. Останні варіанти відповідей свідчать про те, що студент засвоїв полісемію дієслова *відпочивати* й сприймає відпочинок не лише як стан, протилежний роботі, але і як 'розвагу, отримання задоволення'.

При вивченні давального відмінка зазвичай вводиться дієслово *дарувати*. Тема подарунків рідко залишає аудиторію байдужою. Але і тут можливі комунікативні невдачі. Так, студенти з Нігерії, відповідаючи на питання *"Що ти даруєш на день народження своїй подрузі/ мамі /сестрі?"* не могли зрозуміти, навіщо на день

народження щось дарувати, якщо можна просто привітати на словах. Навіть коли їм було запропоновано пофантазувати, вони не були особливо щедрими дарувальниками у своїх мріях, і ситуація як і раніше, викликала подив. Арабські студенти, навпаки, були дуже щедрими, але на нематеріальні цінності: *"Я дарую мамі своє серце/свою душу"*. В той же час, на питання *"Коли у мамі день народження?"* вони, як правило, не можуть відповісти, тому що далеко не в кожній сім'ї прийнято святкувати. Що стосується студентів з Індії, то вони легко спілкуються на тему подарунків, відповідаючи, *"Я дарую другу/подрузі светр, футболку, сукню"*. Серед індійської молоді прийнято дарувати одяг, ну а дорослі, на думку студентів, дарують виключно золото (найпопулярніша відповідь на питання *"Що папа дарує мамі на день народження?"*).

Таким чином, врахування соціокультурних чинників допомагає досягти комунікативної та методичної мети при вивченні відмінкових закінчень в іноземній аудиторії.

PARADIGMS OF THE ENGLISH ADJECTIVES WHICH SIGNIFY POSITIVE MENTAL ABILITIES

Kozka I.K., Tarleva A.V., Matsapura L.V.

Kharkiv National Medical University

The personality, his/her beliefs, religion, traditions, and speech representation of the language world picture have always been in the focus of attention of linguistics as a science, culture, folklore, and psychological

studies. One of the crucial antropological peculiarities is reasonableness of a person behaviour.

The adjectives have always been in the focus of attention of foreign and Ukrainian scientists. They have been studied by K. Baldinger [6], D. Bolinger [7], T. Givon[8], J.A.W. Kamp [10] and other researchers. The survey of the dictionary articles states that the number of the adjectives with mental abilities in modern English is great. In addition, we consider that it is necessary to study such adjectives in opposition paradigms as these concepts have one origin and nature.

The aim of our research is to highlight the hierarchy system within the micro field “Reasonableness of a person behavior” (consisting of the adjectives denoting the rational abilities of a person) and uncover the system relations within the micro field.

The place of an adjective in the micro field depends upon the cohesion and functioning of different semes: denotative and significant (D-S), connotative (C), grammatical and sociolinguistic (S-L). The adjectives of modern English (constituents of this field) denoting mental abilities of a person are the *object* of the research. They belong to the micro field “Reasonableness of a person behavior” which is a part of the field “Rationality of a person behavior” made up of two antonymous lexical and semantic groups.

The adjectives of rational characteristics of a person within the macro field of mental abilities of a person make up a microfield on the basis of the available integral D-S seme “rationality” and “lack of rationality” and its specifiers: “the presence of rationality in behavior” and “the ability to do rational actions”. The *nucleus* of the field is made up of adjectives with these semes. The group with the meaning “lack of rationality” presents an

antonymous group to the one under study.

It should be stated that the micro field of adjectives “Reasonableness of a person behavior” is formed by 15 separate lexical and semantic variants of the adjectives (LSV).

In our research we follow the definition of a synonym given by prominent Ukrainian scientist Lisichenko L.A. in her monography “Talks about a native word (the word and its meaning)”: “the words which have different sounding but express one notion are called synonyms” [4, p. 51], that is, synonyms have differences in their meaning in spite of the fact that they manifest one language phenomenon. The researcher states that synonyms are the words that have two and more similar meanings [4, p.33]. The adjectives under research belong to the group with the main meaning “rationality”. This selection is made on the basis of two differential seme: D-S seme “rationality” (presence-absence) and C seme “rational assessment” (positive – negative). The micro field “Reasonableness of a person behavior” is made up of fifteen LSVs of adjectives for which the integral seme “the ability to do rational actions” determines the main meaning of the adjectives of this micro field: to express the condition when a person can perform reasonable actions, being in the state of spiritual and intellectual calmness and balance and whose behavior is characterized by reliability. They are: *sensible, reasonable, responsible, wise, rational, level-headed, clear-headed, hard-headed, balanced, well-balanced, right-minded, right-thinking, broad-minded, far-sighted, prudent*. For all these LSVs integral semes are: D-S seme “an ability to perform rational actions” and C seme “positive rational assessment”. The *nucleus* of the micro field consists of the adjectives *sensible, reasonable* and *rational* which realize the integral meaning of the field. They don’t have additional D-S semes, C (emotional)

and S-L semes, that is, are stylistically neutral:

sensible = 1) reasonable, practical, and showing good judgment [11]; =1) having or showing good sense; reasonable, practical [9]; *reasonable* = fair and sensible [11]. = having ordinary common sense; able to reason; acting, done, in accordance with reason [9].

We have presented the definitions from two different dictionaries to prove that seme “reasonableness” is integral for all constituents of the group, it is manifested in the definitions by the word expressions “showing good judgment” and “having or showing good sense”, and “able to reason”.

The adjective *rational* also belongs to the nucleus: *rational* = 2) rational person is able to think calmly and sensibly [11]; = 3) sensible [9]. In including the LSV of the adjective *rational* to the semantic nucleus of the group we have used the definitions of two dictionaries that fix the integral semes of the nucleus with the help of the word expressions “think calmly and sensibly” and “sensible”.

The *center* of the micro field is represented by the LSVs of the adjectives which, along with integral semes, have additional D-S semes that detalize, specify and uncover the nature of reasonableness: *wise* = 2) someone who is wise makes good decisions, gives good advice etc, especially because they have a lot of experience of life [9]; *responsible* = 3) sensible and able to make good judgments so that you can be trusted [9].

The meaning of the ability to make rational decisions for the LSC of the adjective *wise* gets detalizing shadow of meaning thanks to great life experience. The LSV *responsible* fixes the consequence of rational behavior: possibility to rely on this person.

The *periphery* of this micro field is more meaningful and diverse in the aspect of content, as the integral meaning slightly subsides and gets

complicated by another adjacent meanings which become dominant and determine the state of rationality. These dominant meanings are presented in LSVs of the adjectives by differential D-S semes. In addition, C and S-L macro components are enforced here. The periphery of this micro field includes the LSVs of such adjectives as: *level-headed*, *clear-headed*, *hard-headed*, *balanced*, *well-balanced*, *prudent*, *far-sighted*, *broad-minded*, *right-minded*, *right-thinking* which are characterized not only by the integral seme but by the D-S seme “mental balance”. It means that these LSVs characterize not only reasonable but also a calm, mentally and psychically balanced person, who does not allow her emotions to direct her:

level-headed=calm and sensible in making judgments or decisions [11];

clear-headed=able to think in a clear and sensible way [9];

hard-headed=practical and able to make difficult decisions without letting your emotions affect your judgment [11];

balanced=someone who is balanced is calm and sensible, and has good mental health [11];

well-balanced=2) a well-balanced person is sensible and does not allow strong emotions to control their behavior” [11]. LSV *balanced* characterizes a calm, reasonable person with a good mental health.

It should be stated that the LSVs that have been mentioned above have in their semantic structure C semes of images. These connotative image semes are presented explicitly by a morphemic structure of the adjectives: morpheme *head* metonymically presents the brain, and mental abilities of a person. Morphemes *level*, *clear*, *hard* signal about the corresponding type of mental abilities, that is psychically balanced reasonableness. The presence of additional connotative semes withdraws these LSVs from the

nucleus part of the field and states their position in the periphery. As we can observe, the meanings of the LSVs of the adjectives of a given micro field prove the existence of a very close cohesion between emotional and intellectual states of a person, as well as between adjacent lexical and semantical fields of brain (intellect) and human emotions.

The following LSVs are included into the periphery of this micro field: *prudent*, *far-sighted*, *broad-minded*, *right-minded*, *right-thinking*. The dictionary definitions allow to single out in the meanings of these LSVs differential D-S semes “carefulness of thinking” (*prudent*), “farsightedness”, “tolerance, polite attitude to the point of views of the other people” (*broad-minded*), “correspondence of thinking to correct, socially approved principles” (*right-minded*, *right-thinking*):

prudent=acting only after careful thought or planning [9]; =sensible and careful when making decisions, avoiding unnecessary risks [11];

far-sighted=1) far-sighted people, ideas, or plans are wise because they show an understanding of what will happen in the future [11]; =2) (fig) having good judgment of future needs, etc. [9];

broad-minded=willing to respect opinions or behavior that are very different from your own [11]; =willing to listen sympathetically to the views of others even though one cannot agree with them; having a liberal or tolerant mind [9];

right-minded=a right-minded person has opinions, principles, or standards of behavior that you approve of; =right-thinking [11];

right-thinking=a right thinking person has opinions, principles, or standards of behavior that you approve of [11].

It is worth mentioning that in the meanings of the adjectives *far-sighted* and *broad-minded* we can single out C semes of images which are

explicated by morphemes *far* and *broad* correspondingly. This witnesses the periphery position of these field constituents.

We have researched a group of English adjectives denoting such characteristics of a person as reasonableness of behavior that comes out as consequence of presence or absence of human mental abilities. We have studied the semantics of 15 adjectives of the English language which are the constituents of the micro field “Reasonableness of a person behavior” and distributed them according to their seme structure into the nucleus, center and periphery. We have come to the conclusion that within this word field there is a complicated and developed system of synonymous and antonymous relations which should be studied in opposition paradigms.

Perspectives of the further research will tackle the study of the paradigms of the English adjectives defining negative mental abilities.

References

1. Архелюк В.В. Прикметники розміру в сучасній англійській мові: автореф. дис. на здобуття наук. Ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 “Германські мови” / В.В. Архелюк, 1999. – 20 с.
2. Вольф Е.М. Состояния и признаки. Оценки состояний / Е.М. Вольф // Семантические типы предикатов. – М.: Наука, 1982 – С. 320-339.
3. Козка І.К. Синонімічно-антонімічні відношення в системі прикметників портретної характеристики людини в сучасній українській мові: автор. дисс. канд. філолог. наук: спец. 10.02.02 “Українська мова” / І.К. Козка. – Харків: ХДПУ ім. Г.С. Сковороди, 1995. – 21 с.
4. Лисиченко Л.А. Бесіди про рідне слово (слово і його значення) / Л.А. Лисиченко. – Харків: ХДПУ, 2003. – 140 с.

5. Пелепейченко Л.Н. Переходные типы значений слов (на материале русского языка) / Л.Н. Пелепейченко. – Харьков: ХГПУ, 1994, – 138с.
6. Baldinger, K. Semantic theory / K. Baldinger –Blackwell, Oxford, 1980. – 220 с.
7. Bolinger, D. Degree Words / D. Bolinger, - The Hague-Paris: Mouton, 1992. – 324 с.
8. Givon, T. Notes on the Semantic Structure of English Adjectives / T. Givon // Language, 1970, vol. 46, No. 4.
9. Hornby A.S. Oxford Student's Dictionary of Current English / A.S. Hornby. – Oxford: Oxford University Press, 2003. – 769 с.
10. Kamp, J.A.W. Two Theories about Adjectives / J.A.W. Kamp // Formal Semantics of Natural Language. – Cambridge: Cambridge University Press, 1986. – С. 123-155.
11. Longman Dictionary of Contemporary English. – Pearson Education Limited, Eighth impression, 2006, xvii . – 1950 p.

**ПРО СТВОРЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПОСІБНИКА
З ФАХОВОЇ МОВИ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ
МЕДИКО-БІОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ**

Комарова В.Л., Пушкарьова О.М.

Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна

Викладання української мови як іноземної передбачає навчання фахової мови як невід'ємний компонент комплексного вивчення української мови іноземцями. Заняття з фахової мови доповнюють загальний курс української мови, сприяють формуванню й розвитку

практичних умінь і навичок у комунікативному використанні засобів навчально-професійної сфери.

Заняття з української мови як іноземної мають бути спрямовані на вивчення мови за професійним спрямуванням вже на початковому етапі вивчення мови. Задля досягнення цієї мети створюються навчальні посібники, що сприяють оволодінню умінь, необхідними у подальшому навчанні студентів, отриманні ними обраної спеціальності та спілкуванні у професійному колі.

Необхідність створення навчальних матеріалів з викладання фахової мови іноземцям залишається актуальною проблемою на теперішній час.

На кафедрі мовної підготовки 2 підготовчого відділення Навчально-наукового інституту міжнародної освіти Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна ведеться робота зі створення навчального посібника з фахової мови для іноземних студентів-медиків початкового рівня навчання (автори: Комарова В. Л., Пушкарьова О. М.). Під час роботи автори урахували накопичений досвід у викладанні наукового стилю мовлення іноземцям.

Цілями посібника є накопичення певного обсягу лексико-граматичного матеріалу з метою залучення студентів у сферу спілкування на заняттях з природничих дисциплін, оволодіння необхідною спеціальною термінологією, формування умінь сприйняття й передавання наукової інформації з її лінгвістичним оформленням, розвиток навичок в усіх видах мовленнєвої діяльності задля подальшого системного вивчення фахової мови.

Під час створення даного курсу автори ставили за мету зняття мовних труднощів граматичного й змістовного характеру на заняттях з

природничих дисциплін, розвиток й удосконалення навичок й умінь у сфері навчально-професійної комунікації. У зв'язку з цим в основу курсу покладені лексика й конструкції наукового стилю мовлення, що були відібрані у процесі аналізу навчальних матеріалів з профільних дисциплін.

Створюваний курс розраховано на 120 годин аудиторної роботи впродовж навчального року, починаючи з 7-ого тижня першого семестру. Обсяг й наповнення посібника дозволяють викладачеві організувати аудиторну й самостійну роботу в залежності від конкретних умов.

Посібник складається з уроків, що базуються на навчальному матеріалі з хімії, біології, анатомії, фізіології. Кожен з уроків має визначену тему й лексичне наповнення у відповідності до неї, наприклад: 1. Хімічні елементи й речовини 2. Біологія й живі організми 3. Речовини та їхні фізичні властивості 4. Хімічний склад живих організмів 5. Основні поняття анатомії 6. Тканини, органи, системи органів 7. Скелет і його функції тощо.

Усі уроки посібника мають однакову структуру з урахуванням лексичних, граматичних, змістовних труднощів, що нарастають. В кожному з уроків містяться конструкції, що ілюструють функціонування певних мовних явищ: відмінкові моделі, синонімічні конструкції, морфологічні особливості й відмінності, словотвір тощо. Система завдань відповідає потребам студентів.

Кожен урок починається з перекладу й семантизації нової лексики, має єдину загальну тему й складається з мовленнєвих моделей, що презентують граматичні конструкції, передтекстових завдань; тексту з даної теми та післятекстових вправ. Презентація

граматичного матеріалу відбувається на вже вивченій лексиці за допомогою мовних зразків. Виділяється блок лексико-граматичних завдань, що спрямовані на активізацію нових моделей і нової лексики. Введення лексики й граматики через мовні зразки (моделі) забезпечує комплексність у поданні мовного матеріалу та його комунікативність. Кожен подальший урок передбачає включення вже вивчених граматичних конструкцій і лексики.

Лексико-граматична тема супроводжується завданнями, що спрямовані на розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності.

Передтекстові завдання націлені на зняття фонетичних, лексичних і граматичних труднощів і передують сприйняттю й розумінню тексту. Ці завдання розраховані на закріплення запропонованої моделі, її повторювання й відтворювання й мають здебільшого імітативний характер: прочитати слова; прочитати словосполучення в однині й множині; написати слова або словосполучення у множині; прочитати речення й поставити запитання до виділених слів; написати подані у дужках слова у відповідній формі; скласти словосполучення з іменників і прикметників; утворити словосполучення з використанням іменників у відповідній формі; вставити однокореневі слова в необхідній формі.

Післятекстові завдання спрямовані на закріплення змісту уроку й містять різного роду вправи, що об'єднують новий лексичний і граматичний матеріал, дозволяють студентам виявити самостійність, а викладачеві – оцінити ступінь опанування студентами певною лексико-граматичною темою, наприклад: доповнити речення словами за змістом; замінити дані речення на синонімічні; закінчити речення; дати відповіді на запитання; розповісти текст. Основна мета

післятекстових завдань – перевірка розуміння й активізація вивченого лексичного й граматичного матеріалу.

Знайомство з термінологією, особливостями українського словотвору, використанням і сполучуваністю різних частин мови надає студентам можливість надбання навичок розпізнавання й трансформації різноманітних лексичних і граматичних одиниць і структур.

Створюваний навчальний посібник має сприяти зменшенню труднощів сприйняття іноземцями уроків з природничих дисциплін й підготувати студентів до вивчення української мови за професійним спрямуванням у подальшому.

Автори посібника намагалися вирішити завдання лінгвістичного й змістовного характеру. Наповнення посібника максимально адаптовано до засвоєння студентами, адже базується на доступному до сприйняття рівні.

TEACHING TECHNICAL VOCABULARY IN ESP (MEDICINE/DENTISTRY) CLASS

Korneyko I.V.

Kharkiv National Medical University

By tradition, an English language course is based on two components, i.e. vocabulary and grammar, and the latter plays a key role: it is the grammatical principle that is taken as a basis of the syllabus design (most often that of general English). «Grammar has been the basis of language teaching for so long because there are a limited number of essential structures and they can be quite easily graded and organized into a syllabus»

[1, p.3]. However, on the other hand, it is recognized that it is lexical mistakes that can lead to misunderstanding, misinterpreting, and even offense, therefore, vocabulary plays a key role in creating the meaning [2]. A radically different approach is used when planning a course of language for specific purpose, since ESP students already have a certain language background (such courses are usually intended for the Intermediate level students and above). J.C. Richards and W.A. Renandya assume that "vocabulary is a core component of language proficiency and provides much of the basis for how well learners speak, listen, read, and write" [3, p. 255].

A quantitative and qualitative dimension of vocabulary acquisition is distinguished [4]. As for the amount of acquired vocabulary, it is believed that the knowledge of 2,000 words of a foreign language provides understanding of 80% of words in a general text, and knowledge of 5,000 increases this number to 88.7% [5]. 80% of the spoken corpus is made by 1,800 words [6], while the vocabulary of a university graduate is estimated at 20,000 word families [7].

According to I.S.P. Nation the student should know the following information about the word when learning vocabulary qualitative information is that the student should know about the word: the meaning(s) of the word the written form of the word, the spoken form of the word, the grammatical behavior of the word, the collocations of the word, the register of the word, the associations of the word, the frequency of the word. this description suggests that the foreign language vocabulary to be learned in the classroom is multifaceted concept which deserves a detailed analysis [8, p. 27].

In this work, we focus on technical vocabulary acquisition in an ESP class.

A distinctive feature of any professional language is, first of all, the presence of technical words, therefore, the students doing an ESP course should be ready, first of all, to master the technical vocabulary [8], in which lexical units borrowed from the general language and used with a greater frequency in professional literature and those that have specialized meaning in a particular field can be distinguished [9 c. 83]. This means that certain technical words can be familiar to the ESP students from the general language course acquired at the pre-university level (for example, the names of some symptoms: *headache*, *pain*, *fever*; body parts: *heart*, *hand*; professions: *nurse*, *physician*; institutes: *hospital*, *pharmacy*; instruments: *syringe*; procedures: *treatment*, *cure*), while for a certain vocabulary that is familiar to the students from the general course, it is necessary to learn a new technical meaning (for example, *filling*, *preparation* as they are used in dentistry).

It can be assumed that the greatest difficulty will be caused by specific technical words due to the need to master both the content and the form. Meanwhile, the question arises about the quantitative and qualitative aspects of this vocabulary acquisition, namely, what volume of technical vocabulary should be mastered in an ESP course, how representative it will be, how the acquisition of the defined volume will affect the readers' ability to understand the content of professional texts in a foreign language, as well as how deeply the technical vocabulary should be taught: only the words representing generic concepts (for example, *bronchitis*) or attention should be paid to those representing specific concepts (for example, *acute bronchitis*). On the other hand, mastering technical words in an ESP class

is separated from acquisition of the content component, which is achieved when learning special subjects. If the technical words of the medium of instruction, as well as the language of the field in general, are acquired in the process of studying a special discipline, the question of how the student studying in a language other than English will acquire the bulk of English technical words necessary for reading the professional literature, remains open. It is likely that this will be self-learning of the language, in which case the student should, along with mastering of a certain minimum of technical vocabulary in the classroom, obtain the knowledge and skills that will facilitate his independent work in the future.

As for the qualitative criteria of technical words learning, are they limited to those described earlier in this work or are there any additional ones? It is believed that vocabulary spelling (especially of Greek and Latin origin), the correct use of prepositions, knowledge of synonyms, recognition of combining forms specific to a certain area, as well as the parts of speech based on the knowledge of affixes are important for the language of science and technology. The correct use of language is critical in any professional field, not only in terms of understanding and correct interpretation of the meaning, but also in the aspect of self-presentation, since it is believed that “misspelling or incorrect choice of words suggests a lack of professionalism” [10].

Experts in ESP teaching express the opinion that when teaching technical vocabulary, it is inevitable to master the rules of word formation, which will make it possible to more effectively recognize and memorize special vocabulary. The knowledge of basic prefixes, suffixes, roots, word formation rules facilitates understanding of technical vocabulary. Students

should be taught "the basic strategies of decomposing a word into parts to guess its meaning" [11, p. 123].

In the language of medicine and dentistry, the majority of the technical words are built of Greek and Latin combining forms, therefore, the knowledge of the meaning of the word-building elements, the ability to recognize and distinguish them in a word as well as to combine them to make a word will provide both understanding and memorizing a large array of technical vocabulary. In addition, the value of this type of work, in our opinion, is that while mastering the skills of explaining a technical word, the student will also acquire the procedural vocabulary (the words used to explain the meaning).

Although there is an opinion that teaching of technical vocabulary is not the area of responsibility of an ESP teacher, we believe that tasks on the analysis and building of technical words made of Greek and Latin roots and affixes should become a compulsory component of learning the language of medicine or dentistry.

In addition, in an ESP class, the students need to get an idea of abbreviated technical words (for example, *MRI*, *CT*) and their use in context, specific features of eponymous terms (e.g., *Raynaud syndrome*), terms borrowed from modern languages (e.g., *peau d'orange*), the presence of false cognates in the language of medicine (e.g., *administration*), which is to a large extent international, the idiomaticity of word combinations, which does not allow making a loan translation. And if providing an understanding of the patterns and mastery of the rules of word formation is a feasible task for an ESP teacher and can be done in the classroom, piling up the stock of such words should take place in the process of using the language.

An important feature of ESP teaching is that it “concentrates more on language in context than on teaching grammar and language structures” [12, p. 236]. In this regard, teaching all aspects of the language for special purposes, including teaching technical words, is genre-based, i.e. both the terms themselves and the peculiarities of their use are learned in specific communicative events, for example, in the text of a textbook, a popular science article or when talking to lay persons, the terms should be explained using the vocabulary of a common language, while there is no necessity doing this in a research article.

It can be concluded that given the complexity and ambiguity of the technical vocabulary of medicine (dentistry), teaching all its aspects and the entire volume cannot be the task of an ESP course, which is rather aimed at teaching/learning the most common patterns of terminology, familiarizing with the specific features of technical vocabulary and development of skills of independent accumulation of the necessary stock of technical vocabulary by the language user.

References

1. Lackman K. Lexical Approach Activities a revolutionary way of teaching <http://kenlackman.com/files/lexicalactivitiesHandout10.pdf/> - retrieved 30/03/2021.
2. Lewis M. Implementing the Lexical Approach: Putting theory into practice. – Heimle TL, 1997. – 224 p.
3. Richards J.C., Renandya, W.A. Teaching Vocabulary. In: Methodology in language teaching. An anthology of current practice. Eds.: - Cambridge: Cambridge university press, 2002. – P. 255-257.

4. Ellis R. Factors in the Incidental Acquisition of Second Language Vocabulary From Oral Input. In: Learning a Second Language Through Interaction, Ed. by Rod Ellis. John Benjamins, 1999. - p. 35-63.
5. Francis W. N., Kučera, H., Mackie, A. W. Frequency analysis of English Usage. Boston : Houghton Mifflin Company, 1982. - 561 p.
6. O'Keeffe A., McCarthy M.J., Carter R.A. From Corpus to Classroom: language use and language teaching. Cambridge: Cambridge University Press: 2004. – 315 p.
7. Goulden, R., Nation P., Read J. How large can a receptive vocabulary be? // Applied Linguistics. – 1990. – V. 11 (4). – P.341–363.
8. Nation, I.S.P. Learning vocabulary in another language. Cambridge: Cambridge University Press: 2001. – 477 p.
9. Dudley-Evans T., St. John, M. Developments in English for Specific Purposes. A multidisciplinary approach UK: Cambridge University Press. Dudley-Evans and St John:1998 – 301 p.
10. Chirobocea O. Vocabulary Acquisition in ESP. Perspectives, Strategies and Resources. In: Studii și cercetări filologice. Seria limbi străine aplicate. – 2018. - no. 17. - P. 171-180. C. 174-175
11. Wu L.-F. Motivating College Students' Learning English for Specific Purposes Courses through Corpus Building // English Language Teaching. - Vol. 7, No. 6. - P. 120-127.
12. Xhaferi B. Teaching and learning ESP vocabulary // Revista de Lenguas para Fines Específicos . - 2009-2010. – V. 15-16. - 229-255.

ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ В ГРУПАХ ІНОЗЕМНИХ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Кошова Ю. М., Мельничук Ю. В.

Харківський національний медичний університет

Завданням системи вищої освіти є підготовка високоосвічених, кваліфікованих спеціалістів, що передбачає не лише оволодіння знаннями, уміннями та навичками, а й набуття студентами професійних якостей, що дають змогу успішно адаптуватися до майбутньої діяльності, досягати соціальної зрілості, фахового та особистісного самовдосконалення.

Останнім часом усе більше іноземних студентів прагнуть отримати освіту в Україні. Це явище приводить до того, що освітні мігранти навчаються здебільшого в мультинаціональних групах. Відповідно, зростає роль виховної роботи в навчальних групах, що поєднують представників різних менталітетів, релігійних і національних традицій, рас, щоб сформувати гармонійну толерантну особистість, здатну до роботи в команді та готову досягати мети спільними зусиллями. До того ж, особливу увагу слід звернути на асиміляцію таких студентів у нашому суспільстві.

Розуміння толерантності є неоднозначним у різних культурах. У країнах Європи толерантність розуміють як психологічний процес сприйняття чужих думок і зумовлених ними ситуацій, тобто, це здатність визначати й розуміти іншу позицію, а також оцінювати й поважати її. Для європейців і американців бути толерантним означає визнавати можливість існування різних думок. У Китаї толерантною вважається людина, яка припускає можливість інакомислення, є

великодушною. В арабських народів – це передусім милосердя, співчуття, прощення; у персів – терпіння. В українській мові толерантність трактується як здатність, уміння дійти згоди, бути поблажливим, з розумінням ставитися до помилок оточення [3].

Толерантність є ознакою культури й полягає в повазі до чужих думок і переконань. Це також «здатність знижувати рівень емоційного реагування на несприятливі фактори міжособистісної взаємодії, поблажливе ставлення до інакомислення» [4, с. 303].

Аналіз літератури й власний досвід дозволили виявити, що для інофонів толерантність стає однією з головних компетентностей міжособистісних відносин. Тобто, це повага та визнання рівності, відмова від домінування, готовність прийняти інших такими, якими вони є, здатність конструктивно взаємодіяти на основі досягнення згоди.

Виховання толерантності виступає ефективним засобом попередження виникнення конфліктів у міжнаціональних групах. Саме формування толерантності визначається провідним завданням освіти, однією із найнеобхідніших умов ефективної професійної підготовки майбутнього фахівця [2]. Вирішенням цього завдання й опікуються науково-педагогічні працівники кафедри української мови, основ психології та педагогіки.

Сьогодні підходи до виховання толерантності в студентів закладів вищої освіти пов'язані з пошуком шляхів подолання тенденцій до вияву агресії в спілкуванні молоді, яка відрізняється расовим, етнічним походженням або поділяє відмінні світоглядні цінності. На рівні міжособистісного спілкування в молодіжній аудиторії більш помітними стають напруження та конфлікти через непорозуміння, що

потребують усебічного дослідження, постійної уваги педагогів і належного, своєчасного реагування на них. Досягнення міжособистісного рівня толерантності має першочергове значення у виховній роботі. Викладачі кафедри української мови, основ психології та педагогіки активно працюють у цьому напрямку. Нами застосовуються інтерактивні методи, зокрема групові проєкти, ділові та рольові ігри, навчальні дискусії, «круглий стіл», «мозковий штурм». У такий спосіб іноземні студенти мають змогу познайомити одногрупників з культурою й менталітетом своєї країни, почути про різні моделі поведінки, притаманні представникам різних держав, а викладач контролює рівень вираження емоцій, нівелює можливу міжособистісну агресію. Так, наприклад, святкуючи День матері, проводимо «круглий стіл», розповідаємо про роль матері-берегині в житті українця, а здобувачі освіти, своєю чергою, діляться думками про роль матері та жінки в суспільному житті їхніх країн. Таким чином, кожен із здобувачів освіти визнає існування різних думок й асимілюється в українському суспільному просторі. Святкуючи Всесвітній день здоров'я, студенти-медики беруть участь у створенні групових проєктів і постерів, що позитивно впливає на міжособистісні відносини в групі, привчає молодь до взаємодії для досягнення спільної мети, дає змогу поглиблювати фахові знання та розкривати творчі здібності.

Здобувач освіти є дорослою людиною, самостійною, духовно та фізично сформованою особистістю, яка має стійкі життєві орієнтири. Слід зауважити, що, вступаючи до закладу вищої освіти, студент привносить у нього власний світогляд, культуру, цінності, сформовані попереднім життєвим досвідом і вихованням. Отже, його внутрішній

світ, детермінований певною культурою та цінностями, є відкритим до збагачення й розвитку та водночас вразливим щодо руйнації ціннісних орієнтацій, розпаду або навіть деградації особистості. Саме в студентському середовищі має формуватися система цінностей, що має скоригувати різні негативні прояви та створити умови для поширення ціннісних орієнтирів особистості й суспільства. У багатонаціональному середовищі особливу увагу слід приділити проблемі толерантності в міжетнічних відносинах. Виховання толерантності через діалог та співробітництво педагога й студента шляхом гуманізації навчального процесу – одне з головних завдань, що стоїть перед викладачем закладу вищої освіти, зокрема перед викладачем української мови як іноземної.

Література:

1. Береговой Я.А. Толерантность. Педагогика толерантности // Педагогіка толерантності. – 2004. – № 1. – С. 135–139.
2. Декларація принципів толерантності. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_503#Text
3. Столяренко О. В. Виховання культури толерантних взаємин у студентської молоді: навчально-методичний посібник / О. В. Столяренко, О. В. Столяренко. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. – 248 с.
4. Якса Н. Соціальна педагогіка / за ред. проф. О. А. Дубасенюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. – 320 с.

ВІДМІННОСТІ В УТВОРЕННІ ФОРМ МАЙБУТНЬОГО ЧАСУ ДІЄСЛОВА В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АРАБСЬКІЙ МОВАХ

Краснікова С.О., Аль-Газо Н.В.

Харківській національний медичний університет

Відомо, що міжмовна інтерференція – це використання моделей рідної мови як зразка для побудови висловлювання іноземною мовою. Помилки, спричинені міжмовною інтерференцією, часто допускають арабські студенти при утворенні форми простого майбутнього часу в українській мові.

Для того, щоб мінімізувати такі помилки, необхідно розуміти їх природу. На заняттях доречно звертати увагу студентів на спільні та відмінні ознаки у фонетичній, лексичній, морфологічній та синтаксичній системах рідної мови і мови, що вивчається. Такий аналіз призведе до усвідомленого вибору потрібних у конкретній мовній ситуації граматичних форм.

Якщо порівняти граматичні форми дієслова в східнослов'янських мовах і в арабській мові, можна знайти як багато спільного, так і відмінності. Зокрема дієслово в арабській мові має категорії способу, часу, стану, особи, числа і роду. Але воно не володіє такими формами, як інфінітив та дієприслівник, не має категорії виду, тобто деякі граматичні категорії дієслова, які активно використовуються в східнослов'янських мовах, незнайомі арабомовному студенту. Саме відсутність форми інфінітива викликає помилки у вживанні модальних конструкцій і вираженні простого майбутнього часу.

Проаналізуємо причини появи типових помилок, які допускають арабські студенти при утворенні майбутнього часу, а саме : невірне

вживання допоміжного дієслова *бути* і підміни інфінітива формою теперішнього часу. Для запобігання таких помилок викладачеві важливо розуміти самому і вказувати студентам на відмінності у формуванні майбутнього часу в українській та арабській мовах.

Для передачі значення майбутнього часу в арабській мові використовується спеціальна частка سوف, що не відмінюється. Після цієї частки розташовується дієслово, яке у свою чергу змінюється, тобто має різні закінчення в залежності від особи і числа суб'єкта. Це дієслово знаходиться у формі теперішнього часу. В українській мові правила утворення форми простого майбутнього часу діаметрально протилежні: дієслово *бути*, яке несе значення вказівки на те, що дія відбудеться в майбутньому, відмінюється, а власне дієслово, що визначає дію, зберігає єдину форму інфінітива незалежно від особи і числа.

Перебуваючи під впливом міцно закріплених у свідомості граматичних форм рідної мови, арабський студент на першому етапі вивчення української мови при побудові висловлювання в значенні майбутнього часу намагається зберегти незмінною форму допоміжного дієслова *бути* і використовувати основне дієслово у формі теперішнього часу. Пояснити вживання дієслова *бути* досить легко в аудиторії арабських студентів, які мають досвід відмінювання дієслів (в арабській мові 13 форм дієслова в теперішньому часі і 13 в минулому часі!), а ось помилки у другій частині дієслівної конструкції простого майбутнього часу можуть зберігатися тривалий час. *Я буду читая, ти будеш читаєш* і т.п. можна почути навіть у студентів, які побіжно говорять українською. Тому працювати над формуванням навичок вживання інфінітива після допоміжного дієслова *бути*

важливо ще на самому початковому етапі вивчення мови. Тренування навичок передбачає виконання вправ, які міцно закріплюють у свідомості студента певну мовну модель. Розрізняють інформаційні, операційні та мовні вправи. Починати закріплення навичок рекомендується з інформаційних вправ, які дають уяву про вживання граматичної конструкції простого майбутнього часу в мові. Дуже важливими є вправи операційного характеру: імітативні та підстановлювальні. Імітативні вправи, які забезпечують максимальну повторюваність мовних зразків, відпрацьовують автоматизацію навичок. Багаторазове виконання вправ на підстановку виробляє навички оперування конкретними моделями майбутнього часу в різних мовних ситуаціях. Після стійкого вживання правильної форми майбутнього часу в підстановлювальних вправах можна переходити до виконання мовних вправ, які навчать студентів оперувати набутими знаннями в контексті побудови розгорнутого висловлювання, що вимагає вживання конкретної граматичної моделі.

Таким чином, маючи у своєму розпорядженні інформацію про особливості граматичної структури рідної мови студентів, викладач може закріпити в їхній свідомості необхідність трансформації звичної для них форми майбутнього часу на нову, характерну для української мови. А виконання правильного підібраного комплексу вправ допоможе довести до автоматизму коректну побудову і вживання цієї форми в мові.

Література:

1. Васьков Ю.В. Педагогічні теорії, технології, досвід (Дидактичний аспект) // Харків: «Скорпіон», 2000.
2. Рыжих В.И. Глагол в арабском языке // Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету, 2018.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Краснікова С.О., Шафоростова С.Г.

Харківський національний медичний університет

Пандемія COVID19 стала серйозним випробуванням для всіх сфер громадського життя у всесвітньому масштабі. Не стала виключенням й освіта. Для української системи освіти це стало ще й своєрідним стимулом, що відкрив нові можливості, виступивши каталізатором давно назріваючої модернізації у вітчизняній освіті.

Онлайн навчання почало свій активний розвиток з конференції, що пройшла в 2012 році в Гарвардському і Массачусетському університетах. Представники цих учбових закладів заявили про намір організувати не лише якісне, але й безкоштовне дистанційне навчання. Учасниками цього напряму в освіті стали провідні університети Великобританії, США, Франції, Німеччини, Швейцарії та ін. Назва, яку отримало це явище, – MOOC – Масові Відкриті Онлайн Курси (Massive Open Online Courses).

Учені Стенфордського університету створили проект Coursera, який пропонує різні курси 16 університетів.

У жовтні 2019 року був запущений український Coursera – Prometheus – проект масових відкритих онлайн-курсів, на яких зареєстровані більше 115 000 слухачів з 200 населених пунктів України.

Завдяки онлайн-курсам кожен, хто бажає, може отримати освіту у кращих викладачів, самостійно обравши не лише курс, але й спосіб отримання знань.

Аналітики стверджують, що навчання онлайн дозволить фундаментальній науці вийти на новий рівень та охопити мільйони слухачів.

Вікіпедія визначає терміни онлайн (від англ. online – на лінії, в мережі, на зв'язку) і офлайн (від англ. offline – не в мережі) у відношенні до телекомунікацій і комп'ютерних технологій, які визначають положення користувачів, а також пристроїв та програмного забезпечення відносно мережі інтернет.

Навчання онлайн має як деякі недоліки, так і переваги .

Наприклад, якщо у студента виникають питання, то в умовах навчання офлайн він має можливість відразу отримати відповідь на своє питання, в той час як в онлайн-навчанні спілкування з викладачем відбувається, загалом, в чаті в рамках певного вебінара.

Також, відсутність психоемоційного контакту з викладачем і товаришами в групі знижує мотивацію та якість навчання. Живе спілкування, взаємодія з іншими учасниками навчання підвищує зацікавленість в предметі вивчення, розвиває асоціативну пам'ять, творчі здібності, уміння працювати в гурті, співпрацювати.

Слід зазначити, що онлайн-заняття вимагають від студентів високої самоорганізації та самодисципліни.

Темпи засвоєння навчального матеріалу при навчанні офлайн залежать від викладача та пов'язані з необхідністю **укластися** в конкретні терміни, тоді як онлайн-навчання дає можливість студентові повернутися до вивченої теми, повторити матеріал, переглянути відео і так далі

Незважаючи на переваги та недоліки обох форматів навчання, слід зазначити, що оптимальний варіант полягає в поєднанні систем

онлайн та офлайн навчання. Це дозволяє урізноманітнювати процес навчання, робити його цікавим та ефективним, що відповідає сучасним вимогам в освіті.

THE USE OF THE PROJECT METHOD FOR COMMUNICATIVE COMPETENCY FORMING

Kulikova O.V.

Kharkiv National Medical University

Modern system of education is renovated along with different social changes. There is a tendency in modern society to improve the quality of knowledge. Modern technologies serve for the effectiveness of the educational process increasing. Nowadays the main task of a modern teacher of foreign languages is to develop students' personality and to teach them to think critically. These aims are achieved by the activation of the creative development and leads to the mastering of certain linguistic means. Therefore, it is essential to introduce new effective technologies into the educational process. In terms of foreign languages teaching, as well other disciplines, the project methodology is one of the most effective methods of teaching.

Traditional descriptive and comparative methods of analysis were used in the work.

The idea of projectivity in modern methodology appeared at the end of the XX-th century in the Royal College of Art in Great Britain. The aim of this work is to combine two scientific approaches – humanitarian and technical. It is considered that during the project work students get

accustomed to solve tasks esthetically. But foreign languages learners must be well prepared to cope with this type of work because it is necessary to have rather good base knowledge for it, proper intellectual and communicative skills. So, it entails a possibility to work with textual sources, find the main idea of it and analyze information written in a foreign language, to make generalizations and conclusions.

There are different opinions as for the structural stages of project work in the scientific methodological literature. Spanish scientists such as Roman Ribe and Nuria Vidal distinguish the following ones: creation of a friendly and positive atmosphere in groups, choosing the topic of the project, the work intended for the general theme coordination, formation of working groups, making a general plan of the project presentation, discussing the sources of information. The following stage is discussion of the first results, when all members of the groups share the information obtained by them, combine it and make a project presentation. And the last stage is discussion of presentations and obtained results. Roman Ribe and Nuria Vidal believe that learning a foreign language with the project method using not only introduces students to studied material, but also gradually provides them with socialization, step by step acquaintance with the world around them with support of teachers, as well as development of skills for working with information.

The project methodology is considered to be as the most effective way in foreign languages teaching by means of searching information in authentic sources of information and improving skill of intercultural competencies.

At present moment the ability to communicate and understand each other is becoming more and more significant. The project work gives

opportunity to motivate students to interact with other spheres of modern life and find interconnections. The main idea of the project work is in active communication in a foreign language by working individually or in groups. The work intended for the project presentation gives opportunity to develop creative approach of each student. The types of the proposed work in the frames of project work can be the following: to prepare an individual presentation, to draw a poster or to make a film. The process of foreign languages teaching gives excellent opportunities to improve skills of a foreign communicative competency. Study projects create ideal conditions for group work and stimulate skills of successful communication such as the ability to listen to each other and make up a dialogue, share experience and knowledge.

The project work leads to a purposeful use of a foreign language and successful approach to education. Therefore, it entails improvement of the motivation level, integration of the four types of speech activity: listening, speaking, reading and writing. Individual study of the project themes, in its turn, targets students to be more responsible for their studying. Also, project methodology makes it possible to present the final result of education by demonstrating it in front of the class. One more, not less significant factor, is that project work provides circumstances for the study tasks realization and working with authentic text material in the course of foreign languages studying. As for the interpersonal relation, it does really improves due to the work in groups and micro groups.

A very important moment at the stage of the presentation development in each group is the problem that not all the students are involved in active work, leading to a successful progress in the foreign languages studying. So, it is recommended for all students to keep a diary and put their notes in a

dairy, where they are supposed to write down their opinion, attitude to the theme discussed and arousing in the course of work problems. And the teachers, in their turn, get acquainted with the notes and discuss them individually with each student, propose the ways of these problems solving.

In conclusion it is necessary to indicate that the project method is a personality-oriented learning aimed at developing a student's responsibility. At the center of the educational process is the student, his cognitive and creative activities. The main idea of its implementation is communicative competency development by creative special conditions for successful language learning. But at the same time, it must be emphasized that it can exist only on combination with all other linguistic methods and pedagogical techniques.

References

1. Blochin A.L. "Project method as a learner-centered technology", Rostov-on-Don, Kuban pedagogical university, 2005.
2. Tsiguleva O.V. "Foreign languages as a tool of development professional mobility of a future specialist", International Journal of Multidisciplinary Thought, Volume 04, Number 02, 2014. Copyright University Publications.net. P.89-95.

ДИСТАНЦІЙНА ФОРМА НАВЧАННЯ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Латишева О.С., Чернігова Т.Л.

Харківський національний фармацевтичний університет

Неможливо наше життя уявити без комп'ютера та Інтернету. Перед сучасним суспільством стоїть одна найважливіша проблема – створення успішної та зручної системи освіти, яка дозволить підготувати населення до життя в змінних умовах сучасної реальності. Під впливом інформатизації суспільства відбуваються серйозні зміни у багатьох галузях життєдіяльності людей [1, с. 77-140]. Передовою технологією навчання в системі вищої освіти є технологія дистанційного навчання, яка надає можливість спілкуватися та мати зворотній зв'язок зі студентами, де б вони не знаходилися.

Дистанційне навчання представляє сукупність технологій, що забезпечують в період навчання отримання студентами основного обсягу навчального матеріалу, інтерактивна взаємодія студентів та викладачів у різних формах (текст, графіка, аудіо, відео), створення умов для самостійної роботи з навчальними матеріалами.

На даному етапі, коли світ переживає пандемію COVID-19, для людей, які знаходяться в ізоляції, оптимальним виходом є перехід на дистанційну форму навчання. Вона сьогодні створює умови для масової безперервної самоосвіти, загального обміну інформацією, не обмежуючи нас в часових та географічних рамках.

Характерними рисами дистанційного навчання є [4, с.495-498]:

- Гнучкість (робота у системі дистанційного навчання в зручному місці та у зручному темпі, в зручному для себе часі, де

кожен може вчитися стільки, скільки йому потрібно для засвоєння навчального матеріалу та отримання необхідних знань).

- Модульність (створення кожним курсом цілісного уявлення про певну предметну область, що дозволяє формувати навчальну програму за індивідуальними та груповими потребами).

- Спеціалізований контроль якості навчання (використання дистанційно організованих екзаменів, співбесід, практичних, курсових та проектних робіт).

У дистанційній формі навчання використовуються різні методи надання інформації. Вже змінилося кілька поколінь використаних технологій – від традиційних друкованих видань до сучасних комп'ютерних технологій (радіо, телебачення, аудіо / відеотрансляції, аудіо / відеоконференції, E-learning / online learning, Інтернет- конференції, інтернет-трансляції).

У дистанційному навчанні використовуються такі елементи:

- дистанційні курси;
- веб-сторінки і сайти;
- електронна пошта;
- форуми і блоги;
- чат і ICQ;
- теле - і відеоконференції;
- віртуальні класні кімнати.

При використанні даних комп'ютерних телекомунікацій навчальні заняття можуть мати такі форми:

- Чат-заняття – навчальні заняття, які проходять з використанням чат-технологій. Вони проводяться синхронно, тобто всі учасники мають одночасний доступ до чату.

- Веб-заняття – дистанційні уроки, конференції, семінари, ділові ігри, лабораторні роботи, практикуми та інші форми навчальних занять, проведених за допомогою засобів комунікацій.

- Веб-форуми – це форма роботи користувачів з певної теми або проблеми з використанням записів, які залишаються на одному з сайтів з встановленою на ньому відповідною програмою.

- Телеконференції – це оптимальна форма проведення занять з іноземними студентами. Вони проводяться з використанням електронної пошти.

Дистанційне навчання – це демократична і проста система навчання. Вона була відкрита у Великобританії, зараз активно використовується в Європі.

У даного виду навчання існують свої переваги і недоліки для учнів. До плюсів дистанційної освіти можна віднести:

- навчання в індивідуальному темпі – швидкість вивчення встановлюється самим учнем в залежності від його особистих обставин і потреб;

- доступність – незалежність від географічного і тимчасового положення того, хто навчається і освітнього закладу дозволяє не обмежувати себе в освітніх потребах;

- мобільність – ефективна реалізація зворотного зв'язку між викладачем і учнем є одним з основних вимог і підстав успішності процесу навчання;

- рівні можливості отримання освіти незалежно від місця проживання, стану здоров'я, елітарності і матеріальної забезпеченості учня;

- творчість – комфортні умови для творчого самовираження учня.

Таким чином, дистанційне навчання має такі переваги: ефективність, гнучкість, модульність і паралельність, відповідає вимогам сучасного життя. Враховуючи специфіку роботи з іноземними студентами, дистанційне навчання крім переваг має ряд недоліків, таких як [2, с. 38-41]:

- недостатнє особисте спілкування або відсутність такого між особами, які навчаються і викладачем (відбувається менш результативна передача знань);

- необхідність постійного доступу до джерел інформації;
- особи, які навчаються, не завжди задовільно технічно оснащені і не завжди мають ПК і постійний вихід в мережу Інтернет;
- зазвичай студенти відчувають брак практичних робіт;
- відсутність постійного контролю над учнями. Необхідність наявності у того, хто навчається, власної мотивації і навичок самостійного навчання.

Одним з головних, на наш погляд, недоліків дистанційного навчання є віртуальне спілкування. Живе спілкування проблематично замінити електронною технікою. Під час розмови з людиною передбачаються вербальні і невербальні елементи взаємодії, використання емоційних якостей сприйняття. Навчання стає важчим без реального спілкування, але воно може бути результативнішим, якщо урізноманітнити способи комунікації і поліпшити можливості доставки і обробки навчальної інформації. ІКТ приходить на допомогу при оптимізації процесу навчання, позбавляючи педагогів рутинних

дій по створенню та обслуговуванню навчальних матеріалів, спрощуючи контроль і інші процеси, які легко автоматизуються [3].

Таким чином, не дивлячись на недоліки, дистанційне навчання відкриває доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищує ефективність самостійної роботи, дає нові можливості для творчості, придбання і закріплення навичок, а викладачам дозволяє реалізувати принципово нові форми навчання. Система дистанційної освіти може і повинна зайняти своє місце в системі освіти, оскільки при грамотній її організації вона може забезпечити навчання, яке відповідає вимогам часу.

Література

1. Биков В.Ю. Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України / В.Ю. Биков // Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології : кол. монографія / В.Ю. Биков, О.О. Гриценчук, Ю.О. Жук та ін. / Академія педагогічних наук України, Інститут засобів навчання. – К. : Атіка, 2015. – С. 77-140.
2. Клокар Н. Методологічні основи запровадження дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації / Н. Клокар // Шлях освіти. – 2012. – № 4 (46). – С. 38-41.
3. Морзе Н.В. Інформаційні технології в навчанні : навч. посіб. / за ред. Н.В. Морзе. – К. : Видавнича група BHV, 2004. – 240 с.
4. Сагиндыкова А.С., Тугамбекова М.А. Актуальность дистанционного образования // Молодой ученый. — 2015. — №20. — С. 495-498.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ЯКІ НАВЧАЮТЬСЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Макаренко Т.Н., Зудіна Л.Ю.

Харківський національний медичний університет

В останні роки у вищих навчальних закладах України спостерігається тенденція до збільшення студентів, які навчаються англійською мовою. На початковому етапі «входження» особистості до нового мікро- й макросередовища завжди виникають серйозні соціальні та психологічні проблеми адаптації, які викликають стійкий стресовий стан у людини, що вперше прибула до чужої країни. У студентів, робоча мова яких є англійська (далі англословні студенти), ці проблеми різко зростають, і на це існують певні причини.

Більшість тих студентів, хто приїжджає до України, мають низький рівень інформованості про політичну, економічну й соціальну системи нашої країни. Вони зовсім не знайомі з нормами, традиціями, звичаями та культурою українського народу, з існуючою системою освіти. Зіткнення особистості з новою соціальною й культурною системами викликають у них психологічний шок.

Іноземні студенти (середній вік першокурсників – 18 років) – це соціально зрілі особистості, формування яких відбувалося під впливом того середовища, у якому вони виховувалися. Вони мають певну життєву позицію, цільові установки, ціннісні орієнтири, які не співпадають (або співпадають частково) із системою цінностей нового для них середовища.

Англословні студенти інтенсивно включаються в навчальний процес з перших днів і відчувають психологічний стрес від інформаційного

перенасичення. Вірогідно, щоб знизити емоційний напруг студентів, було б правомірним почати їхнє навчання з 2–3-тижневого адаптаційного курсу, який запроваджений у західних навчальних закладах і називається «курс виживання». У цей період можна відкоригувати рівень знань студентів, ознайомити їх з містом та необхідними закладами, «озброїти» мовними кліше, потрібними для вирішення елементарних комунікативних завдань.

У іноземних студентів уперше виникає проблема інтернаціоналізації, необхідності спілкування з носіями різних соціальних, етнічних, національних норм і культур. Необхідно зауважити, що іноді в групі перебуває до 5 представників різних країн.

Викладачам, які працюють у таких групах, необхідно бути особливо уважними й докласти певних зусиль, щоб зберегти психологічну стабільність у групі, що може бути порушена завдяки конфлікту культур.

Однією з найсерйозніших проблем є ізольованість англومовних студентів від мовного середовища нового соціума на досить тривалий термін, іноді на весь період навчання. Цей феномен пояснюється тим, що занурення англومовних студентів у мовне середовище не відбувається з наступних причин:

- комунікативні потреби в навчально-професійній діяльності реалізуються англійською мовою на 100%;
- комунікативні потреби в соціально-побутовій сфері (навчальні групи, гуртожиток, спілкування з друзями) відбувається або рідною мовою, або мовою-посередником, якою в інтернаціональному спілкуванні є англійська мова.

Нездатність рішення комунікативних завдань у новому соціумі зачинає для англомовних студентів практично весь соціально-культурний простір (знайомство з архітектурою та історією міста, музеї, театри, експозиції, традиції та звичаї українського народу). Майже на весь період перебування в Україні вони залишаються цілковито «чужими», відчуючи при цьому постійний дискомфорт та пригніченість.

Реальну допомогу студентам може надати кожен викладач, якщо він буде бачити в студенті не об'єкт навчання, а особистість, якій потрібна допомога й особлива увага. Не треба забувати, що іноземні студенти сприймають кожного викладача як представника України. Яке враження про нашу країну вони повезуть додому, залежить від викладачів, що працюють з іноземними студентами.

РОЗВИТОК ПОТЕНЦІЙНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ ПРИ НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Макаренко Т.М., Мінакова Л.І.

Харківський національний медичний університет

Методика викладання іноземних мов, хоча і є прикладною, але, як і кожна інша наука, постійно розвивається й знаходиться в пошуку більш ефективних методів, способів навчання, які спрямовані на досягнення поставленої мети за найкоротший термін.

За останні п'ять десятиріч у методиці викладання іноземних мов змінювалися різні напрямки: аудіолінгвальний, аудіовізуальний, інтенсивний, комунікативний, емоційно-смысловий. Усі вони й сьогодні є частиною системи навчання, якщо метою є оволодіння системою мови, що вивчається.

Але якщо навчальний процес відбувається в умовах мінімізації навчального терміну (50 аудиторних годин) пріоритетним аспектом стає навчання усної мовної діяльності, тобто вмінню спілкуватися іноземною мовою. При цьому ми повинні добре розуміти, що «спілкування – це дія, а дія в мовному середовищі здійснюється, якщо використовується мовний засіб, який виражає дію, тобто дієслово».

Ми підтримуємо таку точку зору й погоджуємося, що основою методичного напрямку для початкового етапу навчання повинна бути «система дієслівного та іменного керування, а не відмінкова система. Відмінкова система іменників, особових, присвійних, вказівних займенників, прикметників та числівників є допоміжною при узагальненні системи значень в рамках формальних ознак».

Такий підхід змінює вимоги до методичних прийомів, які викладач використовує в аудиторії, в першу чергу, до ролі учнів у навчальному процесі. Їхня роль змінюється, вони перестають бути об'єктом навчання, а стають повноправним суб'єктом навчального процесу. Це передбачає спільне спостереження, спільні роздуми над морфемною структурою слова, компонентами речення, систематизацію засвоєння, тобто самостійні висновки про нову формальну ознаку.

Викладач не пропонує запам'ятовувати лексико-граматичні форми, заучувати їх напам'ять, а пропонує учням вирішити ту чи іншу задачу, наприклад, проаналізувати, з яких компонентів складається та чи інша модель, створити аналогічну модель із запропонованих компонентів.

Важливим моментом навчання є включення в навчальну діяльність побудительно-мотиваційних вправ, таких як навички еквівалентних заміन (замініть суб'єкт дії, замініть об'єкт дії, скажіть по-

іншому), навички прогнозування (закінчіть речення, відновіть об'єкт дії), навички мовної здогадки (відновіть питання з відповіді, відновіть репліку в діалозі з відповідної репліки партнера).

При вивченні формальних показників іменників у відмінковій системі ми не пропонуємо учням таблиці закінчень як даність, яку вони повинні вивчити й запам'ятати. Замість цього ми використовуємо мнемонічні можливості особистості, пропонуючи запам'ятати 6 речень. У кожному з них містяться «сигнальні» слова «брат», «сестра Марія», «мать», використовуючи які ми будемо створювати «сигнальні» речення.

Так, ілюструючи місцевий відмінок зі значенням об'єкта думки й мови, ми пропонуємо прочитати речення: «Я думаю о братЕ, о сестрЕ МариИ, о матерИ» і проаналізувати, що сталося із закінченнями іменників. Після цього учні самостійно змінюють об'єкти й предикати в реченні і тільки потім аналізують запропоновану таблицю закінчень іменників у місцевому відмінку.

Пошук нових методичних прийомів у навчанні іноземної мови й включення їх до навчального процесу, застосування різноманітних технологій (віртуальна платформа як створення мовного середовища, дистанційне навчання, ігрові технології та ін.) дозволяють підвищити мотивацію учнів, відчути себе рівноправним учасником процесу вивчення мови спільно з викладачем, дозволяють відкривати й розвивати в учнях потенційні можливості особистості.

ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ ЯК ОДИН ІЗ КОМПОНЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ

Мінакова Л.І., Макаренко Т.М.

Харківський національний медичний університет

Професійна діяльність викладача вищої школи пов'язана не тільки із процесом викладання тієї чи іншої дисципліни, але й з невід'ємною частиною цього процесу – вихованням гармонійної людини суспільства. Викладач стикається з вже сформованими морально і інтелектуально особистостями. Проте цей факт ні в якій мірі не применшує значення виховного та навчального аспектів у педагогічному процесі, який являє собою взаємодію відносин педагога і учня. Від якості та рівня їх взаємовідносин залежить кінцевий результат – якість одержуваних знань, умінь і навичок. Освіта та навчання певною мірою залежать від виховання і навпаки. Навчання впливає на інтелектуальну сферу, а виховання – на мотиваційну, емоціональну. У кожному із компонентів педагогічного процесу застосовуються свої методи, способи, форми і контроль. Проте вони мають одну ціль – формування і розвиток особистості учня, студента. Цей важливий процес у повній мірі спостерігається в діяльності викладачів медичних учбових закладів. Передаючи свої професійні знання студентам, формуючи спеціальні уміння і навички, педагог обов'язково звертається до деонтологічних проблем. Потрібно так впливати на особистість студента, щоб він намагався не тільки отримати професійні знання, але й мав потребу у самовихованні. В цьому полягає, на наш погляд, головна задача виховання як одної із категорій педагогічного процесу.

Є дві парадигми виховання і навчання: авторитарне і гуманістичне. Для авторитарного стилю характерні строгість, вимогливість і навіть безпеліційність. Психологічна наука стверджує, що це веде до внутрішнього опору, скутості студента. Відсутність віри в себе, розчарованість у своїх здібностях шкодять пізнавальному процесу, а отже, і становленню особистості майбутнього лікаря. Навчання і виховання повинні бути гуманістичними, такими, що звільняють людину, спонукають до творчості. Необхідним в цьому напрямку є блокування педагогом механізму самообмеження. Коли учню здається, що його досягнення незначні, самоповага знижується. Студент може навіть припинити діяльність, перестати навчатися. Дуже важливою є позиція педагога в даному випадку. Тільки позитивна підтримка учня, такт допоможуть йому повірити у свій успіх, а отже, сформують особистість майбутнього лікаря.

Навчання - це взаємодія педагога і студента, їх спільна діяльність. Тому так важлива особистість викладача. Учні потребують образ учителя з позитивними якостями. На перше місце вони ставлять професіоналізм, компетентність, уміння дохідливо пояснювати матеріал заняття. Проте не слід забувати про важливість педагогічної техніки: мови, міміки, руху. Особливо це необхідно враховувати при роботі з іноземним контингентом. Для більшості з них прояв нервозності, підвищення тону, голосу є не припустимим. Зокрема, для індійських студентів, які виховуються в атмосфері глибокої поваги до старших, до учителів. Незбалансована поведінка знижує статус учителя, а отже, нівелює і результат навчання. Досвідчений педагог завжди може створити необхідну психологічну атмосферу, яка сприяє найкращому сприйняттю професійних знань.

Таким чином, навчання і виховання є рівноправними найважливішими компонентами цілісної системи вищої освіти.

Література

1. Бодалёв А.А. Психология общения личности. – М: «Институт практической психологии», 1996, – 256 с.
2. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения, – М: «Высшая школа», 1990, – 119 с.

ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Мірошнік Л.В., Гетманець Г.О.

Харківський національний медичний університет

Сьогодні практично всі сфери світової економіки, в тому числі освіта, відчувають негативні наслідки поширення COVID-19. Інтернаціоналізація освіти стикається з безпрецедентними проблемами у зв'язку з пандемією. Провідні вчені в галузі міжнародного вищої освіти вважають, що глобальна криза вищої освіти наростає, тому необхідно розуміти ризики для інтернаціоналізації вищої освіти та проблеми в існуючих системах підтримки іноземних студентів.

Складна ситуація у системі вищої освіти, що викликана пандемією коронавірусу, в різних регіонах світу має свою специфіку. Однак існують і загальні глобальні проблеми, які стосуються всієї світової академічної спільноти.

Пандемія негативно вплинула на міжнародне співробітництво в галузі освіти і науки. Припинені студентські та академічні обміни (наприклад, Erasmus та Fulbright), скасовані міжнародні симпозиуми і конгреси, багато програм з науково-дослідного співробітництва призупинені.

Поширення COVID-19 та карантинні заходи значною мірою змінили плани потенційних іноземних студентів щодо навчання за кордоном. Багато з них вирішили відкласти навчання на зарубіжних освітніх програмах на період після пандемії.

За даними провідної дослідницької організації QS (Quacquarelli Symonds), яка проводила опитування іноземних студентів стосовно того, як на них вплинула епідемія, 46% потенційних іноземних студентів збираються відкласти свій вступ до університетів.

Загальна кількість іноземних студентів значно зменшилась. Наприклад, кількість іноземних студентів, які навчаються в університетах США, восени зменшилась на 16 %, а кількість нових іноземних студентів зменшилася на 43%. В Іспанії вплив кризи COVID-19 призвів до значного падіння заяв на отримання дозволів на довгострокові візи з метою навчання з 64 992 протягом усього 2019 року до 5669 у першому півріччі поточного року. У Німеччині почали навчання в університетах на 1 курсі на 15% менше іноземних студентів, ніж в минулому навчальному році. В Австралії чисельність іноземних студентів-першокурсників знизилася на 20%.

Зменшення потоків міжнародної академічної мобільності призводить до величезних фінансових втрат в країнах, що приймають іноземних студентів. Так, навчальні заклади США, які пропонують бакалаврські та магістерські освітні програми, вже повідомили про

втрату майже 700 мільйонів доларів від зменшення набору іноземних студентів.

Уряди країн зіткнулися з певними викликами, які вимагають досить швидкого реагування і прийняття управлінських рішень, таких як розробка додаткових законодавчих чи нормативних актів, що дозволяють іноземним студентам виїжджати або приїжджати на навчання. Через повне або часткове закриття багатьох імміграційних служб та консульств під час введення карантинних заходів та припинення оформлення документів, необхідних для навчання за кордоном, більшість країн продовжили строки прийому іноземних студентів та внесли зміни в правила прийому на освітні програми.

Ще одна проблема, яку вирішують країни, що приймають на навчання іноземних студентів, – це розробка стратегій та прийняття тактичних рішень щодо надання допомоги іноземним студентам, які опинилися в країні в період пандемії.

Крім того, університети прагнуть знаходити інші способи підтримки іноземних студентів підчас пандемії (проводять консультації з професійними психологами, роздають безкоштовні маски, санітарно-гігієнічні засоби тощо).

Утримання студентів, які навчаються в університетах, та залучення до навчання нових іноземних студентів – це одне з першочергових завдань розвитку інтернаціоналізації вищої освіти. Зараз, у період пандемії, провідні західні дослідники та аналітики, які розробляють шляхи подолання кризи в міжнародній освітній мобільності, розглядають такі підходи:

- зміни у цінovій політиці (зниження вартості навчання або встановлення однакової плати за навчання іноземним та вітчизняним

студентам), оскільки фінансове становище багатьох іноземних студентів та їх родин значно погіршилось під час пандемії;

- зміни у навчальних програмах, особливо магістерських, з тим, щоб зробити акцент на практичних навичках, оскільки при виборі навчальних програм студенти оцінюють перш за все перспективи працевлаштування;

- створення толерантного освітнього середовища, розробка заходів інформаційної та психологічної підтримки іноземних студентів з урахуванням конкретних соціальних проблем студентів;

- пошук шляхів нівелювання соціальних нерівностей між студентами (доступ до Інтернету, наявність необхідного обладнання у всіх студентів, цільова матеріальна допомога, позики для іноземних студентів).

Поки що складно прогнозувати, наскільки серйозними будуть наслідки пандемії для розвитку вищої освіти в усьому світі і як ця ситуація позначиться на інтернаціоналізації вузів, міжнародному освітньому та науковому співробітництві. Пандемія стає викликом для керівництва країн і університетів – наскільки швидко і ефективно вони зможуть впоратися з поточною кризою і надати освіту високої якості.

WAYS OF TEACHING LEXICAL UNITS TO FOREIGN STUDENTS AT UKRAINIAN LANGUAGE CLASSES

Misenyova V.V.

Yaroslav Mudryi National Law University

From the standpoint of a communicative approach to foreign language teaching in modern conditions, one of the most important linguistic tasks in the teaching method of Ukrainian as a foreign language (UFL) is to expand the framework of traditionally comprehensive vocabulary and grammar by addressing the communicative, cognitive, rhetorical and pragmatic aspects of utterances. At the same time, it is important to build a holistic model of speech development of the individual, including the study of dynamic aspects of speech and their actualization in the language environment, which, in our opinion, is impossible without mastering certain lexical units [5]. These definitions indicate that in linguodidactics we can see an emphasis on the necessity of foreign students' mastering «all aspects of language function», «holistic model of speech development», «expansion of the lexical thesaurus». This requires improving the quality of lexical knowledge, skills and abilities of specialists who study Ukrainian as a foreign language, increasing the variability of lexical thesaurus, developing skills of situational vocabulary use in the necessary social and professional situations of communication and other aspects.

Methods of teaching lexical units (LU) are an extensive section of methods of teaching Ukrainian as a foreign language. Ukrainian vocabulary is the most open and boundless tier of the language system, and time-consuming for foreign students' learning. In relation to vocabulary in the methodology of teaching UFL language can be divided into two periods. In

the early stages of UFL, the attention of methodologists was focused on issues of adequate representation in the educational process of phonetics and grammar. There was no clear justification for how to differentiate a huge mass of words by relevance, difficulty in mastering them. However, a practical course of teaching vocabulary, as well as other aspects of language, which have the property of systematization and communicative value, was gradually formed. To construct the process of learning vocabulary properly, scientists have studied the productivity, frequency, usability of Ukrainian words in speech [2; 3; 6].

Based on our own practice, we absolutely agree with the above systematization of the difficulties of teaching/learning foreign students the UFL vocabulary. Of course, in the modern methodology of UFL there are many different systems of lexical exercises elaborated to overcome these difficulties. To be more precise we came to the conclusion that it is not enough to work with the exercises, that have been discussed, during the period of learning in the language environment. To be more precise, they do not use the educational potential of the language environment in the field of vocabulary. Therefore, the latter gave us an incentive to explore the methodological potential of the language environment in teaching the vocabulary of the Ukrainian language which has not been taught to foreign students previously. The lexical unit in the course of learning Ukrainian as a foreign language is the word; set word combination; set phrase; cliché. Assimilation of the lexical unit (LU) includes the following main stages:

- 1) to understand the meaning and rules of use in speech;
- 2) to remember the meaning and rules of LU;

3) to learn the correct way of using LU in their own speech (quickly and unmistakably), identify and understand it in communication with other people.

The main purpose of working on vocabulary in teaching UFL to foreign students is to develop lexical skills. Lexical skills can be defined as «automated action to choose a lexical unit adequate to the idea and its correct combination with other units in productive speech and automated perception and association with meaning in receptive speech» [1, p. 87]. More detailed content of lexical skills includes: understanding the word and the features of its compatibility in speech; unmistakable use of the word in speech in accordance with the topic and situation of communication, i.e. the ability to use Ukrainian vocabulary for the implementation of both productive speech (speaking, writing) and receptive (reading, listening). In this regard, lexical skills are divided into productive and receptive. Productive skills are understood as the skills of correct word formation and word usage in accordance with communication situations and communication goals. Receptive skills are associated with the recognition and understanding of lexical units in sound speech, in the text [4, p. 222].

The presented observations allow us to conclude that the mastered vocabulary requires, first, numerous repetitions, which is quite possible to organize in a language environment. Second, learners in a language environment explicate speech behavioral tactics that significantly affect the intensity of the process of learning lexical items. Third, the learning element of language spontaneously expands the thesaurus of learners. At the same time, this thesaurus can be significantly expanded by purposefully using methodological techniques. We consider a set of communicative lexical

exercises focused on performance in the language environment to be such a main technique.

References

1. Азимов Э.Г., Щукин А.Н. Словарь методических терминов (теория и практика преподавания языков). – СПб: Изд-во «Златоуст», 2001. – 448 с.
2. Беляев Б.В. Очерки по психологии обучения иностранным языкам. – М.: Просвещение, 1965. – 229 с.
3. Беркутова С.А. Обучение лексике русского языка студентов-иностранцев на продвинутом этапе // Науч. труды Международного симпозиума «Надёжность и качество». 2007. Т.1. С.70-72.
4. Иванова Т.М. Система упражнений на занятиях по русскому языку как иностранному (из опыта работы) // Учёные записки ЗабГУ. Серия: Филология, история, востоковедение, 2013. № 2 (49). С.221-228.
5. Лебединский С.И., Гербик Л.Ф. Методика преподавания русского языка как иностранного. – Мн.: БГЭУ, 2011. – 309 с.
6. Щукин А.Н. Обучение речевому общению. – М.: Русский язык, 2012. – 786 с.

ВОКАТИВ ІМЕННИКА В АСПЕКТІ ЯВИЩА МОВНОЇ АСИМЕТРІЇ

Мороз Т.Ю.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Як відомо з історії світової та вітчизняної мовознавчої науки, кличний відмінок (вокатив) вивчався в різних аспектах багатьма вітчизняними та зарубіжними мовознавцями (О.Безпояско, Ф.Бацевич, І.Вихованець, К.Городенська, А.Загнітко, М.Скаб, І.Матвіяс, О.Єсперсен, О.Потебня та ін.) [1; 2; 3; 4; 6; 7]. Досить довгий час було прийнято вважати кличний відмінок іменника «неповноцінним» з огляду на те, що в більшості мов він взагалі відсутній (його функцію виконує називний відмінок), а в тих мовах, де він все ж наявний як окрема морфологічна форма, його специфіка й функціонування чітко протиставлені іншим відмінкам, що, на думку багатьох дослідників, свідчило про його несистемність. Із приводу наукової «небезпечності» таких поглядів чітко висловився М. Скаб. «Незважаючи на великий накопичений матеріал, – пише дослідник, – у більшості праць, виконаних у традиційному руслі, названі елементи (імператив дієслова та вокатив – Т.М.) розглядали без урахування їх функціональної специфіки, усвідомлення їхньої тісної семантичної та граматичної в широкому розумінні взаємопов'язаності, що часто призводило до хибних висновків про неповноцінність цих градем, їх непевний морфологічний і синтаксичний статус, а врешті-решт зумовлювало пряме чи приховане визнання їх граматичної асистемності, що ставило під сумнів системність мови в цілому» [6; 7].

У попередній українській граматичній традиції досить довго культивувався погляд на вокатив не як на окремий, хоч і специфічний відмінок, а лише як на особливу особово-відмінкову форму іменника. Підставами для такого тлумачення слугувало те, що, на відміну від інших відмінків, ця форма не виражає об'єктних відношень, а є репрезентантом лише особових відношень. Відтак, термінологічно вокатив позначався як клична форма, зарахування якої до відмінкової парадигми здійснювалося на базі її близькості до називного відмінка у вираженні особових відношень (хоча клична форма є показником 2-ї особи, а називний відмінок – показником 3-ї особи) та наявності в неї однотипних із іншими відмінками формальних показників – спеціальних флексій.

Зазначене вище засвідчує складність лінгвістичного об'єкта, що й зумовлювало суперечності в його науковій інтерпретації. І хоча на сьогодні вже не ставиться під сумнів існування саме кличного відмінка, а не кличної форми (ця позиція знайшла своє відображення як в практичних посібниках, так і в теоретичних працях), проте при цьому аж до останнього часу питання статусу й специфіки кличного відмінка іменника залишалося досить суперечливим у зв'язку з тим, що він розглядався в основному лише з якогось одного боку. Тож лише з виходом лінгвістичної науки до різнорівневого і разом із тим синкретичного та функціонального вивчення мовних явищ, здійсненого у XX столітті, на початку XXI століття вдалося більш глибоко висвітлити ряд складних, суперечливих питань мови. Зокрема це твердження стосується й питань, пов'язаних із кличним відмінком, які нарешті знайшли ґрунтовне наукове пояснення в працях останніх років. Із-поміж зазначених праць особливе місце належить

дослідженням М.Скаба, який показав кличний відмінок з боку його семантики, граматичних особливостей, прагматичної природи та стилістичної функціональності. При цьому дослідник досить слушно зауважує: «Кличний відмінок, який ще давні граматики відносили до відмінків, пізніше вже не сприймають так однозначно. Сумніви породжують: незрозуміла (точніше непроста) семантика цієї форми; неповнота парадигми (відсутність специфічних закінчень для іменників середнього роду і субстантивів усіх родів у множині, а також для інших іменних форм у мовах, де кличний відмінок формально виражено); можливість взаємозаміни (транспозиції) форм вокатива й номінатива там, де їх розрізняють, чи називання адресата мовлення формами номінатива у мовах, де кличний відмінок не має специфічних флексій; підвищена словотвірна активність (наявність численних експресивних суфіксів) і часті переходи форм кличного відмінка у вигук» [6, с.10]. Фактично цими словами дослідник підсумував сукупність тих питань, які не дозволяли в попередні часи визначитися щодо статусу вокатива. Разом із тим науковець обходить увагою, точніше, чітко не висловлюється з приводу того, що окреслені суперечності є виявами асиметрії у морфологічній системі мови, зокрема у відмінковій підсистемі. Тому погляд на специфіку кличного відмінка з позиції сьогодення уявлень про явища асиметрії в мові і взагалі феномен асиметрії як своєрідну універсалію бачиться цілком актуальним, оскільки чітка констатація «точок напруження», які виникають саме там, де існує асиметрія в мові, сприятиме більш глибокому розумінню як окремих фрагментів мови, так і специфіки мови як складної й неоднозначної системи, що знаходить ресурси для

підтримання власної системної рівноваги та функціональної достатності.

Поняття асиметрії, або асиметричного дуалізму мовного знака, уведене в науковий обіг С. Карцевським [5] на прикладі явищ синонімії та омонімії, набуло активного розвитку в науці другої половини XX століття стосовно всіх рівнів мови. Сутність асиметричного дуалізму, за С. Карцевським, полягає в тому, що в мові протидіють дві протилежні тенденції: один мовний знак прагне до вираження більшої кількості значень, ніж він виражає, а кожне значення у свою чергу прагне бути вираженим більшою кількістю знаків, ніж воно виражається. «Тільки завдяки асиметричному дуалізмові структури своїх знаків мовна система здатна розвиватися: «адекватна» позиція знака постійно зміщується внаслідок пристосування до потреб конкретної ситуації» [5, с. 90]. Для сьогоденної наукової свідомості поняття асиметрії набуло більш широкого значення. Так, під асиметрією розуміється відхилення від упорядкованості, регулярності, одноманітності в будові та функціонуванні природної мови в цілому, яке виявляється у двох феноменах: у розрізненні центру (ядра) й периферії та в розходженні між означуваним і означальним. При цьому важливо зазначити, що асиметричність в мовній системі на рівні розрізнення периферії та ядра є універсальною. Відповідно до цього так звана «несистемність» кличного відмінка є нічим іншим як виявом периферійності, на чому й робиться акцент при дослідженні відмінкової системи української мови в останніх теоретичних працях. Зокрема в них зазначається, що периферійність вокатива виявляється в: 1) семантико-синтаксичному синкретизмі, 2) наявності супровідних емотивних нашарувань, що не

стосуються семантики власне-відмінкової природи, 3) вузькому лексичному діапазоні відмінкової форми, яка звичайно охоплює назви осіб; 4) частотній транспозиції у вигуки.

Стосовно асиметрії кличного відмінка на рівні невідповідності означуваного й означального, то відповідно до сучасних уявлень її можна розглядати в аспекті системи, структури й функціонування. Відповідно на рівні системи (відмінкової) асиметричність кличного відмінка полягає в його здатності до вираження особи, у той час, коли всі інші відмінки виражають об'єктні відношення (окрім називного, який частково також придатний для вираження особових відношень), притлумленій предметності, а також в його неповноті щодо охоплення усієї іменникової лексики.

На рівні структури асиметричність кличного відмінка виявляється в парадигматичному плані в тому, що формальне вираження грамема кличного відмінка має лише щодо окремих лексико-семантичних розрядів слів (назв осіб, тварин і персоніфікованих предметів), а в інших випадках, а також у множині вона збігається з граменою називного відмінка, тобто перебуває з ним в омонімічних відношеннях. У структурно-синтагматичному плані асиметричність кличного відмінка позначена тим, що він у типових виявах взаємодіє лише з формами наказового способу дієслів, перебуваючи з ними в відношеннях додаткової дистрибуції, а також тим, що словоформи кличного відмінка займають своєрідну синтаксичну позицію в реченнєвих конструкціях. Ця специфіка в багатьох випадках сприяє функціонуванню форм кличного відмінка як номінативних речень. При цьому у відповідних синтактико-контекстуальних умовах ці форми можуть набувати ознак вигуку.

На рівні функціонування під поняття асиметрії потрапляють випадки уживання форм кличного відмінка замість називного та, навпаки, називного на місці кличного, що частково зумовлено, по-перше, системними і структурними особливостями кличного відмінка, а частково узусом (дію на який значною мірою справляла до недавнього часу ідеологічна настанова на «вихолощення» системи української мови з її «націоналістичним» кличним відмінком).

Окреслені та деякі інші вияви асиметрії на рівні системи, структури та функціонування форми кличного відмінка в сукупності й створюють його специфіку як відмінка периферійного в морфологічній системі.

Насамкінець слід зазначити: попри те, що кличний відмінок ніби становить одну суцільну «точку напруження» в морфологічній системі української мови, проте його функціональна затребуваність, зумовлена потребами реалізації носієм мови функції апеляції, емотивного впливу, свідчить про його цілковиту «вписаність» у мовну систему. Саме завдяки йому та імперативу дієслів мовна система забезпечує своє функціональність у такій сфері комунікації як апеляція – встановлення, підтримання та регулювання мовленнєвого контакту між учасниками спілкування.

Література

1. Безпояско О.К. Іменні граматичні категорії (функціональний аналіз). – К.: Наук. думка, 1991. – 169 с.
2. Безпояско О.К., Городенська К.Г., Русанівський В.М. Граматика української мови. Морфологія: Підручник. – К.: Либідь, 1993. – 336 с.
3. Вихованець І.Р. Система відмінків української мови. – К.: Наук. думка, 1987. – 228 с.

4. Загнітко А.П. Теоретична граматика української мови: Морфологія. – Донецьк: ДонДУ, 1996. – 437 с.
5. Карцевский С.О. Об асимметрическом дуализме лингвистического знака // История языкознания XIX – XX веков в очерках и извлечениях. Ч. II. – М.: Просвещение, 1965. – С.85-91.
6. Скаб М.С. Граматика апеляції в українській мові: Монографія. – Чернівці: Місто: Рута, 2002. – 272 с.
7. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної девіатології. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2000. – 236 с.
8. Скаб М.С. Історія дослідження кличного відмінка у східнословянській лінгвістиці. Східнословянські мови в їх історичному розвитку: Збірник наукових праць, присвячених 100-річчю від дня народження професора Стефана Пилиповича Самійленка. – Запоріжжя:ЗНУ, 2006. – С.116-128.

SPECIFICITY OF LEARNING LATIN GRAMMAR RULES FOR MEDICAL STUDENTS

Perekrest M.

Kharkiv national medical university

For the first-year students Latin language is a new subject that has never been previously studied. That is the reason for many difficulties arising in mastering the material. The main objective of the course “Latin language and medical terminology” is to teach the students Latin terminology, which helps to acquire practical skills and ability to use them in the professional field. Latin is closely related to most of the disciplines

which students study during their first academic year, so learning Latin is of great importance.

Latin language is studied in accordance with the curriculum for medical faculties in the first academic year, acting as a kind of general basis for students, laying the foundation for understanding of international medical terminology in both: native and foreign languages. Studying Latin language is a necessary step for the education of a future doctor. The course “Latin language and medical terminology” should be regarded as a discipline with a high potential, which connects this subject with most of the academic disciplines. The responsibility of any teacher is to remind students that the language skills and knowledge will be applied in the further learning process. Moreover, Latin is integrated into all medical theoretical and clinical scientific fields.

Using the examples of Latin anatomical terms, the teacher also explains basic grammar rules which are used in the Latin medical language. That is a very important aspect, because in anatomical atlases all words are used in Latin. At the moment when the student begins to understand Latin medical terminology which is based on the Latin nouns already understandable and familiar to him he becomes even more convinced of the need to learn Latin medical terminology. Motivation increases even more when the medical student begins to understand the specific, professional vocabulary, which is not available for understanding by people of other specialties.

In the process of teaching Latin terminology, attention should be paid to the study of grammatical material, which is necessary for mastering the skills of reading, analyzing and translating anatomical, clinical and pharmacological terms. The basis for further independent work of students

is a conscious mastering of medical terminology. The Latin language and medical terminology courses also suggest general educational goals.

In conclusion it should be noted that the general educational objective of the courses is to expand the worldview of students and improve language skills of using internationalisms of a Greek-Latin origin. Moreover, acquaintance of students with the history of Latin language origin and medical terminology in periods of golden age and recession is also one of the most important educational issues. All above greatly contribute to the development of aesthetic values of the future qualified specialists.

СУЧАСНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У НЕМОВНОМУ ВУЗІ СТУДЕНТАМ-ІНОЗЕМЦЯМ

Сидора Ю.А., Діденко В.В.

Харківський національний медичний університет

Насьогодні перед науковим викладацько-педагогічним колективом постають ті ж проблеми, що і декілька років тому – як зацікавити студентів до навчального процесу, до викладаємої дисципліни, залучити повністю і безоглядно всю увагу до вивчення предмету, особливо, в умовах розвитку сучасного світу. Сучасність та сучасна молодь сьогодні мало приділяє уваги роботі з підручниками, словниками та іншими традиційними носіями навчальної інформації, тим паче відвідуванню бібліотеки та знаходженню самостійно інформації в науково-педагогічних книгах, обробці її та аналізу : все

зосереджено на електронних носіях, гаджетах, швидкості доступу будь-якої інформації у мережах інтернету.

З огляду на вищезазначене, привернення уваги до викладача та дисципліни, у даному випадку, російської мови як іноземної – нелегка задача для педагога-філолога у немовному вузі. Бо, насамперед, перед сучасною молоддю постає питання: «Навіщо це потрібно мені? З якою метою я витрачаю час на вивчення певної мови? Що це дасть мені в майбутньому?» - , якщо на меті та в пріоритеті вивчення у студента-іноземця постають дисципліни прямого професійного спрямування.

Наразі, мова йдеться про іноземних студентів, які є вихідцями з різних країн Сходу, Азії та Африки, а також Індії , що приїхали в Україну здобути вищу медичну освіту на базі Харківського національного медичного університету. У цьому контексті необхідно відзначити, що більшість з цих студентів проходять навчання англійською мовою, яка в усьому світі є превалюючою у порівнянні з іншими, отже, в першу чергу викликає зацікавленість у поглибленні знань цією мовою, особливо професійного спрямування . Крім цього, кожен з іноземців володіє мінімум двома, а то й трьома мовами від народження, які є абсолютно протилежними за своїми фонетичними, морфологічними, словотвірними та синтаксично-граматичними властивостями російській мові, що є іноземною для цієї аудиторії студентів, та у сукупності являє собою складне протилежне світосприйняття, ніж рідна мова або споріднена з нею.

Медицина завжди приваблювала іноземну молодь й продовжує займати в світі перше місце серед різноманітних спеціальностей, особливо, коли в наш час у світі з кожним подальшим роком

з'являються нові віруси та види хвороб, у боротьбі з якими не вистачає високо досвідченого кваліфікаційного медичного персоналу.

З огляду на вищевизначене, у такому контексті перед викладачем-філологом немовного медичного вузу постає декілька проблем та задач:

- недостатня кількість аудиторних годин для навчання студентів-іноземців першочерговим комунікативним навичкам та їх активному розвитку;

- мотивація студентів до опанування іноземною мовою, як інструментом вільної комунікації взагалі та подальшого використання у професійній лікарській справі;

- зацікавленість студентів та утримання їх уваги тривалий час під час уроку, особливо в умовах карантину на дистанційному навчанні;

- переорієнтація звичного психологічного сприйняття буденного середовища і явищ;

- перебудова мислення іноземної студентської аудиторії у відповідності до мовленнєвих норм російської мови як іноземної;

- ознайомлення іноземних студентів з культурою та традиційними нормами життя нової для них країни за допомогою мовних інструментів, які швидко та якісно у доступній формі познайомлять іноземця з оточуючим середовищем.

Отже, викладач має на меті у короткий проміжок часу розвинути у студентів немовного вузу вміння різних видів професійного спілкування із залученням іноземної мови та різних видів наочних посібників, аудіо- та відеоматеріалів, комп'ютерної техніки і мультимедійних засобів.

Першочергово, пізнавальна складова у студентів-іноземців буде успішною, якщо викладач залучатиме їх до активного творчого дискусуювання з будь-якої цікавої для сучасної студентської аудиторії тематики, поступово вводячи студента-іноземця в природне живе мовленнєве середовище. Інформацію необхідно подавати лаконічно, дозовано, у порівнянні з мовою, яка для психо-менталітетного сприйняття іноземця є близькою та зрозумілою. Подання лексико-граматичного матеріалу повинно відбуватись легко й невимушено, супроводжуватись яскравими наглядними прикладами, які сам викладач використовує у повсякденному житті непомітно й природньо.

Певною мірою викладач, як центрова особа та носій знань, привертає до себе та своєї дисципліни увагу, якщо під час уроку застосовує ігрові інструменти, сам на деякий час стає актором та колегою студентів-іноземцю при опануванні різними мовленнєвими ситуативними навичками. Це дозволяє викладачеві зблизитись зі студентською аудиторією, викликати одне до одного довіру і розвинути у студентів бажання, якнайшвидше опанувати мовою викладача-носія.

Таким чином, комплексний та компетентний підхід на заняттях з мовної підготовки іноземних студентів медичного вишу, у поєднанні з доброзичливою атмосферою на уроках, стає стрімким мотивуючим поштовхом до активного діяльного саморозвитку студентів-іноземців незалежно від країни походження.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОСТІР ПІД ЧАС РОБОТИ В ІНШОМОВНІЙ АУДИТОРІЇ

Ситковська М.І.

Харківський Український державний університет
залізничного транспорту

Складна ситуація, що виникла внаслідок пандемії коронавірусу, змусила освітан перевести навчальний процес на рейки дистанційного формату. Річний досвід роботи в умовах on-line навчання дає нам змогу поділитися деякими думками з цього приводу.

Труднощі, з якими довелося зіткнутися авторці цієї розвідки протягом року навчання on-line, можна умовно поділити на три групи:

- проблеми суто технічного характеру;
- проблеми організації процесу навчання;
- проблеми соціально-психологічної адаптації студентів під час дистанційної роботи;
- проблеми контролю якості набутих знань.

Зупинимось детальніше на кожному з означених пунктів. Дистанційне навчання здійснюється за допомогою технічного пристрою на базі однієї з численних інтернет-платформ для проведення on-line занять (у нашому випадку zoom). Вочевидь, для проведення успішної відеоконференції необхідною умовою є наявність такого пристрою, високошвидкісний, якісний Інтернет та «дистанціювання» слухачів один від одного, щоб запобігти виникненню звукової інтерференції. На практиці під час роботи

виявлялося, що ноутбук був, у кращому випадку, в одного студента з усієї групи. Інші студенти проводили навчання за допомогою смартфонів, які не були пристосовані для таких навантажень, швидко псувалися та виходили із строю. Більшість слухачів підготовчих відділень проживають у гуртожитках, де якість та швидкість Інтернету залишає бажати кращого, тому під час занять регулярно мали ситуацію, коли звук і «картинка» не співпадали або відтворювалися із значними порушеннями. Ситуація з відокремленням студентів одне від одного в умовах скупчення у гуртожитку теж викликало труднощі, бо забезпечити ситуацію «одна кімната – один студент» було вкрай важко. Через погіршення епідеміологічної ситуації деякі студенти були змушені повернутися на батьківщину і продовжити навчання на відстані. Таким чином, до всього вищепереліченого додалися ще й значні розбіжності у часі, що вкрай ускладнило й без того непросту ситуацію.

Перейдемо до другого пункту. Організація навчання на базі on-line конференцій жорстко лімітована у часі (конференція відбувається протягом 40 хвилин), але на підготовчому відділенні бувають ситуації, коли перерва робиться не за розкладом, а в залежності від опанування певного виду роботи або опрацювання тематичного блоку. Таке несвоєчасне та «несанкціоноване» вилучення студентів із навчального процесу негативно впливало на динаміку та якість уроку (не можуть одночасно підключитися, починають займатися іншими справами, гублять робочий настрій та темп уроку).

Низка дослідників одним з головних переваг on-line навчання називає можливість використання багатьох інших ресурсів, окрім традиційного підручника, і це дійсно так. Інші види інформаційних

джерел дають можливість урізноманітнити залучення нового матеріалу, активізувати канали сприйняття та опанування нової інформації. Але на практиці ми зіткнулися з ситуацією, коли новий матеріал, поданий у вигляді презентації, структурної схеми сприймався студентами як цікава гра, «розважальний бонус», зовсім не обов'язковий для уважного перегляду та засвоєння. Спроба залучити до навчального процесу додаткові електронні підручники теж не дала очікуваного результату через розбіжність у засобах подачі матеріалу, лексичну наповненість та незручність читання на малому екрані смартфона.

Зупинимось на проблемі соціально-психологічної адаптації слухачів під час дистанційного навчання. У студентів підготовчих відділень ще не сформовані навички соціалізації та інтеграції в інший культурно-релігійний простір. Це досить складний та довготривалий процес, де значну роль відіграє підтримка з боку викладача-куратора, емоціональний фон в спільноті, груповий контакт всіх учасників навчального процесу, контакти з місцевим населенням. Відсутність прямої емоційної, енергетичної, міжособистісної взаємодії учасників навчального процесу дуже негативно впливає на групову та професійну ідентифікацію студентів, на їхню навчальну мотивацію. Механістичність, знеособлення суб'єктів навчального процесу, їхня відчуженість один від одного призводять до депресивних станів, невпевненості у власних силах, апатії, роздратуванню. Відчуття групової спільноти не виникає, студенти так і залишаються «чужинцями» один до одного та до свого викладача.

Нарешті зупинимось на можливості адекватної, всебічної та неупередженої оцінки знань, набутих студентами під час навчального

курсу. Наприкінці року студенти підготовчих відділень складають письмовий та усний іспит з дисципліни «мова навчання», що передбачає написання контрольної роботи та усну співбесіду на одну із запропонованих розмовних тем. Складання іспиту у форматі «в аудиторії» дає можливість викладачу всебічно контролювати цей відповідальний процес та припиняти усі намагання студентів залучити до іспиту сторонніх осіб та сторонні джерела інформації. Але під час дистанційного опитування викладач позбавлений такої можливості, він не повноцінний учасник процесу, а лише сторонній спостерігач, що дає деяким студентам змогу використовувати обставини, що склалися, на свою користь. До того ж, перевірка значної кількості письмових робіт у форматі скріншотів потребує багато часу та зусиль. Крім того, виникає питання запису та зберігання значної кількості інформації на електронних носіях.

Але, пропри всі незручності та негаразди, маємо констатувати, що завдяки дистанційному формату навчальний процес не зупинився, певна галузь вищої освіти продовжила успішно функціонувати, а студентські лави першокурсників поповнилися значною кількістю якісно підготовлених випускників підготовчих відділень.

**МОЖЛИВОСТІ СУЧАСНИХ ДИСТАНЦІЙНИХ
ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИКЛАДАННІ МОВ ДЛЯ
ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН В ЗАКЛАДАХ
ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ**

Сінявіна Л.В., Філянкіна Н.М., Долга О.О.

Національний фармацевтичний університет, м. Харків

Необхідність жити, працювати і вчитися в умовах пандемії породжує потребу оволодіння передовими освітніми технологіями з урахуванням особистісних потреб викладача і студентів. У зв'язку з цим виникла реальна необхідність в перегляді особистісної позиції викладача іноземної мови в освітньому просторі.

Сьогодні потрібний викладач, здатний виявляти творчий ентузіазм, високий ступінь адаптації в непередбачених професійних ситуаціях, що виявляє ініціативу і прагнення до оволодіння сукупністю інноваційних технологій в освіті.

Впроваджуються інноваційні технології, які відповідають очікуванням практики, що випереджає розвиток теоретичної бази. Технологія є механізмом, що забезпечує функціонування педагогічного процесу і взаємодію його суб'єктів, що дозволяє відкривати нові перспективи для практики освіти, пропонуючи нові необхідні зміни.

Дистанційна форма навчання є досить демократичною технологією, яка гарантує врахування інтересів, здібностей особистості, іншими словами, індивідуальний підхід до навчання. Такі умови в дистанційному навчанні створюються значно легше, ніж в інших формах навчання. Воно може досягти конкурентоспроможного

рівня освіти, як за змістом, так і за якістю освітніх послуг. Що стосується змісту, то це залежить не від форми навчання, а від затверджених програм і стандартів освіти, які реалізуються в усіх формах навчання.

Технологія в освіті повинна бути концептуальною (спиратися на наукову концепцію), системною (повинна простежуватися логіка і взаємопов'язаність процесу, цілісність); керованою (забезпечувати можливість коригування) і дієвою (забезпечувати ефективність в досягненні освітньої мети). Крім того, найважливішими властивостями сучасних технологій в освіті є економічність, ергономічність, вмотивованість всіх учасників освітнього процесу і результативність навчання.

Викладачеві стають доступними такі електронні освітні ресурси, як електронні інтерактивні підручники, мультимедійні програми, системи комп'ютерного тестування. Він має можливість використовувати програми Word, веб-сайти, створювати на базі Інтернету проєктні роботи (Інтернет-симуляції, Webquest-проекти), використовувати електронну пошту, чати, блоги, електронні довідники, енциклопедії, інтерактивні дошки, створювати електронні матеріали, проводити відеоконференції в режимі реального часу.

Знання викладачем основних параметрів зазначених ресурсів дозволяє розширити і урізноманітнити арсенал засобів, що застосовуються в процесі навчання. Дистанційна форма навчання дозволяє створювати гнучкі системи освітніх курсів з різною мірою заглибленості в досліджуваний предмет.

Наявність високошвидкісного каналу зв'язку є обов'язковою умовою, його відсутність унеможливорює процес навчання. На жаль,

проблема комунікацій, як і раніше, залишається однією з найбільш актуальних для поширення систем дистанційного навчання. Якщо заняття засновані на проведенні відеоконференцій, наприклад, в ZOOM, використання застарілих каналів доступу в Інтернет може зробити перегляд матеріалів нездійсненним завданням.

Існують способи інтенсифікувати процес навчання, використовуючи методи і засоби інтерактивного навчання, наприклад, e-learning на основі модульного об'єктно-орієнтованого динамічного навчального середовища Moodle.

Для синхронної форми дистанційного навчання одним з важливих недоліків є необхідність враховувати різницю в часі, бо освітній процес і перевірка знань учнів проходить в режимі «наживо».

До суб'єктивних недоліків всіх форм дистанційного навчання варто також віднести відсутність належної уваги до питань інформаційної безпеки. Використання публічних каналів передачі даних робить освітній процес вразливим для несанкціонованого доступу до матеріалів, що захищаються авторським правом, а також до необхідності складної аутентифікації студентів при виконанні модульних контрольних робіт.

Однак розвиток і поширення дистанційної технології в освітньому процесі говорить про наявність ключових переваг цього напрямку.

Так, дистанційні програми забезпечують миттєвий синхронний зв'язок з одним студентом або всією групою в режимі реального часу. Програма дозволяє викладачеві створити пакет завдань для навчання (надрукувати текст завдання, створити тестові завдання, записати аудіо-текст, наприклад, для контролю аудіювання), провести контроль виконання завдань, контроль говоріння. Також, викладач може

позначити помилки студентів при виконанні завдання і надіслати їм відповідний файл. Програма дає можливості для здійснення спонтанного, непередбаченого спілкування, що важливо при навчанні іноземної мови. При цьому студенти можуть відповідати на питання, робити свої коментарі, бачити репліки всіх учасників спілкування.

Проте, дистанційне навчання не служить заміною традиційної освіти, а є її доповненням, яке активно розвивається.

ВИКОРИСТАННЯ БФТМ-ТРВЗ-ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ФАХОВОЇ МОВИ В МЕДИЧНОМУ ВНЗ (на прикладі метафоричної номінації)

Скрябіна Т.О.

Київ

Система вищої освіти зазнає стрімких змін, які передбачають оптимізацію навчального процесу, впровадження нових технологій і моделей, удосконалення форм і методів роботи. Сьогодні від фахівця потрібні не лише знання, а й здатність продуктивно реагувати на запропоновані обставини, готовність творчо підходити до прийняття рішень.

Методика викладання іноземних мов також вимагає модернізації. Робота з формування комунікативної компетенції, що є метою вивчення української мови як іноземної (російської як іноземної), має поєднувати традиційні методики з інноваційними технологіями. Наразі, на жаль, «сучасний процес викладання російської як іноземної здебільшого спрямований на навчання формального боку мовної

системи, не переслідуючи цілей розвитку вмінь та навичок самостійного, активного використання російської мови студентами» [2].

Розвиток мовної особистості іноземного студента-медика має здійснюватися за рахунок інтенсивних методів навчання, що сприяють інтелектуальному, творчому зростанню. Досвід показує, що ефективним способом оптимізації методики УЯІ (РЯІ) є БФТМ-ТРВЗ, яка активно використовується у вищій школі, проте майже не застосовується для навчання української (російської) мови як іноземної (БФТМ – безперервне формування творчого мислення, ТРВЗ – теорія розв’язання винахідницьких задач). Розроблена Г.С. Альтшуллером як технічна дисципліна, ТРВЗ-технологія довела свою спроможність у психології та педагогіці, адже «розвиток усіх систем підпорядкований схожим закономірностям, тому багато ідей і механізмів ТРВЗ можуть бути використані для побудови теорії розв’язання нетехнічних творчих задач» [1, с. 5]. Інноваційна система БФТМ-ТРВЗ ґрунтується на пошуково-пізнавальній діяльності та спрямована на розвиток творчої особистості студента. За допомогою ТРВЗ-технології формується когнітивний стиль мислення, спрямований не на отримання готових знань, а на їх продукування, на вміння помічати й аналізувати закономірності, на здатність до діагностики і прогнозу. Перелічені навички надалі сприятимуть розвитку клінічного мислення. Переваги ТРВЗ – це розширення світогляду, нестандартний погляд на речі, навички різних видів мислення (логічного, алогічного, системного), вміння систематизувати пошук, спираючись на задачі та напрямки розв’язання, тощо.

У контексті використання ТРВЗ-технології в студентській аудиторії майбутніх медиків надзвичайно важливим є один із наріжних принципів цієї методики – славнозвісний спосіб спроб і помилок у ТРВЗ вважається надто енергоємним, який до того ж не гарантує ефективного результату. Правильне розв’язання слід шукати, відсікаючи зайве, тобто передбачувати помилку. Таке вміння буде незамінним під час вирішення клінічних задач.

Технологія теорії розв’язання винахідницьких задач на заняттях з УЯІ (РЯІ) розвиває вміння вчитися, дозволяє ефективно засвоювати лексико-граматичний матеріал, стимулює мотиваційну готовність до освітньої діяльності. Цю технологію можна використовувати на всіх етапах вивчення іноземної мови, проте найбільш актуальною вона є на просунутому етапі під час опанування фахової мови. Певний лексичний мінімум, накопичений студентом до просунутого етапу, дозволяє знаходити мовленнєві протиріччя в тій чи іншій ситуації спілкування і засоби їх подолання. Вивчення фахової мови передбачає не лише знайомство з професійною лексикою – воно орієнтовано на розуміння специфіки професійного мовлення, на лінгвістичний і культурологічний аналіз медичної лексики, на формування навичок використання різноманітних засобів мови в професійній діяльності.

Основою мови будь-якого фаху є терміносистема. Сучасна медична термінологія – найскладніша із систем термінів, яка, відбиваючи прискорений прогрес, постійно поповнюється. На перший погляд, для оволодіння термінологією не потрібні ні творче мислення, ні винахідницькі задачі – достатньо запам’ятовування. Однак слід враховувати, що одним із найбільш ефективних механізмів утворення термінологічних одиниць, необхідних для мовної фіксації нових реалій

і їх переосмислень, була і залишається метафорична номінація [3]. Оскільки метафора формує в людській свідомості асоціативні пари (що сприяє швидкому та надійному запам'ятовуванню) і має високий ступінь наочності, метафорична номінація є дуже продуктивним засобом творення термінів. Слід зазначити, що медичні терміни, утворені за метафоричними моделями, характеризуються достатньою стійкістю – це забезпечує їм термінологічний статус.

Метафоричні терміни в медицині є окремою підсистемою: *антропоморфна метафора* (мертва пульпа, сліпий отвір, синдром Петрушки, спинка сидла); *побутова* (серцева сумка, миска ниркова); *військова* (серцевий напад); *орієнтаційна* (скроневий полюс); *ландшафтна* (містить такі іменники, як борозна, горбок, перешийок, канал); *зооморфна* (тигрове серце, кошаке вухо, заяча губа); *флористична* (стовбур мозку, симптом плакучої верби, симптом квітки маргаритки); *звукова* (звук тріснутого горщика).

Не варто також забувати, що метафоричний перенос бере участь і в процесі творення фразеологічних сполучень і єдностей, тобто «метафора є своєрідним когнітивним механізмом компресії і кодування, «що надає можливість через простоту схематизації зрозуміти світ...» [5, с.159].

В основі термінів-метафор і термінів-фразеологізмів лежить етнокультурна матриця, концептуалізований світ того чи іншого народу: вони насичені позамовною інформацією, тому інофонам варто оволодіти основами української (російської) когнітивної бази, щоб не помилятися у значеннях метафор, які стали термінами. Для такої масштабної задачі простого запам'ятовування недостатньо –

працюючи над вивченням метафоричних номінацій , доречно і доцільно використовувати БФТМ-ТРВЗ.

Вважаємо за потрібне нагадати, що метафори і фразеологізми є багатим ґрунтом для навчання іноземної мови, незважаючи на різницю мовних картин світу – «адресата» і тієї, котру фіксує і створює іноземна мова, – цьому сприяє «деякий момент мовної гри – неодмінний веселий атрибут будь-якої метафори» [4].

Базовим видом роботи у процесі вивчення метафоричних номінацій у фаховій мові за ТРВЗ-технологією може стати використання прийому фільтрації («Решето»): а) студентам пропонується розсортувати словосполучення на терміни і не терміни; б) із запропонованих фразеологізмів, компонентом яких є назва органа (наприклад, «не шкодуючи живота свого» і «жаб'ячий живіт»), вибрати «медичний».

Прийом «Скарбничка» варто розглядати як фрагмент корпусної методики вивчення мови: з наданих журнальних, газетних статей, навчальних і художніх текстів студентам потрібно вибрати якомога більше метафор/фразеологізмів, які є термінами. Це завдання можна зробити конкурсним: дві команди паралельно відбирають потрібні мовні одиниці. Досвід показує, що використання такого виду роботи виростає в повноцінний проект «Корпус метафор у медичній термінології» – після аудиторного заняття студенти самостійно збирають Банк контекстів уживання метафор. У підготовленій аудиторії доречним будет завдання «із зірочкою» – розсортувати метафори-терміни і «розмовні» метафори («пісок в очах», «його апендикс щось пустує»).

Як ефективний прийом ТРВЗ-педагогіки у процесі навчання УЯІ (РЯІ) можна назвати «мозковий штурм», під час якого розглядаються всі найнеймовірніші способи розв'язання мовної задачі. Наприклад, студентам пропонується рентгенівський знімок легенів із симптомом плакучої верби (без називання симптому) і завдання: підібрати одну з карток, на яких написано «симптом каштана (тополі, пальми, верби)» з правильною назвою. Студенти висувають свої ідеї, які необхідно оцінити, а потім вибрати оптимальну (правильну) відповідь.

Застосування методу «Синектика» (метод аналогій) дозволяє студентам попрацювати в асоціативному полі: учні створюють ментальні карти на основі запропонованого фразеологізму. Така робота розвиває гнучкість мислення, швидкість реакції і здатність до аналізу, до того ж згодом ментальна карта також може стати частиною проектної діяльності.

Навички аналізу і систематизації формуються під час використання в навчальному процесі методу морфологічного аналізу, котрий передбачає актуалізацію знань учнів у царині морфології та синтаксису: студенти систематизують наданий мовний матеріал на основі аналізу структури фразеологічних одиниць.

Метод фокальних об'єктів – один із найскладніших і трудомістких прийомів ТРВЗ. Він заснований на синтезі непок'єднаних об'єктів. У процесі вивчення медичної фразеології такий метод більш ніж доречний, адже цей вид номінації реалізується саме через перенос назви з одного предмета на інший. Студенти визначають особливості різних об'єктів, вибудовують асоціативні ряди, що суттєво активізує знання загальнонавчальної і загальнонаукової лексики, лінгвокраєзнавчого матеріалу.

Безумовно, метафори і фразеологізми не є основним предметом вивчення під час мовної підготовки студентів-медиків, однак робота над засвоєнням цього мовного явища допомагає формувати професійну комунікативну компетенцію студентів, урізноманітнює навчальний процес.

Очевидно, що БФТМ-ТРВЗ не варто розглядати як універсальну технологію навчання УЯІ (РЯІ): вона достатньо трудомістка, оскільки вимагає додаткової підготовки викладача до заняття і потребує різноманітного методико-дидактичного забезпечення навчального процесу. Однак в епоху інформаційного шквалу, коли людині доводиться сприймати й аналізувати колосальні обсяги інформації, ТРВЗ набуває особливої значущості: вивчення мови базується не на репродукції, а на пізнавально-пошуковій діяльності. Критично-творче мислення, що формується під час використання ТРВЗ-методики, розвиває пошукову активність і стимулює уяву, а значить, є умовою успішного набуття знань, правильного застосування мовленнєвих умінь і навичок у професійній діяльності.

Література

1. Альтшуллер Г.С. Теория решения изобретательских задач как основа развития творческого мышления учащихся // Новые ценности образования: ТРИЗ-педагогика. М., 2003. С. 3–12.
2. Ван Юе, Лю Ижу. ТРИЗ-технологии в практике обучения РКИ в китайских вузах [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/triz-tehnologii-v-praktike-obucheniya-rki-v-kitayskih-vuzah/viewer>

3. Озингин М. В. Роль метафоры в структурировании и функционировании русской медицинской терминологии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.dissercat.com/content/rol-metafory-v-strukturirovanii-i-funktsionirovanii-russkoi-meditsinskoi-terminologii>
4. От А до Я. Метафоры в медицинских текстах [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.svoboda.org/a/390676.html>
5. Сергеева Л.А., Ван Синьцзюй. Метафора в процессе фразеологизации [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/metafora-v-protseste-frazeologizatsii/viewer>

ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ESL СТУДЕНТІВ ПІДГОТОВЧОГО ФАКУЛЬТЕТУ

Слесик К.М.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Сучасні тенденції розвитку світової системи освіти вимагають постійного пошуку та осмислення проблеми використання ефективних технологій навчання. Особливо актуально ці тенденції виявляються у навчанні іноземних мов на фоні викликів у світовому соціальному та освітньому просторі.

Питання використання інноваційних технологій у процесі навчання не є новим у теорії та практиці навчання ESL. Особливо це питання активізувалося на початку третього тисячоліття. Пошуки в цьому напрямі вели ряд таких відомих вітчизняних та зарубіжних

науковців, як М.Кларін, Л.Пироженко, О.Пошетун, О.Попова. Значний внесок у розробку проблем освітньої інноватики, зокрема у сфері навчання іноземної мови слід назвати таких пошуковців, як Г.Китайгородська, Р.Міллер, О.Полат, М.Ярмоленко та ін. У своїх працях учені аналізують психолого-педагогічні аспекти інноваційних процесів, визначають специфіку інноваційного навчання, узагальнюють досягнення пошуків інноваційних освітніх технологій, розглядають інноваційні моделі навчання.

Мета статті – крізь призму цілей, принципів та стратегій сучасного викладання іноземної мови проаналізувати тенденції розвитку освітніх інноваційних технологій щодо навчання ESL іноземних студентів підготовчого факультету і представити деякі сучасні практики навчання.

Одним з найважливіших факторів розвитку освіти є впровадження сучасних технологій при викладанні іноземної мови. Відомо, що в сучасній методиці навчання іноземних мов висуваються практична, виховна, освітня і розвивальна цілі за провідної ролі практичної мети, що передбачає навчання умінь здійснювати іншомовне мовленнєве спілкування [7].

Цілі навчання тісно пов'язані зі змістом навчання. Зміст навчання іноземних мов має забезпечувати досягнення цілей навчання, його структуру можуть складати компоненти: сфери спілкування, теми, ситуації; мовний та мовленнєвий навчальний матеріал; знання, навички й вміння мовлення [7].

Не можна не погодитися, що при викладанні іноземної мови надзвичайно важливо враховувати принципи навчання, такі як:

комунікативності, домінуючої ролі вправ, взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності, принцип апроксимації та ін.[1].

Розглянемо їх більш детально. Так, згідно з головною метою навчання іноземних мов провідним принципом є принцип комунікативності, який передбачає побудову процесу навчання іноземної мови як моделі процесу реальної комунікації. В той же час дотримання принципу домінуючої ролі вправ спрямоване на формування мовленнєвих навичок і вмінь, в основі яких лежать певні мовленнєво-розумові операції. Паралельне навчання різних видів мовленнєвої діяльності забезпечує принцип взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності, що сприяє розвитку навичок і вмінь мовлення в комплексі. Наприклад, у процесі вправлення в говорінні, письмі, слуханні, читанні формуються та удосконалюються лексичні або граматичні навички.

Стратегія викладання іноземної мови має бути спрямована на підвищення мотивації до її вивчення та досягнення успіхів в опануванні іноземною мовою. Отже, основними стратегіями у викладанні іноземної мови мають бути створення позитивної психологічної атмосфери під час навчання, суб'єкт-суб'єктна взаємодія викладача і студентів, використання таких мовленнєво-мисленнєвих завдань, які характеризуються новизною, під час їх виконання всього комплексу різноманітних навичок та вмінь слухачів залучення не лише мовленнєвої діяльності, а життєвого досвіду студентів із метою актуалізації особливих психологічних станів, особистого переживання тощо.

Науковці (О.Пометун, Л.Пироженко та ін.) зазначають, що особливостями інноваційної технології навчання є: сучасність –

постійне прагнення до нововведень і неперервне вдосконалення змісту предмета, оптимальність; інтегральність; науковість; програмування діяльності викладачів та студентів; масштабне використання сучасних технічних і дидактичних засобів навчання, які активізують діяльність студентів; оптимальність матеріально-технічної бази. Так, серед інтерактивних технологій вирізняють такі: групове навчання, фронтальне навчання, навчання у грі, навчання у дискусії [5].

Разом з тим, слід зазначити, що викладання іноземної мови на підготовчому факультеті має свою специфіку. Це пов'язано передусім із рівнем володіння іноземною мовою студентами на початок навчання, що різко відрізняється. Так, спостереження і тестування у групі турецьких студентів – майбутніх юристів – показало, що із 17 слухачів 6 студентів мають «0» рівень розмовної мови (знання кількох фраз англійською мовою); 8 студентів – початковий рівень (можуть дати відповіді на запитання типу «What is your name? Where are you from? Do you have a family?» тощо, але не «впізнають» команди викладача типу «ask, continue, answer» та ін.; 3 студенти мають рівень Pre-Intermediate. Можливість навчання лише онлайн посилює складність проблеми навчання студентів у різнорівневих групах володіння мовою. У зв'язку з цим використання та інтеграція різних інноваційних технологій навчання є особливо актуальним у різнорівневих групах студентів підготовчих факультетів.

Відповідно до вищезазначеного, є необхідність використання ігрових технологій на основі суб'єктної взаємодії та інформаційних технологій навчання. У сучасних умовах позитивно зарекомендувала себе практика використання гри «Інтернет-подорож», яка поєднує в

собі як метод гри-імітації, так і метод навчання у дискусії. Позитивні сторони цієї технології – новизна, інтерактивна взаємодія на рівні «викладач-студенти», «студенти-студенти», активне поповнення і використання лексики, створення позитивної психологічної атмосфери, використання власного досвіду і та особистого включення, особистих переживань.

На основі використання навчального посібника Н.Q.Mitchell, M.Malkogianni «New destinations» зазначену гру можна використовувати як під час вивчення специфічних тем, так і після опанування кожного модулю, які закінчуються сторінкою «Culture page». На етапі «Warm-up» студентам можна запропонувати обговорити досвід попередніх подорожей, що передбачає вибір п'ять найбільш цікавих для них запитань. Також вони можуть поставити два запитання викладачеві. Приклади запитань можуть бути такі: Of the places you have been, which was the most impressive? In the countries you have visited, which people were the least friendly? What languages have you spoken while travelling? Has any place surprised you? Where would you like to travel next? Why?

На наступному етапі можна запропонувати студентам побувати в іншій країні віртуально. Наприклад сайті Youvisit.com (розділ Travel) можна знайти прекрасні екскурсії онлайн, на яких є можливість не лише подивитися панорамні фото, але й прочитати коротку інформацію про визначні пам'ятки і послухати розповідь екскурсовода на англійській мові. Після перегляду слід перевірити розуміння, наприклад, за допомогою тверджень true/false. Можна також попросити студента записати найбільш цікаві факти про пам'ятки і

чому б він хотів відвідати це місце. Відвідування екскурсій з прослуховуванням більш довгих описів є сенс залишити додому.

Практика показує, що використання віртуальних ігор типу «Інтернет-подорож» сприяє підвищенню результативності навчання, надає надання студентам певної свободи дій у вирішенні проблемних мовленнєво-мисленнєвих завдань, що стимулює їх творчість і мотивацію до навчання, забезпечує можливість бачити та відчувати результат своєї роботи шляхом створення системи постійного зворотного зв'язку між викладачем і студентами. Таким чином, успіх і результат навчання іноземної мови значною мірою залежить від обраного підходу до викладання, серед яких значне місце посідають сучасні технології навчання

Література

1. Інноваційні технології навчання іноземних мов професійного спрямування: матеріали доп. наук.-метод. семінару (Київ, 23 лютого 2017 р.) / ред. кол. : О.В.Василенко, І.Г.Галдецька. – К.: НАВС, 2017. – 82 с.
2. Китайгородская Г.А. Инновации в образовании: дань моде или требование времени // Иностранные языки в школе. – 2009. – № 2. – С. 2-7.
3. Кларин М.В. Инновационные модели обучения в зарубежных педагогических поисках/ В.В.Кларин. –М.: Арена, 1994. –222 с.
4. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Е.С. Полат и др. – М.: Изд. Центр «Академия», 2002. – 272 с.

5. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. – Київ: Абрис, 1997. – 98 с.
6. Попова О.В. Становлення і розвиток інноваційних педагогічних ідей в Україні у XX столітті / ХДПУ ім.Г.С.Сковороди / О.В.Попова. –Х. : «ОВС», 2001. – 256 с.
7. Ярмоленко О.М. Сучасні технології у вивченні іноземної мови [Електронний ресурс] / О.М. Ярмоленко. – Режим доступу: <http://conf.vntu.edu.ua/humed/2010/txt/Yarmolenko.php>
8. Ron Miller. What are school for? Holistic Education in America n Culture/ – Brendon, Vermont, USA. – 1992. – P.153.

МЕТОДОЛОГІЯ ВИКЛАДАННЯ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ ЯК ЖИВОЇ НА ГУМАНІТАРНИХ ТА МЕДИЧНИХ ФАКУЛЬТЕТАХ

Толстих Н. В.

Харківський національний медичний університет

Вивчення латинської мови у XXI столітті традиційно асоціюється з перекладом та коментуванням канонічних творів Цезаря, Цицерона, Вергілія, Горація, Овідія та ін., запам'ятовуванням крилатих виразів та сентенцій. Студенти медичних навчальних закладів вивчають анатомічну, клінічну, хімічну, ботанічну номенклатури, які являють собою штучний конструкт і мають мало спільного з класичною латиною. І студенти-філологи, і медики навчаються досить традиційно: вивчають граматику, роблять граматичний аналіз, перекладають за допомогою словника.

Однією з альтернатив до традиційного навчання є викладання латини як «живої» мови. Мало відомий в Україні і зовсім не поширений серед викладацької спільноти міжнародний рух «*Latinitatis viva*» зародився наприкінці XIX ст. і особливо поширився після I Міжнародного конгресу «живої латини» в Авіньйоні (1956 р.). Прихильники руху виступають за відродження латинської мови як міжнародного засобу усного та письмового спілкування. Такий підхід передбачає не лише здатність робити граматико-синтаксичний аналіз речення із його подальшим перекладом, а й вільне володіння усною формою мови.

Спочатку вчені бесіди латинською мовою можна було почути тільки у вузькоспеціалізованих гуртках філологів-класиків, але у XXI столітті цей підхід почав застосовуватися освітніми установами, які пропонують сучасні методики вивчення давніх мов. Італійський філолог-класик Л. Міралья критикує ті гуртки «живої латини», які повністю відмовляються від читання класичних творів і “*nugantur, <...> pueriliter ludunt de rebus, quae non ducunt ad veram doctrinam Latinam*”. Навпаки він схвалює тих, хто залучає молодь до вживання латинської мови, через читання текстів шанує справжню “*humanitatem*”, яка і повинна виховуватися латинськими авторами [1]. Цей погляд підтримує О. Г. Следніков, який стверджує, що рух «живої латини» має на меті пропаганду культурного спадку античності, але мовою цієї пропаганди, мовою конференцій та публікацій повинна залишатися саме латина. Якщо латина має змогу задовольняти комунікативні потреби суспільства нарівні з національними мовами, обмеження її узусу є протиприродним [2, с. 378].

З погляду методики викладання «жива латина» прирівнюється до будь-якої іншої іноземної мови, володіння якою оцінюється за чотирма критеріями: читання, писання, аудіювання та говоріння. Оригінальні методики, які включають усі функціональні аспекти мови, пропонуються декількома сучасними навчальними інституціями: Paideia Institute (Нью-Йорк), Societas Latina Lexingtoniensis (Лексінгтон, Кентуккі), Septentrionale Americanum Latinitatis Vivae Institutum (SALVI), Polis Institute (Єрусалим), Accademia Vivarium Novum (Рим), Circulus latinus lutentiensis (Париж), так само як і багатьма латинськими гуртками Європи й США. Ми розглянемо основні засади викладання латинської мови як живої на прикладі підручника “Forum: Lectiones Latinitatis Vivae: Speaking Latin as a Living Language”, створеного викладачами освітньої установи Polis Institute.

Найголовніша відмінність від традиційної методики полягає у тому, що заняття повністю проводиться тією мовою, яка вивчається, тобто латиною. Це одразу виключає застосування традиційного методу перекладу текстів рідною мовою із використанням словників. Остаточною метою є не переклад, а вільне читання і розуміння латинського тексту без словника.

Курс *Forum* складається з 21 заняття, у кожному з яких студентам пропонуються тексти для аудіювання та читання, граматичний матеріал, усні, письмові і навіть фізичні вправи. На першому занятті студенти опановують необхідний для елементарної комунікації лексичний мінімум. Це відбувається без використання словників: викладач разом із помічником демонструє студентам виконання простих наказів латинською мовою (*surge* – піднімись, *conside* – сідай,

veni huc – іди сюди, consiste – зупинись etc.), потім студентам пропонується виконати такі самі дії. Поступово вводяться назви навколишніх предметів: esse librum – це книга, esse ostium – це двері, aperi librum – відкрий книгу, aperi ostium – відкрий двері etc. Студенти багаторазово повторюють продемонстровані дії і запам'ятовують значення найбільш вживаних слів. Метод залучення фізичної активності застосовується на початку майже кожного заняття.

Кожного заняття студентам пропонується текст для аудіювання та вправи до нього. Нова лексика подається у вигляді ілюстрацій поряд із текстом. Тексти охоплюють найрізноманітніші повсякденні теми: знайомства, походження, професії, зовнішній вигляд, захоплення, їжа, одяг і т. д. Крім нової лексики, тексти містять новий граматичний матеріал, який відпрацьовується у вправах після тексту. За мірою вивчення нової лексики та граматики складність текстів підвищується, до реплік героїв поступово вводяться оригінальні фрази з творів римських авторів. Героями текстів є 15 персонажів з яскравими характерами. Більшість з них – учні, які теж вивчають латинську мову та супроводжують читача протягом всього курсу, створюючи для нього додатковий наскрізний контекст.

Грамматика теж подається у нетрадиційний спосіб. Завдяки багаторазовому усному вживанню, студенти запам'ятовують конкретні дієслова та іменники у найбільш вживаних формах. Спочатку це дієслова наказового і дійсного способів, потім додаються суб'єкт (Nominativus) та об'єкт (Accusativus) I – II відмін. Із цим граматичним набором студенти працюють протягом 7 занять, вивчаючи особові форми дієслів, неправильні дієслова, прикметники, найбільш вживані фрази для спілкування, повсякденну лексику. Коли студенти вже

впевнено орієнтуються серед елементарної граматики, можуть розповісти щось про себе чи описати іншу людину, вони дізнаються, що таке *indicativus* та *imperativus*, *Nominativus* та *Accusativus*. З цього моменту граматиці приділяється більше уваги, студенти один за одним вивчають інші відмінки, відміни та дієслівні форми. Значення нових дієслівних форм виводиться з конкретних комунікативних ситуацій. Наприклад, пасивний стан вивчається за допомогою діалогів такого типу:

Magister: Salve! Mihi nomen Christophorus est. Christophorus vocor.

Ad discipulum: Quid tibi nomen est? Quo nomine vocaris?

Discipulus: Paulus vocor.

Magister: Omnes! Hic discipulus Paulus vocatur!

Усі нові граматичні форми запам'ятовуються шляхом їх багаторазового усного вживання, розпізнавання у текстах, виконання вправ. У підручнику наявні сучасні вправи різних типів: заповнити пропуски, встановити відповідність, додати почуті слова, трансформувати фрази, відповісти на питання або вигадати свої, написати листа і т. д. Крім того, пропонуються усні ситуаційні “ludi” із роботою у парах чи більших групах.

Як ми бачимо, методика курсу *Forum* кардинально відрізняється від традиційного способу вивчення латини, який застосовуються у навчальних закладах України. Вона може бути впроваджена як на класичних відділеннях, так і для студентів інших спеціальностей. Слід зазначити, що значною перешкодою до цього є нестача викладачів, які володіють саме усною формою латинської мови, тому впровадження цієї методики вимагає додаткової підготовки спеціалістів. Однією зі сфер впровадження «живої латини» могли б постати позааудиторні

заняття та студентські гуртки. Це могло б зацікавити не лише філологів, а й істориків, біологів, юристів, медиків тощо.

У медичних навчальних закладах латина може бути тільки «частково живою», оскільки основною метою вивчення латини є засвоєння медичної термінології, а не читання класичних текстів. Разом із тим, вивчення певних тем було б влучно доповнене застосуванням сучасних методів. Так, за допомогою методу залучення фізичної активності студенти мають змогу засвоїти наказовий спосіб дієслів, потрібний для виписування рецептів, а також найбільш поширені назви частин тіла. У підручнику наявні такі вирази, як *tolle umerum sinistrum* – підними ліве плече, *aperi os* – відкрий рот, *tange nasum / manum / dentes* – доторкнися до носа, руки, зубів etc. Джерелом інших можливих дій є сама фармацевтична термінологія: *repete bis* – повтори двічі, *da in tabulettis / in ampullis* – видай у таблетках / ампулах, *adde* – додай, *misce* – змішай. У якості рецептурних складових та речовин можна використовувати картки із назвами чи зображеннями хімічних елементів, рослин, лікарських засобів.

Перевагою зазначеної методики є ще й те, що усі інтерактивні вправи проводяться лише латинською мовою, тому вони будуть однаково ефективними як для українських, так і для іноземних студентів, які становлять значну частку від здобувачів вищої медичної освіти в Україні.

Таким чином, методика викладання латинської мови як «живої» є актуальною та перспективною альтернативою традиційним методам. На нашу думку, можливість її повного чи часткового застосування у вищих навчальних закладах України та, найголовніше, її ефективність

в реальных условиях образовательного процесса становить интерес до дальнейших исследований.

Литература

1. Aloisii Miraglia oratio “De causis corruptae institutionis Latinae (Malacae a. 2014 habita)” a sodalibus Circuli Gaditani exscripta atque annotationibus et indice nominum ab Alexandra Ramos instructa [Электронный ресурс] // Sal Musarum. Alexandra Ramos Maldonado, Angelus Custodius López, Viola Pérez Custodio, Eduardus Pinarius González, Daniel Sainz Morales, Adamus Gil-Bermejo, Franciscus Weber Ruiz fecerunt. – Hispania, 2014. – Режим доступа до ресурсу: <http://www.salmusarum.com/actividades/exercitationes/aloisii-miraglia-orationis-de-causis-corruptae-institutionis-latinae-malacae-2014-transcriptio-annotatiunculis-et-indice-nominum-locupletata/>.
2. Следников А. Г. Движение «живой латыни»: поиски универсального средства научного общения и рецепция культурного наследия античности // Проблемы истории, филологии, культуры. № 4. – Москва–Магнитогорск–Новосибирск, 2016. – С. 370–384.
3. Forum: Lectiones Latinitatis Viviae: Speaking Latin as a Living Language / by Christophe Rico, Stephane Morassut, Blanchard Daniel. – Polis Institute Press, 2017.

ДІАГНОСТИКА Й УСУНЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ПОМИЛОК І БАР'ЄРІВ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Фоміна Л.В., Нестеренко А.К.

Харківський національний медичний університет

Парадигма сучасної освіти полягає в реалізації компетентнісного підходу до навчання з урахуванням не лише професійних знань, умінь і навичок, але й так званих *soft skills*, однією з яких є комунікативна компетентність іноземних здобувачів освіти.

Якість підготовки іноземних студентів залежить від ступеня їхнього розуміння матеріалу, а отже, від наявності в здобувачів освіти комунікативних бар'єрів і вміння викладача їх подолати. Тому головне завдання педагога – виявити особливості вербальної та невербальної комунікації мультинаціонального середовища студентів і допомогти максимально подолати наявні бар'єри спілкування. Дослідження підходів до реалізації цього завдання і є **метою** нашої роботи.

Сьогодні з уведенням до навчального плану дисципліни «Українська мова як іноземна» викладачі кафедри української мови, основ психології та педагогіки вбачають своїм головним завданням не тільки навчання студентів-іноземців, але й їхню мовленнєву адаптацію до україномовного середовища.

Громадяни різних країн часто належать до різних типів культури, мають різну систему звичаїв, традицій, норм соціальної та морально-етичної поведінки. Це зумовлює, зокрема, і різницю в комунікативній поведінці іноземних громадян – представників різних національностей. Так, мешканці більшості країн Сходу більш схильні

до невербальної комунікації, мовчання, пауз, уникнення дискусій та конфліктів. Водночас представники арабських країн часто використовують мовлення з розважальною метою, демонструючи мовне багатство й образність.

Різниця в культурній належності та низка інших чинників (рівень володіння мовою викладання, обстановка спілкування, рівень загального розвитку тощо) спричиняють виникнення комунікативних бар'єрів, подолання яких викладачі нашою кафедри вважають першочерговим завданням для продуктивного набуття здобувачами освіти всіх необхідних компетентностей.

В іноземному студентському середовищі превалюють два типи бар'єрів: зовнішні та внутрішні. До зовнішніх належать ситуації нерозуміння мови-посередника представниками різних національностей через наявність низки помилок:

- *лексичних*, що полягають у нерозумінні значень слів, нерозрізненні паронімів, намаганні студентів перекласти українські слова засобами рідної мови або мови-посередника на основі звукової подібності (т.зв. «хибні друзі перекладача»). Одним із найпоширеніших прикладів є переклад українського «магазин» як англійське 'magazine', тобто «журнал»;

- *граматичних*, пов'язаних з нерозрізненням граматичних значень слів (наприклад, категорії роду іменника, яка відсутня в деяких іноземних мовах, зокрема в арабській, перській, турецькій);

- *технічних*, спричинених неправильним вимовлянням звуків та/або відтворенням їх на письмі (наприклад, поширене в середовищі громадян Індії нерозрізнення шиплячих [ж], [ш] і свистячих [з], [с],

унаслідок чого «життя» перетворюється на «зиття», а «свято» – на «швято»);

- *жестикультурно-інтонаційних*: ті самі жести або інтонації можуть по-різному інтерпретуватися представниками різних країн. Зокрема, мотання головою з боку в бік в Україні позначає «ні», тоді як в Індії подібний жест має протилежне значення – «так»;

- *етикетних*: майже повна відсутність ввічливих форм привітання в неформальному спілкуванні громадян арабських країн, Ірану й Туреччини призводить до виникнення фраз на зразок «Привіт, викладачу!», які жодною мірою не є демонстрацією неповаги.

Внутрішні бар'єри спричинені психологічними труднощами кожного конкретного індивіда. Ідеться, зокрема, про страх неправильно використовувати та вимовляти слова, не розуміти й не бути зрозумілим тощо.

Звичайно, наведений перелік комунікативних бар'єрів є неповним і може різнитися залежно від ступеня адаптованості студентів до життя в Україні, рівня володіння мовою, типу темпераменту тощо. Незалежно від типу бар'єрів, наявного в групі іноземців, необхідним для успішної реалізації освітньої мети є їх виявлення з метою подальшого подолання.

Слід розуміти, що звичайні методики діагностування групи на наявність різних проблем не завжди можуть бути застосовані в іноземному середовищі. Зокрема, у більшості таких методик акцент зроблено на виявленні психолого-педагогічних проблем, наявності лідерів, «білих ворон», проявів булінгу та мобінгу тощо, тоді як комунікативний аспект часто нівелюється. Тому з метою діагностики іноземної групи, виявлення проблем спілкування й подальшого їх

вирішення викладачі кафедри української мови, основ психології та педагогіки використовують метод самопрезентації студентів на перших заняттях курсу.

Методика проведення самопрезентації досить проста, але ефективна. Студентам пропонують підготувати відповіді на різні запитання, використовуючи мову-посередник. Питання, крім стандартного з'ясування прізвища та імені, включають також:

- вік (допомагає зрозуміти ступінь відповідальності за свої вчинки, усвідомлення труднощів навчання в мультикультурному середовищі тощо);

- країна та рідна / державна мова (часто простежується зв'язок між національністю й ступенем зацікавленості в навчанні або здібностями. Студенти з африканських країн більш дисципліновані й відповідальні, більш мовчазні. Крім того, представники арабських країн роблять більше етикетних помилок, тоді як жителі Індії – технічних);

- рідна мова та володіння іншими мовами (демонструє рівень загального й інтелектуального розвитку, швидкість адаптації, схильності до вивчення мов. Так, франкомовні студенти завжди більш здібні до вивчення мов, більш щирі у спілкуванні);

- релігія, традиції, свята (допомагають зрозуміти морально-етичні цінності та принципи студента);

- професія батьків (визначає матеріальний статус, що часто впливає на результати навчання: студенти з незаможних родин здебільшого навчаються краще або є більш дисциплінованими. Крім того, залежно від професії батьків можна зрозуміти певні життєві принципи людини);

- термін перебування в Україні (свідчить про ступінь адаптованості).

Такі опитування проводяться на нашій кафедрі систематично, на початку кожного семестру, даючи змогу побачити динаміку комунікативної адаптації іноземців.

За результатами низки опитувань можна зробити певні висновки щодо комунікативних особливостей і бар'єрів групи взагалі та кожного здобувача освіти зокрема. Ця інформація, отримана протягом кількох років спостережень, дала нам змогу скоригувати взаємодію викладача та студента, диференціюючи набір педагогічних методів і прийомів залежно від потреб групи. Так, у мультинаціональних групах, до складу яких входять студенти з арабських країн та/або Індії (більш активні, галасливі, менш дисципліновані), а також представники країн Африки (тихі, спокійні, дисципліновані, але здебільшого неактивні), ми активно використовуємо інноваційні методи групової роботи (ділові та рольові ігри, групові дискусії, круглі столи тощо). Змушуючи працювати кожного, ці методи активізують і злагоджують комунікативну роботу іноземних здобувачів освіти.

У групах з яскраво вираженими помилками вимовляння слів (переважно студенти з Індії) ми пропонуємо влаштовувати мініконкурси читців скоромовок, покликані скоригувати технічні неточності вимови, а також активізувати роботу студентів. У цих групах варто також приділяти більше уваги невербальній поведінці студентів, підлаштовуючись на перших заняттях під їхні жести, міміку, інтонації і поступово переводячи здобувачів освіти на невербальні засоби, характерні для українців.

Крім того, абсолютно в усіх групах ми запроваджуємо мовознавчу хвилинку, під час якої знайомимо студентів із частовживаними українськими слова з омонімічним, паронімічним значенням, полісемічні лексеми (місяць, ручка, місто і місце, стіл і стілець тощо), «хибними друзями перекладача», пояснюючи відмінності їхнього значення й закріплюючи цей матеріал виконанням вправ, складанням діалогів, проведенням ділових ігор тощо. Такі вправи не лише допомагають іноземним здобувачам освіти розрізняти схожі чи однакові за звучанням слова, але й розширюють їхній кругозір, створюють своєрідний міжкультурний зв'язок.

Отже, виявлення й усунення комунікативних бар'єрів іноземних здобувачів освіти є першочерговим завданням кожного викладача, зокрема філолога. Науково-педагогічні працівники кафедри української мови, основ психології та педагогіки постійно працюють над удосконаленням методик виявлення та вирішення проблем спілкування іноземців. Зокрема, на початку кожного семестру ми проводимо діагностику шляхом самопрезентації студентів з метою розуміння культурно-національного складу групи й напрацювання оптимальних шляхів подальшої взаємодії зі студентами. Для усунення низки найтипівіших комунікативних бар'єрів використовуємо інноваційні методи групової роботи, а також інші дидактичні методи і технології, що сприяють активізації мисленнєво-мовленнєвої діяльності, покращенню міжкультурної комунікації, створюють доброзичливу атмосферу, роблять процес набуття нових знань більш цікавим для іноземних здобувачів освіти.

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ ЯК ІНОЗЕМНИХ

Хом'якова О.В., Нечипоренко С.С.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Загальновідомо, що в педагогічній психології виховання визначається як процес передачі від покоління до покоління історичного та культурного досвіду. Цей процес має двобічний характер. Вихователь передає досвід, накопичений людством, уводить у світ культури, стимулює до самовиховання, допомагає знайти вихід у складних життєвих ситуаціях. Вихованець опановує досвід людських відносин і основи культури, навчається способів спілкування та манерам поведінки.

У педагогічній практиці освіта, навчання та виховання є діяльністю, організованою певним чином, результатом якої є розвиток людини. Кінцевий результат, мета такого розвитку – вихованець, який змінює своє розуміння світу, ставлення до людей та до самого себе. Для цього необхідна спеціальна, певним чином організована навчальна діяльність. І сьогодні актуальний вислів Демокріта: «Гарними люди стають скоріше від вправ, ніж від природи».

Сучасна модернізація вищої освіти в цілому передбачає не тільки уніфікацію самої освітньої системи, але й переосмислення співвідношення основних категорій педагогіки – навчання – освіти – виховання – з глибоким аналізом ролі останньої.

Можливість такого аналізу розкривається найбільше в процесі викладання гуманітарних дисциплін, які за своїм змістом забезпечують

гуманістичну спрямованість навчальної діяльності із залученням до національних і загальнолюдських цінностей. Один із таких напрямків – навчання іноземних мов і, зокрема, української та англійської мов як іноземних. Формування культурної компетенції студентів відображене в навчальній програмі української та англійської мов як обов'язкових, тобто поряд з вивченням фонетики, граматики, лексики іноземні студенти знайомляться з культурою країни, мову якої вивчають. Це так званий лінгвокультурологічний аспект вивчення мови.

Під естетичним вихованням іноземних студентів ми розуміємо цілеспрямований, системний розвиток особистості студента, який охоплює такі основні аспекти: опанування культури країни, мова якої вивчається, властивих для цієї культури норм і системи цінностей; розвиток сприйняття і розуміння прекрасного в мистецтві країни, мова якої вивчається, розвиток естетичних поглядів, почуттів, смаків, потреб у створенні прекрасного, а також свідомого і відповідального ставлення до культури; відкритість до діалогу культур і набуття навичок компетентного міжкультурного спілкування.

Саме тому найбільш значущими критеріями естетичного розвитку іноземних студентів є виховання естетичного смаку, формування культурного кругозору, наявність активної самостійної творчої діяльності, ініціативи, високий рівень поведінки і спілкування, уміння здійснювати міжкультурний діалог, мотивація студентів на вивчення культури і мистецтва країни, мова якої вивчається.

Запорукою успіху естетичного виховання іноземних студентів під час лінгвокультурологічної роботи є вивчення на заняттях з української та англійської мов як іноземних такого аспекту мови та культури, як фразеологізми, прислів'я та приказки. Головною метою

виконання лексичних вправ є вплив на розширення культурного світогляду іноземних студентів, підвищення їхнього рівня володіння мовою, збагачення образності мовлення. Оволодіння малими формами фольклору дозволяє іноземним студентам «зануритися» в культуру країни, мова якої вивчається, що стане імпульсом до глибшого проникнення у власну культуру. Виховання естетичних поглядів, естетичного смаку, культури спілкування не тільки допомагатиме досягненню мети вивчення іноземної мови, але й формуватиме повноцінний, естетичний розвиток особистості. Використання творів живопису на заняттях з української та англійської мов як іноземних сприяє формуванню естетичного смаку в іноземних студентів, поглибленню їхніх мовленнєвих знань. Країнознавчий матеріал, який подається на заняттях з української та англійської мов як іноземних, доповнює змістовий бік мовлення іноземних студентів, сприяє вихованню толерантності, інтересу до всіх культур світу.

Особливе значення для підвищення рівня естетичного розвитку іноземних студентів має аналіз на заняттях творів різних видів мистецтва країн, мова яких вивчається: живопис, музичні твори, літературні тексти. Обговорення таких вражень сприяє прагненню приєднатися до культурних цінностей, формує естетичний ідеал іноземних студентів. Не залишимо поза увагою і комунікативний аспект естетичного виховання, який полягає у складанні діалогів, проведенні дискусій з різних проблем культури та мистецтва. Важливість комунікативних завдань пов'язана зі значною роллю спілкування в естетичному розвитку іноземних студентів.

Важливу роль в цьому процесі відіграє обрана тема, яка повинна бути актуальною, близькою до потреб людей молодого віку

(«Найяскравіші представники сучасного мистецтва», «Масова культура чи субкультура», «Сучасна музика як мистецтво»). Завдання, спрямовані на реалізацію комунікативного аспекту, повинні сприяти розвитку здібностей іноземних студентів чітко й ясно висловлювати свою точку зору, вести конструктивний діалог, уміння вислухати думку іншої людини, поважати співрозмовника та прислухатися до чужої думки, розвивати творчу уяву.

Таким чином, комплексне використання творів мистецтва на заняттях з української та англійської мов як іноземних вирішує і практичне завдання у розвитку усного мовлення, і реалізує багатий виховний потенціал цих творів; стимулює пізнавальну активність у вивченні явищ культури, формує емоції як вияв ставлення до творів мистецтва, розвиває культуру мовлення як наслідок мотивації спілкування з шедеврами мистецтва.

Література

1. Веремьев А.А. Эстетическое воспитание в системе педагогического образования: Монография / А.А. Веремьев. – Брянск: БГУ, 2001. – 123 с.
2. Гальскова Н.Д. Современная методика обучения иностранным языкам / Н.Д. Гальскова. – М.: АРКТИ, 2000. – 165 с.
3. Джигун Л.М. Духовно-моральні цінності й орієнтація особистості / Л.М. Джигун, Л.В.Цвяк // Збірник наукових праць «Педагогічна освіта: теорія і практика». – Випуск 8. – Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2011. – С. 26-31.
4. Карташова В.Н. Формирование эстетической культуры студентов средствами иностранного языка / В.Н. Карташева // Эстетическая среда

и развитие культуры личности: Межвуз. сб. научн. трудов. – М., 1999. – С.169-173.

5. Курагина А.А. Формирование духовно-нравственных ценностей студентов высшей школы средствами иностранного языка: автореферат дис. на соискание научн. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Алла Аркадьевна Курагина. – Йошкар-Ола, 2006. – С. 3-12.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ МОВНОЇ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ МЕДИЧНИХ ЗВО

Шубладзе О.Е., Гепенко Л.О., Дорохова А.І., Рисована Л.М.
Харківський національний медичний університет

В останні роки в Українських медичних ЗВО зростають вимоги до підготовки іноземних здобувачів освіти. Адаптацію іноземних майбутніх лікарів дослідники зазвичай розглядають або як адаптацію до процесу навчання, або як адаптацію до майбутньої професії.

Усі процеси адаптації відбуваються одночасно й служать причиною виникнення різноманітних комунікативних бар'єрів як у повсякденному житті, так і в загальному навчальному процесі. Відзначимо, що професійне виховання майбутнього лікаря – це складний системний процес, який, насамперед, мав би розглядати міжособистісну взаємодію, що обумовлює важливе значення мовної адаптації іноземних здобувачів освіти.

Для іноземних здобувачів освіти, які навчаються у ЗВО України, у тому числі медичних, наша мова виступає засобом надбання

професійних знань та вмінь і відпрацювання навиків. Сформована мова здобувача освіти – один з найважливіших показників його готовності й здатності здійснювати навчання професійної діяльності. Мовна адаптація – особлива, досить об’ємна галузь загальної адаптації.

Розглянемо докладніше мовну адаптацію іноземних здобувачів освіти в ХНМУ. Авторами встановлено три рівні мовної адаптації, що розглядаються як єдиний процес реального мовного спілкування в практиці університетського навчання.

Перший (початковий) рівень оволодіння мовою, у процесі якого здобувач освіти опановує навички побутового спілкування, вважається найскладнішим, через складність психологічної адаптації в новій країні з, як правило, незнайомою культурою. Даний рівень майбутні лікарі проходять на довузівському етапі навчання (підготовче відділення) або на початку першого року навчання в університеті.

На другому (середньому) рівні здобувач освіти набуває початкових навичок спілкування з урахуванням професійної термінології. На цьому рівні іноземці отримують перший досвід спілкування з викладачами спеціальних і професійних дисциплін, починають вивчати професійну термінологію.

І вже на третьому (високому) рівні відбувається професійно-мовна адаптація. Даний рівень передбачає вільне володіння мовою в сфері професійної діяльності, тобто професійне спілкування. Зазначимо, що цей рівень професійно-мовної адаптації реалізується на старших курсах навчання в ХНМУ. Саме в цей момент відбувається розвиток і вдосконалення навичок професійного спілкування іноземними здобувачами освіти й найважливішу роль у цьому відведено

викладачам спеціальних і професійних дисциплін. Основну увагу викладачів направлено на пошук найбільш оптимальних шляхів мовної адаптації в умовах міжкультурного спілкування на клінічних базах університету. Практичні заняття можуть проходити у формі дискусії, конференції, консультації, навчальної науково-дослідної роботи, ділових ігор тощо з використанням сучасних освітніх технологій та інтерактивних методів.

Отже, мовна адаптація іноземних здобувачів освіти передбачає формування лексичного запасу, вивчення граматично й семантично правильних мовних шаблонів, відпрацювання вимови та інтонації в навчальних діалогах. У процесі мовної адаптації відбувається поступове засвоєння майбутніми лікарями мовної системи й оволодіння відомостями в її елементах.

Таким чином, професійно-мовна адаптація іноземних здобувачів освіти в процесі навчання в ХНМУ сприяє формуванню основ їхнього професійного виховання, розвитку та вдосконалення комунікативних і професійних компетенцій як майбутніх лікарів.

ПЕРЕЛІК УЧАСНИКІВ

Аль-Газо Н.В., в.о. зав. кафедри мовної підготовки іноземних громадян, ХНМУ

Баткіна М.В., викладач кафедри мовної підготовки іноземних громадян, ХНМУ

Богиня Л.В., керівник навчально-наукового центру з підготовки іноземних громадян «УМСА», Українська медична стоматологічна академія м. Полтава

Валіт О.С., к.філол.н., доцент, завідувач кафедри мовної підготовки 2, ХНУ ім. В.Н. Каразіна, Навчально-науковий інститут міжнародної освіти

Вержинська О.М., к.філос.н., доцент кафедри мовної підготовки 2, ХНУ ім. В.Н. Каразіна, Навчально-науковий інститут міжнародної освіти

Гепенко Л.О., викладач кафедри української мови, основ психології та педагогіки, ХНМУ

Гетманець Г.О., к.філол.н., доцент кафедри мовної підготовки іноземних громадян, ХНМУ

Гетманець І.О., к.філол.н., викладач кафедри іноземних мов, ХНМУ

Гутнікова Т.Ю., к.філол.н. ст.викладач кафедри мовної підготовки 2, ХНУ ім. В.Н. Каразіна, Навчально-науковий інститут міжнародної освіти

Діденко В.В., викладач кафедри мовної підготовки іноземних громадян, ХНМУ

Долга О.О. к.філол.н., доцент кафедри гуманітарних наук, Національний фармацевтичний університет

Дорохова А.І., викладач кафедри мовної підготовки іноземних громадян, ХНМУ

Заборовська С.В., к.філол.н., доцент кафедри мовної підготовки іноземних громадян, ХНМУ

Зудіна Л.Ю., викладач кафедри мовної підготовки іноземних громадян, ХНМУ

Ковальчук Е.В., к.філол.н., доцент кафедри мовної підготовки іноземних громадян, ХНМУ

Козка І.К., к.філол.н., доцент кафедри мовної підготовки іноземних громадян, ХНМУ

Комарова В.Л., ст.викладач кафедри мовної підготовки 2, ХНУ ім. В.Н. Каразіна, Навчально-науковий інститут міжнародної освіти

Корнейко І.В., к.філол.н., професор, зав. кафедри іноземних мов, ХНМУ

Кошова Ю. М., викладач кафедри української мови, основ психології та педагогіки, ХНМУ

Краснікова С.О., к.філол.н., професор кафедри мовної підготовки, декан V факультету з підготовки іноземних студентів, ХНМУ

Кулікова О.В., к.філол.н., викладач кафедри іноземних мов, ХНМУ

Лагута Т.М., к.філол.н., доцент кафедри мовної підготовки 2, ХНУ ім. В.Н. Каразіна, Навчально-науковий інститут міжнародної освіти

Латишева О.С., викладач кафедри фундаментальної та мовної підготовки, Національний фармацевтичний університет

Макаренко Т.М., викладач кафедри мовної підготовки іноземних громадян, ХНМУ

Мацапура Л.В., к.філол.н., викладач кафедри мовної підготовки іноземних громадян, ХНМУ

Мельничук Ю.В., викладач кафедри української мови, основ психології та педагогіки, ХНМУ

Мінакова Л.І., викладач кафедри мовної підготовки іноземних громадян, ХНМУ

Мірошнік Л.В., к.філол.н., доцент кафедри мовної підготовки іноземних громадян, ХНМУ

Місеньова В.В., к.філол.н., доцент, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Мороз Т.Ю., к.філол.н., доцент кафедри іноземних мов № 1, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Нестеренко А.К., викладач кафедри української мови, основ психології та педагогіки, ХНМУ

Нечипоренко С.С., ст.викладач кафедри мовної підготовки 2, ХНУ ім. В.Н. Каразіна

Пережест М.І., викладач кафедри латинської мови та медичної термінології, ХНМУ

Пушкарьова О.М., ст.викладач кафедри мовної підготовки 2, ХНУ ім. В.Н. Каразіна, Навчально-науковий інститут міжнародної освіти

Рисована Л.М., к.тех.н., доцент кафедри медичної та біологічної фізики і медичної інформатики, ХНМУ

Сидора Ю.А., викладач кафедри мовної підготовки іноземних громадян, зам. декана V факультету з підготовки іноземних студентів, ХНМУ

Ситковська М.І., ст.викладач кафедри історії та мовознавства Українського державного університету залізничного транспорту

Сіявіна Л.В., к.філол.н., доцент кафедри гуманітарних наук, Національний фармацевтичний університет

Скрябіна Т.О., к.пед.н, доцент, м. Київ

Слесик К.М., д.пед.н., доцент, ХНУ ім. В.Н. Каразіна, , Навчально-науковий інститут міжнародної освіти

Тарлева А.В., к.філол.н., доцент кафедри мовної підготовки іноземних громадян, ХНМУ

Ткаченко О.В., викладач кафедри мовної підготовки іноземних громадян, ХНМУ

Толстих Н.В., викладач кафедри латинської мови та медичної термінології, ХНМУ

Філяніна Н.М., д.філос.н., к.філол.н., доцент, завідувач кафедри гуманітарних наук, Національний фармацевтичний університет

Фоміна Л. В., к.філол.н., професор, завідувач кафедри української мови, основ психології та педагогіки, ХНМУ

Хом'якова О.В., к. культ., доцент кафедри мовної підготовки 2, ХНУ ім. В.Н. Каразіна

Чернігова Т.Л., викладач кафедри фундаментальної та мовної підготовки, Національний фармацевтичний університет

Шафоростова С.Г., викладач кафедри мовної підготовки іноземних громадян, зам. декана V факультету з підготовки іноземних студентів, ХНМУ

Шубладзе О.Е., викладач кафедри мовної підготовки іноземних громадян, ХНМУ

ЗМІСТ

Богиня Л.В.	3
<i>МЕТОДИЧНІ ПРИЙОМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО СПРИЙНЯТТЯ ІНОЗЕМНИМИ СЛУХАЧАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З ПОЧАТКОВОГО КУРСУ НАУКОВОГО СТИЛЮ МОВЛЕННЯ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ</i>	
Валіт О.С., Вержанська О.М., Лагута Т.М.	8
<i>УВЕДЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ РЕЛІГІЙНО-КУЛЬТУРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ДО ТЕКСТІВ ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧОГО СПРЯМУВАННЯДЛЯ ЗАНЯТЬ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ</i>	
Гетманець І.О.	16
<i>ОЛЬГА ДЖИГУРДА – ВІЙСЬКОВИЙ ЛІКАР І ПИСЬМЕННИК</i>	
Гутнікова Т. Ю.	22
<i>КУЛЬТУРА І КОМУНІКАЦІЯ ВИХОВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСОБИСТОСТІ НА ЕТАПІ ДОВУЗІВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНОЇ МОЛОДІ</i>	
Заборовська С.В., Ткаченко О.В.	27
<i>ВИКОРИСТАННЯ ТАНДЕМ-МЕТОДУ ЯК ФОРМИ ПОЗААУДИТОРНОЇ РОБОТИ ПРИ НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ</i>	
Зудіна Л.Ю., Макаренко Т.М.	31
<i>ОБРАЗ РУКИ: ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОФЕСІЙНИХ ТА ЗАГАЛЬНОМОВНИХ ОЦІННИХ УЯВЛЕНЬ</i>	

Ковальчук О.В., Баткіна М.В.	34
<i>КРИТЕРІЙ ВИБОРУ ТЕМАТИКИ ДІАЛОГІВ В ІНШОМОВНІЙ АУДИТОРІЇ</i>	
Kozka I.K., Tarleva A.V., Matsapura L.V.	37
<i>PARADIGMS OF THE ENGLISH ADJECTIVES WHICH SIGNIFY POSITIVE MENTAL ABILITIES</i>	
Комарова В.Л., Пушкарьова О.М.	44
<i>ПРО СТВОРЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПОСІБНИКА З ФАХОВОЇ МОВИ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ МЕДИКО-БІОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ</i>	
Korneyko I.V.	48
<i>TEACHING TECHNICAL VOCABULARY IN ESP (MEDICINE/DENTISTRY) CLASS</i>	
Кошова Ю. М., Мельничук Ю. В.,	55
<i>ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ В ГРУПАХ ІНОЗЕМНИХ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ</i>	
Краснікова С.О., Аль-Газо Н.В.	59
<i>ВІДМІННОСТІ В УТВОРЕННІ ФОРМ МАЙБУТНЬОГО ЧАСУ ДІЄСЛОВА В УКРАЇНСЬКОЇ ТА АРАБСЬКОЇ МОВАХ</i>	
Краснікова С.О., Шафоростова С.Г.	62
<i>ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ</i>	
Kulikova O.V.	64
<i>THE USE OF THE PROJECT METHOD FOR COMMUNICATIVE COMPETENCY FORMING</i>	
Латишева О. С., Чернігова Т. Л.	68
<i>ДИСТАНЦІЙНА ФОРМА НАВЧАННЯ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ</i>	

Макаренко Т.Н., Зудіна Л.Ю.	73
<i>СОЦІАЛЬНО – ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ЯКІ НАВЧАЮТЬСЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ</i>	
Макаренко Т.Н., Мінакова Л.И.	75
<i>РОЗВИТОК ПОТЕНЦІЙНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ ПРИ НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ</i>	
Мінакова Л.И., Макаренко Т.М.	78
<i>ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ ЯК ОДИН ІЗ КОМПОНЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ</i>	
Мірошнік Л.В., Гетманець Г.О.	80
<i>ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ</i>	
Misenyova V.V.	84
<i>WAYS OF TEACHING FOREIGN STUDENTS LEXICAL UNITS AT UKRAINIAN LANGUAGE CLASSES</i>	
Мороз Т.Ю.	88
<i>ВОКАТИВ ІМЕННИКА В АСПЕКТІ ЯВИЩА МОВНОЇ АСИМЕТРІЇ</i>	
Perekrest M. I.	94
<i>SPECIFICITY OF LEARNING LATIN GRAMMAR RULES FOR MEDICAL STUDENTS</i>	
Сидора Ю.А., Діденко В.В.	96
<i>СУЧАСНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У НЕМОВНОМУ ВУЗІ СТУДЕНТАМ-ІНОЗЕМЦЯМ</i>	
Ситковська М.І.	100
<i>ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОСТІР ПІД ЧАС РОБОТИ В ІНШОМОВНІЙ АУДИТОРІЇ</i>	

Сінявіна Л.В., Філяніна Н.М., Долга О.О.....	104
<i>МОЖЛИВОСТІ СУЧАСНИХ ДИСТАНЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИКЛАДАННІ МОВ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ</i>	
Скрябіна Т.О.	107
<i>ВИКОРИСТАННЯ БФТМ-ТРВЗ-ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ФАХОВОЇ МОВИ В МЕДИЧНОМУ ВНЗ (на прикладі метафоричної номінації)</i>	
Слесик К.М.	114
<i>ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ESL СТУДЕНТІВ ПІДГОТОВЧОГО ФАКУЛЬТЕТУ</i>	
Толстих Н. В.....	120
<i>МЕТОДОЛОГІЯ ВИКЛАДАННЯ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ ЯК ЖИВОЇ НА ГУМАНІТАРНИХ ТА МЕДИЧНИХ ФАКУЛЬТЕТАХ</i>	
Фоміна Л. В., Нестеренко А. К.....	127
<i>ДІАГНОСТИКА Й УСУНЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ПОМИЛОК І БАР'ЄРІВ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ</i>	
Хом'якова О.В., Нечипоренко С.С.....	133
<i>ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ ЯК ІНОЗЕМНИХ</i>	
Шубладзе О.Е., Гепенко Л.О., Дорохова А.І. , Рисована Л.М.	137
<i>ДЕЯКІ АСПЕКТИ МОВНОЇ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ МЕДИЧНИХ ЗВО</i>	

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції

«Методологія та практика лінгвістичної підготовки іноземних студентів»

Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної
14 квітня 2021 р.

Друкується в авторській редакції

Редакційна колегія:
проф. Краснікова С.О.
ст. викл. Аль-Газо Н.В.
доц. Заборовська С.В.
доц. Мірошнік Л.В.
викл. Баткіна М.В.

Комп'ютерна верстка: Лисак В.Ф.

Формат 60х84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times ET. Умов. друк. арк. 8,60.
Наклад 100 прим. Замов. № 0519/3-21.

Надруковано з готових оригінал-макетів у друкарні ФОП Петров В. В.
Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.
Запис № 2400000000106167 від 08.01.2009 р.
61144, м. Харків, вул. Гв. Широнінців, 79в, к. 137,
тел. (057) 778-60-34, e-mail:bookfabrik@mail.ua